

بانک کشوری
بانک مردم ایران

ویژه نامه مدیریت

ریسک

شهریور ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیام مهر

نشریه داخلی بانک کشاورزی

ویژه مدیریت ریسک

صاحب امتیاز:

بانک کشاورزی

مدیر مسئول: خسرو صادقزاده

سرمدیر: مرتضی مهدویان

مدیر داخلی: مرضیه امیری

ناظر کیفی: الهام خرمی

اداره کل روابط عمومی و اداره کل مدیریت ریسک

ویژه مدیریت ریسک

شهریور ۱۳۹۲

۲

ریسک بصورت بالقوه در ذات عملیات بانکی نهفته است. بانکها در عرصه فعالیت‌های اعتباری، مالی و اقتصادی با مخاطراتی روبه رو هستند که عدم برنامه‌ریزی مناسب برای مواجهه با آنها می‌تواند باعث بروز زیان‌های جدی برای آنها شود مدیریت موثر و کنترل بهینه ریسک باعث استفاده مناسب از منابع در جهت سودآوری بیشتر، بهره‌وری و در نهایت شکوفایی بانکها از طریق افزایش، کاهش و انعطاف در ظرفیت ریسک‌پذیری می‌شود. بنابراین می‌توان گفت با توجه به غیرممکن بودن حذف ریسک، مدیریت ریسک نقش اساسی در حفظ سلامت مالی و تضمین ثبات و پایداری فعالیت‌های موسسات مالی و رسانیدن ریسک به حد قابل قبول را بر عهده دارد.
دکتر محمد طالبی

مدیریت حیات

تصویر بندبازی که در ارتفاع پانزده یا بیست متری از سطح زمین از جان خود مایه گذاشته، ریسک کرده، روی بندی باریک راه می‌رود و تنها با یک چوب بلند تعادل خود را حفظ می‌کند، مهیج‌ترین صحنه‌ای بود که سال‌های نه چندان دور می‌توانستیم یکشنبه شب‌ها از دریچه برنامه دیدنی‌های شبکه دوم سیما ببینیم. تصویری که هیچ گمان نمی‌بردیم روزی خود در میانه‌اش قرار گیریم. آری؛ امروزه نه تنها اشخاص و افراد که سازمان‌ها و نهادهای مختلف هم به مثل «هر که بامش بیش، برفش بیشتر» در تعامل و تقابل با ریسک‌های پر تعداد و متعددی قرار دارند که تهدیدی همواره برای‌شان تلقی می‌شود.

از بین همه سازمان‌ها، آنها که ریسک‌های‌شان گل‌درشت‌تر از بقیه به چشم می‌آید، نهادهای اقتصادی و به ویژه بانک‌ها هستند. از میان بانک‌ها هم آنانی با ریسک‌های پرتعدادتری دست به گریبانند که اعتبارات خرد را در حجم وسیع مدیریت می‌کنند و باز از میان موسسات مالی که توزیع و مدیریت اعتبارات خرد را بر عهده دارند، آن دسته بیشتر در خطرند که با مشاغل پریسک سروکار دارند؛ در نتیجه می‌توان تنها یک پاسخ برای معادله فوق به دست آورد که ریسک‌پذیرترین مجموعه، نهادی مالی است به نام بانک کشاورزی؛ بانک کشاورزی به واسطه بانک بودن و البته کشاورزی بودنش، همواره کارش خطر کردن است. خطرهایی که کارشناسان و خبرگان پولی و بانکی بر آن نام ریسک نهاده‌اند و تحت عنوان ریسک‌های اعتباری، ریسک‌های نقدینگی، ریسک‌های عملیاتی و السخ از آن یاد می‌کنند.

تنها ابزار این نهاد کلان اقتصادی هم برای به سلامت گذر کردن از همواره‌های کاری و ادامه حیات، همان ابزار تعادلی است که بندباز با آن زندگی و جان خود را مدیریت می‌کند؛ این ابزار تعادل را در سیستم بانکی مدیریت ریسک عنوان داده‌اند که با اندک مذاقه‌ای می‌توان دریافت که مدیریت ریسک همانا مدیریت حیات یک سازمان است.

حال بانک کشاورزی چگونه این ابزار را به کار گرفته و بر چه اسلوبی قرار یافته که با وجود خطرات و ریسک‌های فراوان، با کمترین مطالبات معوق و البته بیشترین سلامت مالی و کاری مواجه شده؛ موضوع ویژه‌نامه حاضر است که در همکاری مشترک اداره کل روابط عمومی با اداره مدیریت ریسک تهیه شده است.

مدیر مسئول

- یک رویه کارآمد: اولویت‌بندی ریسک‌ها و نظام کنترل داخلی مناسب / ۳
- مدیریت ریسک بانک / ۵
- کنترل ریسک اعتباری با نهادینه کردن فرهنگ تعامل / ۸
- مدیریت ریسک با هدف‌گذاری و زمان‌بندی محقق می‌شود / ۱۰
- پیشگیری بهتر از درمان است / ۱۲
- کمیته بال؛ چیستی و جرایبی / ۱۳
- این ریسک ذاتی / ۱۵
- ریسکی که حیات بانک را تهدید می‌کند / ۱۸
- همزاد موسسات مالی / ۲۰
- ریسک تطبیق / ۲۲
- در آینه آمار / ۲۳
- هفت ترازو برای سنجش وزن مشتری / ۲۶
- سریع و دقیق / ۲۹
- از AAA تا CCC و ... بالاخره / ۳۱
- یک پیش شرط برای گردش اعتبار / ۳۳

راه‌های کنترل ریسک در نظام بانکی در گفت‌وگو با مدیر امور مالی و پشتیبانی بانک کشاورزی

یک رویه کار آمد: اولویت‌بندی ریسک‌ها و نظام کنترل داخلی مناسب

مقاله مدیریت و کنترل ریسک مهم‌ترین مولفه موفقیت یا عدم موفقیت در هر سیستم مالی و پولی است. اساس کار در هر بانک و موسسه مالی چرخش سرمایه بوده و این موضوع تنها با اعطای تسهیلات به صورت وام به مشتریان توسط این موسسات محقق می‌شود. در صورت عدم بررسی‌های دقیق و بدون در نظر گرفتن ریسک اعطای تسهیلات به مشتریان و پروژه‌ها، بازگشت سرمایه‌های بانک با عدم بازپرداخت اقساط تسهیلات پرداختی به مشتریان مواجه خواهد شد که این موضوع سبب بروز مشکلات بسیار در سیستم مالی بانک و عدم چرخش مالی سرمایه در بانک خواهد شد. به‌منظور بررسی عملکرد بانک کشاورزی در حوزه مدیریت ریسک با **دکتر رضا حسینی**، مدیر امور مالی پشتیبانی بانک کشاورزی به گفت‌وگو نشستیم. او معتقد است با شناسایی و اولویت‌بندی ریسک، می‌توان ریسک‌ها را به بهترین شکل مدیریت کرد.

سررسیدهای واقعی نزدیک می‌کند به‌نحوی که منابع مصرفی در تسهیلات پرداختی از نظر زمانی می‌تواند بازده بیشتری داشته باشد. این امر سبب افزایش و تسریع گردش وجوه نقد شده و در نتیجه فرصت‌های سرمایه‌گذاری بیشتری را ایجاد می‌کند. برای کاهش ریسک اعتباری در وصول مطالبات باید با شناخت لازم، اعتبارسنجی و طبقه‌بندی مشتریان به آنها تسهیلات پرداخت کرد، زیرا شناخت از مشتری قبل از پرداخت تسهیلات موجب می‌شود میزان ریسک در بازپرداخت مطالبات پایین بیاید. به‌طور مثال اگر در بازپرداخت اقساط تسهیلات دریافتی توسط مشتری پیش‌بینی احتمال قصور وجود داشته باشد می‌توان از مشتری وثایق سهل‌البیع دریافت کرد تا هر چه بیشتر ریسک عدم بازپرداخت اقساط توسط مشتری کاهش یابد و این امر ممکن نیست مگر با شناخت، اعتبارسنجی و دسته‌بندی مشتریان بانک.

مدیریت ریسک در بانک کشاورزی به چه نحو و بر چه اصولی استوار است؟
اداره مدیریت ریسک در بانک کشاورزی از زمان تشکیل تا به امروز سعی در اولویت‌بندی، ارزیابی، کنترل و مدیریت ریسک‌های بانک داشته است. برای مثال ریسک اعتباری در بالاترین جایگاه و در درجه اول اهمیت قرار دارد و بعد از آن ریسک نقدینگی و در مرحله بعد ریسک عملیاتی و در مراحل بعدی سایر ریسک‌های دیگر که با توجه به اهمیت آنها اولویت‌بندی شده‌اند. این تقسیم‌بندی‌ها براساس تجربیات گذشته بانک کشاورزی انجام شده است و پس از اولویت‌بندی ارزیابی، کنترل و مدیریت این ریسک‌ها سرلوحه قرار گرفته است. در حال حاضر در کنار اداره مدیریت ریسک، سایر ادارات ستادی بانک نیز نقش

بازار و جریمه بیشتر می‌کند و چون تسهیلات به بخش کشاورزی پرداخت می‌شود لذا پرداخت آن هم به‌صورت تسهیلات با نرخ سود پایین‌تر است که همین موضوع موجب عدم توازن مالی در بانک شده و سودآوری را پایین می‌آورد. بنابراین وجود درصد بالای ریسک می‌تواند در صورت عدم مدیریت در بانک ضرر ایجاد کرده و سودآوری را کم کند. در مورد ریسک سهام نیز می‌توان گفت که در بانک‌های خصوصی در صورت پایین آمدن نرخ سهام در بازار بورس ضرر مالی بزرگی بر بانک‌ها تحمیل خواهد شد. بنابراین می‌شود این‌گونه جمع‌بندی کرد که تمام ریسک‌هایی که یک موسسه مالی را تحت تأثیر قرار می‌دهند، می‌توانند بر سودآوری آن موسسه تأثیر بسیار زیادی داشته باشند. از این‌رو مدیریت ریسک در بانک و موسسه مالی باید به‌طور علمی و با برنامه‌ریزی‌های دقیق دنبال شود تا سودآوری بانک کمترین تأثیر را در موارد با ریسک بالا بپذیرد.

با توجه به اینکه کاهش ریسک اعتباری نیازمند وصول مطالبات به طرق مختلف است؛ چگونه می‌توان ضمن مشتری‌مداری در این راه گام برداشت؟

بخش اعظمی از مطالبات بانکی مربوط به معوقات، مطالبات مشکوک‌الوصول و مطالبات سررسید گذشته است؛ مدیریت موثر ریسک موجب پرداخت به‌موقع اقساط وام‌های پرداختی می‌شود و زمان بازپرداخت تسهیلات را به

برای شروع، مقدمه‌ای در رابطه با مدیریت ریسک و سودآوری در نظام بانکی بیان کنید؟

می‌توان گفت که رابطه ریسک با مقوله سود و بازدهی یک بده - بستان دو طرفه است. در صورت پذیرش ریسک بیشتر به‌طور قطع باید انتظار دستیابی به بازدهی بالاتر را نیز داشت و قبول ریسک کمتر نشان‌دهنده قبول حداقل‌ها در مقوله بازدهی است. هدف مدیریت ریسک، حذف ریسک‌ها از فعالیت بانک نیست. بلکه ایجاد تعادل میان ریسک و بازدهی است. به‌طور کل سودآوری در نظام بانکی با ریسک‌های مختلفی همراه است، از جمله ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی، ریسک نرخ ارز، ریسک سهام، ریسک بازار و ریسک عملیاتی که تمام این موارد سودآوری در بانک را تحت تأثیر قرار داده و در سودآوری بانک به‌عنوان یک بنگاه اقتصادی دخیل هستند. به‌طور مثال می‌توان این موضوع را از بعد ریسک اعتباری بررسی کرد؛ در مقوله ریسک اعتباری عدم وصول به‌موقع مطالبات بانک می‌تواند این مجموعه را از دستیابی به نقدینگی و منابع مورد نیاز برای پرداخت تسهیلات مجدد دور کرده و موجب بروز مشکلاتی در گردش مالی بانک شود. در بررسی مقوله ریسک در بانک از بعد ریسک نقدینگی می‌توان گفت در صورت عدم تامین به‌موقع نقدینگی، بانک برای تامین آن مجبور به دریافت پول و اضافه برداشت از منابع بانک مرکزی است. اضافه برداشت بانک را مجبور به دریافت مبالغی با سود بالاتر از نرخ سود در

بسیار مهمی در مدیریت ریسک و کاهش آن در بانک کشاورزی دارند. به‌طور مثال اداره وصول مطالبات، با وصول به‌موقع مطالبات می‌تواند ریسک بانک را در این زمینه کاهش دهد و یا اداره اعتبارات و هدایت سرمایه‌گذاری که در زمینه ارزیابی و اعتبارسنجی مشتریان می‌تواند سبب کاهش ریسک امکان عدم بازپرداخت اقساط توسط مشتریان شود. می‌توان گفت که تمام بخش‌های بانک تاثیر مستقیم بر کاهش ریسک اعتباری بانک کشاورزی به‌عنوان یک بانک تخصصی دارند. در بانک کشاورزی به‌دلیل تخصصی بودن خدمات، نظارت دقیقی بر مسئله ریسک وجود دارد و تمام مراحل این فرآیند که شامل شناسایی، اندازه‌گیری، کنترل، نظارت و مدیریت است با برنامه‌ریزی‌های دقیق و نظارت مرحله به مرحله انجام می‌شود و این موضوع نشان‌دهنده این امر است که بانک کشاورزی تمام تلاش خود را برای نهادینه‌کردن مدیریت ریسک در تمام سطوح بانک انجام داده و خواهد داد.

طیف وظایف و طراحی ساختار مدیریت ریسک از نظر کمی و کیفی چگونه باید باشد تا تمام فرآیندهای موضوع مدیریت ریسک‌های مختلف را به‌صورت هدفمند و نهادینه در همه برنامه‌های بانک تحت پوشش قرار دهد؟

در زمینه طیف وظایف و طراحی ساختار مدیریت ریسک بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های مختلفی توسط بانک مرکزی منتشر شده و در اختیار بانک‌ها قرار گرفته است که بر اساس این دستورالعمل‌ها به‌طور تقریبی طیف وظایف و ساختار مدیریت ریسک در بانک‌ها مشخص می‌شود. البته لازم به ذکر است که تاکید بر بخش‌های این دستورالعمل‌ها در هر بانک متفاوت بوده و با توجه به مواردی که ریسک بالاتری در آن بانک دارد اولویت‌بندی می‌شود. به‌عنوان مثال در بانک کشاورزی نگرانی زیادی در زمینه ریسک تغییرات قیمت سهام وجود ندارد چون بانک دولتی است اما در بانک‌های خصوصی این موضوع از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است، از این‌رو بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد. بنابراین طیف وظایف و طراحی ساختار مدیریت ریسک از نظر کمی و کیفی در هر بانک متفاوت بوده و با توجه به ریسک‌های موجود طراحی و نهادینه می‌شود.

مهم‌ترین ریسک‌هایی که در حال حاضر بانک کشاورزی با آنها درگیر است شامل چه مواردی می‌شود؟

مهم‌ترین ریسک بانک کشاورزی در زمینه ریسک اعتباری است، زیرا فعالیت‌های این بانک در بخشی است که با تغییرات محیطی زیادی مواجه می‌شود بنابراین امکان تاثیر این تغییرات محیطی بر کسب و کار فعالان در بخش کشاورزی بسیار زیاد است و همین تاثیرپذیری زیاد ممکن است سبب عدم بازپرداخت به‌موقع اقساط تسهیلات پرداختی به کشاورزان شود و همین امر می‌تواند بانک را در بخش تامین منابع دچار مشکلات فراوانی کند؛ لذا نقش و تاثیر ریسک اعتباری در بانک بسیار پر رنگ و مهم است.

ریسک بعدی که بانک کشاورزی با آن درگیر است، مدیریت ریسک در بخش نقدینگی است چون در حال حاضر این بانک با مسئله اضافه برداشت از بانک مرکزی مواجه است پس باید اقدام‌های موثر و مناسبی در زمینه ریسک نقدینگی انجام شود تا بانک با افزایش هزینه پرداختی به سپرده‌گذاران یا استقراض از بانک مرکزی مواجه نشود. از ریسک‌های دیگر می‌توان به ریسک عملیاتی اشاره کرد که در صورت بروز یک خطای کوچک کاربری، چه به‌صورت عمدی یا سهوی می‌تواند منجر به بروز زیانی بزرگ برای بانک شود. در هر صورت تمام ریسک‌ها می‌توانند بر روند کاری بانک تاثیرگذار باشند، اما در بانک کشاورزی اولویت با ریسک‌های اعتباری، نقدینگی و عملیاتی است که باید به این ریسک‌ها به‌صورت جدی و کارشناسانه نگاه کرد.

اداره مدیریت ریسک در بانک کشاورزی از زمان تشکیل تا به امروز سعی در اولویت‌بندی ریسک‌های بانک و مدیریت و کنترل آنها داشته است. به‌هر حال فرآیند مدیریت ریسک از مرحله شناسایی، اندازه‌گیری کنترل و نظارت باید در سرفلوحه کار قرار گیرد و نظام کنترل داخلی مناسبی ایجاد گردد

با توجه به تاثیرات بروز خشکسالی در روستاها و تاثیر نوسانات پولی بر فضای تجاری شهرها، آیا باز هم می‌توان ریسک اعتباری بانک را کاهش داد؟

رسالت بانک در بخش کشاورزی همیشه با تغییرات ناگهانی در شرایط اقلیمی بخش‌های مختلف کشور مواجه است. این تغییرات شامل خشکسالی، سرمازدگی محصولات کشاورزی، سیل و زلزله است که همه این موارد تاثیر مستقیم بر وصول مطالبات بانک در بخش کشاورزی دارد و سبب بالا رفتن ریسک در این بخش می‌شود. بانک می‌تواند با برنامه‌ریزی و پیگیری مستمر ریسک‌هایی که در زمینه کشاورزی با آن مواجه است را کاهش داده و به حداقل رساند. بنابراین می‌توان گفت خشکسالی یا تغییرات محیطی تاثیر زیادی روی ریسک اعتباری بانک دارد اما در کنار بانک صندوق بیمه محصولات کشاورزی قرار دارد که بخشی از ضررهای کشاورزان را به‌دلیل بروز عوامل محیطی کاهش می‌دهد و در نتیجه میزان ریسک اعتباری را پایین می‌آورد.

در رابطه با تاثیر نوسانات پولی بر فضای تجاری شهرها می‌توان گفت که زیاد شدن نقدینگی در جامعه سبب ایجاد تورم می‌شود که این موضوع تاثیرات زیادی بر جامعه دارد؛ تاثیر نخست این است که منابع نقدینگی بر اساس ضریب فزاینده نقدینگی و رشد پایه پولی افزایش پیدا می‌کند، در این زمان بانک باید سهم مناسبی را از افزایش منابع داشته باشد تا بتواند سهم بازار را حفظ کند یعنی باید در حوزه مشتریان و بخش تجهیز منابع تلاش بیشتری داشته باشد تا با مشکلات مالی مواجه نشود. نوسانات مالی در فضای تجاری شهرها توازن بازار را برهم زده و نقدینگی را به سمت بخش‌های خاصی از بازار مانند بازار ارز یا مسکن سرازیر می‌کند که این امر سبب بر هم خوردن سیستم‌های مالی در سطح شهرها و در نتیجه در بانک‌ها می‌شود.

با افزایش تورم دارایی‌های بانک که به‌عنوان تسهیلات پرداختی به بخش اقتصادی اعطا شده است با کاهش ارزش مواجه می‌شود. از مهم‌ترین اقدام‌هایی که برای جلوگیری از بالا رفتن ریسک اعتباری بانک در نوسانات پولی در فضای تجاری شهرها می‌توان انجام داد، بیمه تجاری برای پایین آوردن ریسک اعتباری در صورت متضرر شدن مشتریان بانک به‌دلیل نوسانات پولی و اعتبارسنجی مشتریان به‌منظور حصول اطمینان از بازپرداخت به‌موقع اقساط تسهیلات پرداختی است.

گفت‌وگو با رئیس اداره کل مدیریت ریسک بانک کشاورزی

مدیریت ریسک بانک

چه می‌شود اگر یک یا چند عضو پیکره انسانی، خونی را که به‌عنوان غذا و اکسیژن‌رسان به آنها جریان یافته در خود حبس و از سیستم گردش خون خارج کنند؟ لایه بدن به کم‌خونی و سایر اعضا به مشکل در یافت ناکافی مواد حیاتی دچار می‌شوند. آیا این وضعیتی طبیعی و هستی‌بخش است یا غیرطبیعی و آسیب‌زا؟ مانند همین پرسش را در مورد شبکه بانکی به‌عنوان خون‌رسان کالبد اقتصاد می‌توان مطرح کرد. چه می‌شود اگر یک یا چند بهره‌بردار از اعتبارات بانکی، وام‌ها و اعتبارات خود را در وقت مناسب تادیه نکنند و نقدینگی بانک را در کار و تجارت خود حبس کنند؟ مشکل «مطالبات بانکی معوق» از همین رهگذر پدید آمده و چند سالی است نظام بانکی را آلوده کرده است. ریسک‌های اعتباری تنها یکی از موارد متعدد ریسک‌هایی است که حیات یک بانک یا موسسه مالی را تهدید می‌کند، از این رو می‌توان گفت که مدیریت ریسک‌های بانکی، مدیریت حیات بانک است.

در گفت‌وگو با **دکتر محمدتقی جمشیدی**، رئیس اداره کل مدیریت ریسک بانک کشاورزی به بررسی ریسک‌های بانکی و راهکارهای مدیریت آن پرداختیم. بخوانید:

اقتصاد کشورها و مناطق مختلف دنیا شده است؛ از جمله این رخدادها، دومینوی بحران بانکی جنوب شرق آسیا در سال ۱۹۹۷ بود. علاوه بر این در چند دهه گذشته، عامل ریسک موجب ورشکستگی شرکت‌ها و بانک‌های بزرگی مانند اورنج‌کانتی به سبب نوسان نرخ بهره، بانک بارینگز به سبب نوسان بازار سهام ژاپن، نات وست، و یوبی. اس به سبب اشتباه در قیمت‌گذاری اختیار معامله و پروکتر و گامبل به سبب پذیرش ریسک بسیار بالا، شده است.

اگر چه رویدادهای مختلف می‌توانند باعث آغاز بحران‌های مالی و اقتصادی شوند، اما آسیب‌شناسی این بحران‌ها نشان داده است که معمولاً عوامل مشترکی زمینه‌ساز آغاز بحران بوده‌اند. برخی از این عوامل شامل نارسایی‌های ساختاری در مقررات مالی و سازماندهی بخش بانکداری، ناکارآمدی دستگاه‌های نظارتی و عدم برداشت درست از ریسک‌ها بوده و به اینها باید عدم شناسایی زمینه‌های آسیب‌پذیری بانک‌ها و موسسات مالی را هم افزود. از این‌رو امروزه بانک‌های موفق در سراسر دنیا به مقوله ریسک بسیار اهمیت می‌دهند و در اکثر آنها نهادی به نام «مدیریت ریسک» ایجاد شده که به‌عنوان یکی از ارکان بانک در ساختار سازمانی در نظر گرفته می‌شود و باید به بالاترین سطح مدیریت بانک یعنی هیئت‌مدیره گزارش دهد.

این فعالیت‌ها قرار داده است. براین اساس بانک‌ها با انواع مختلفی از ریسک‌ها روبه‌رو هستند که مهم‌ترین آنها براساس تقسیم‌بندی کمیته بال، ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی، ریسک بازار و ریسک عملیاتی و تطبیق است.

دلایل وجود ریسک در بانک را با نوع کارکرد آن می‌توان توجیه کرد؛ چراکه بانک‌ها از یک سو سرمایه‌های مردم را که در قبال آن مسئولیت دارند جمع‌آوری کرده و از سوی دیگر با استفاده از این سرمایه‌ها اقدام به انجام عملیات بانکی و مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی می‌کنند. علاوه بر این، امروزه مفاهیم مرتبط با بانکداری آن‌قدر توسعه یافته‌اند که مدیریت ریسک در بانکداری، خود به مقوله‌ای بسیار بااهمیت تبدیل شده و عملیات بانکی را گریزی از آن نیست. در شرایط کنونی مدیران و صاحب‌نظران علوم بانکی به مقوله ریسک بانکی توجه ویژه‌ای معطوف داشته و در این‌باره مطالعه و بررسی کرده‌اند؛ به‌طوری که شناسایی و مدیریت ریسک یکی از رویکردهای جدید است که برای تقویت و ارتقای اثربخشی سازمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

■ فلسفه وجودی واحد مدیریت ریسک در سیستم بانکی چیست و مهم‌ترین چالش‌های این واحد در سیستم بانکی چیست؟

از گذشته توسعه روابط میان انسان‌ها موجب پیدایش ابزارها و نهادهایی شده که بتواند مناسبات موجود را برای تسهیل شرایط زندگی هدایت کند. از جمله این نهادها، نهادهای واسطه و جوه یا بانک بوده است که از ابتدای شکل‌گیری و ایجاد آن، عناوینی مانند پس‌انداز و وام مورد توجه قرار گرفت و بانک‌ها به اقتضای وظایف، مسئولیت‌ها و ارتباطاتی که با مشتریان و نیازهای رو به رشد آنها دارند، خدمات و مکانیزم‌های خاصی را برای حفظ و مدیریت خود ایجاد کرده‌اند. با پیشرفت روزافزون علوم و تکنولوژی و تحولات عمده در محیط کسب‌وکار و شدت قابل توجه رقابت در بین بانک‌ها، همچنین به‌علت نقش و اهمیت به‌سزایی که بانک‌ها در نظام اقتصادی دارند، در معرض پیچیدگی‌های پیرامون و مخاطرات فراوانی قرار گرفته‌اند. به همین دلیل ریسک و عدم اطمینان از آینده، بخش تفکیک‌ناپذیر فعالیت‌ها و عملیات بانکداری شده است.

فعالیت بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری در حوزه‌های مختلف از جمله اعطای تسهیلات، سرمایه‌گذاری، صدور انواع گواهی سپرده، صدور ضمانت‌نامه‌ها و گشایش انواع اعتبارات اسنادی آنها را در معرض مخاطرات و ریسک‌های خاص

■ عدم توجه به ریسک در نظام بانکی، چه پیامدهایی را می‌تواند به همراه داشته باشد؟

عدم توجه به عامل ریسک در بسیاری از موارد موجب رخداد بحران‌های بزرگی از

■ با توجه به اینکه امروزه موسسات مالی و بانک‌ها از پیشرفت چشمگیری در ارائه خدمات به مشتریان برخوردار شده‌اند، آیا مقوله مدیریت ریسک همپای دیگر زیربخش‌های بانکداری رشد کرده است؟

هرچند که به موازات افزایش حجم فعالیت‌ها و خدمات، در جهت حفظ اعتماد عمومی، سیستم نظارتی در نظام بانکی مورد توجه بوده است، اما در فرآیند کلی نظارت، توجه به شاخص‌های ویژه نظارت مبتنی بر شناسایی ریسک‌ها و کنترل آن، کمتر مد نظر قرار گرفته است و این مهم در ریشه‌یابی بحران و ورشکستگی اکثر بانک‌ها حائز اهمیت فراوانی است. الزام به ایجاد واحد سازمانی مدیریت ریسک و حتی پیدایش سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی مرجع مانند کمیته بال برای تامین سلامت و ایمنی سیستم بانکی و پاسخ به ضرورت استفاده از روش‌ها و استانداردهای نظارتی با هدف پیشگیری از مشکلات و معضلات محتمل پیش رو و در نهایت ظهور بحران‌های بانکی بوده است. بر این اساس واحد مدیریت ریسک باید طبق شاخص‌های قابل اعتمادی از جمله تغییرات سرمایه، مطالبات معوق، وضعیت هزینه‌ها، کیفیت ساختار بدهی‌ها و دارایی‌ها و ... مراقبت لازم را در چارچوب قوانین و مقررات مرتبط به عمل آورده تا با شناسایی به‌موقع ریسک از وقوع بحران‌های ملی و منطقه‌ای و رخداد مشکلات مختلف پیشگیری کند.

■ ارتباط مقوله مدیریت ریسک و سودآوری در نظام بانکی چگونه تعریف می‌شود؟

فارغ از اینکه ریسک چگونه تعریف، شناسایی و مدیریت شود، آثار وجود ریسک بر عملکرد اقتصادی بانک یا هر بنگاه دیگری تاثیرگذار است. به‌طوری که عامل ریسک عملکرد تخصیص بهینه منابع، جریان منافع سهامداران، کیفیت ترکیب درآمد و هزینه‌ها و نهایتاً وضعیت سود و زیان بنگاه را تحت تاثیر قرار می‌دهد. توجه به عامل ریسک هر چند محدودیت‌هایی را تحمیل می‌کند اما وجه مشترک تمام تصمیماتی است که افراد حقیقی و حقوقی می‌گیرند. همه انسان‌ها و بنگاه‌های اقتصادی تصمیماتی را اتخاذ می‌کنند که گمان دارند برای آنها سودآور است. هدف از طرح این نکته این نیست که باید از ریسک اجتناب شود، بلکه هدف این است که وجود آن را به رسمیت بشناسند و اطمینان حاصل کنند که میزان پاداشی که در ازای تحمل ریسک به دست می‌آورند، کافی است یا نه؟

با اجرای مدیریت ریسک و پس از

شناسایی و ارزیابی ریسک فعالیت‌ها، هدایت و تخصیص منابع بانک به فعالیت‌های سودآور بهتر انجام می‌شود. همچنین با اعتبارسنجی مشتریان و بررسی بیشتر اهلیت تخصصی و مالی مشتری برای دریافت تسهیلات باز پرداخت تسهیلات به‌موقع انجام می‌شود. از سوی دیگر به‌دنبال ارزیابی صحیح از ریسک نقدینگی و تجزیه و تحلیل هزینه‌های تامین مالی و استقراض، طراحی محصولات کارآمد و تجهیز منابع اقتصادی تر خواهد شد. از اینرو مدیریت ریسک به‌عنوان راهکار و رویکردی نوین می‌تواند در راستای رشد درآمدها و کاهش هزینه‌های بانک کمک‌های موثری به مدیریت ارشد بانک کند.

■ پیش‌نیازها، موانع و راهکارهای بهره‌گیری از رهنمودهای کمیته بال توسط بانک کدامند؟

مقررات کمیته بال مجموعه رهنمودهایی است که این کمیته در قالب رهنمودهای بال ۲۱ تدوین کرده و کشورهای مختلف به‌منظور ثبات مالی بانک‌ها و کاهش ریسک‌های گوناگون سعی در اجرای آن دارند. کمیته بال با وجود برخورداری از تخصص و تجارب کارشناسان ارشد پیشرو در صنعت بانکداری، فاقد هر گونه اقتدار رسمی فراملی در امر نظارت است و نتایج کار و دستاوردهای آن به هیچ‌وجه الزام قانونی برای کشورها ایجاد نمی‌کند. هرچند رعایت اصول کمیته بال در امور نظارت بانکی برای کشورها الزامی نیست، اما باید توجه داشت که سازمان‌های بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی به‌شدت از توصیه‌های نظارتی این کمیته حمایت می‌کنند. بانک مرکزی ایران نیز از مدت‌ها قبل و پس از اجرای رهنمودهای بال ۱ که با محوریت اندازه‌گیری کفایت سرمایه بانک‌ها طراحی شده بود، تلاش کرده است زمینه مناسب اجرای توافق‌نامه بال ۲ (که بر تعیین سرمایه اضافی علاوه بر حداقل سرمایه اولیه برای کاهش ریسک سپرده‌گذاران بانک‌ها و بررسی‌های نظارتی و مقررات انضباطی بازار تأکید دارد) را فراهم کند.

با این حال اجرای توافق‌نامه بال ۲ در ایران نیازمند ایجاد زیرساخت‌هایی از جمله ایجاد نهادهای اعتبارسنجی خوب و کارآمد، در دسترس بودن اطلاعات دقیق‌تری از بنگاه‌ها و برداشتن گام‌های جدی در مورد

حاکمیت شرکتی است. عوامل دیگری نیز مانند تقویت سیستم‌های کنترل داخلی، حسابرسی مستقل، فعال بودن کمیته حسابرسی، مسئولیت‌پذیری و رویکرد متعهدانه مدیران ارشد نظام بانکی نسبت به اجرای مدیریت جامع ریسک و نظارت کامل بر اجرای دستورالعمل‌های ذی‌ربط، بستر اجرای بهتر دستورالعمل‌های بال را فراهم می‌کند.

■ عوامل موثر بر تغییرات میزان ریسک اعتباری و پرتفوی دارایی‌های بانک شامل چه مواردی می‌شود؟

عمده‌ترین عاملی که بر ریسک اعتباری موثر است، نحوه ایفای تعهدات مشتری است. این نوع ریسک به‌صورت ذاتی در بخش اعطای تسهیلات وجود دارد و در حقیقت احتمال غیرقابل وصول شدن وام‌ها

با اجرای مدیریت ریسک و پس از شناسایی و ارزیابی ریسک فعالیت‌ها، هدایت و تخصیص منابع بانک به فعالیت‌های سودآور بهتر انجام می‌شود. همچنین با اعتبارسنجی مشتریان و بررسی بیشتر اهلیت تخصصی و مالی مشتری برای دریافت تسهیلات باز پرداخت تسهیلات به‌موقع انجام می‌شود

در نتیجه ورشکستگی یا زوال در کیفیت اعتباری وام‌گیرنده وجود دارد. بنابراین عمده‌ترین تهدیدی که بانک‌ها در مورد ریسک اعتباری با آن مواجه هستند، عدم اجرای قرارداد توافقی به‌دلیل مشکلات طرف مقابل است. این خطر نه فقط وام‌ها بلکه سایر ارقام در معرض ریسک داخل و خارج از ترازنامه مانند ضمانت‌نامه‌ها و سایر سرمایه‌گذاری‌های روی اوراق بهادار را نیز در برمی‌گیرد.

وضعیت توزیع تسهیلات بر اساس نوع فعالیت، مناطق جغرافیایی، گروه‌های خاص مشتریان و مواردی از این دست نیز بر میزان ریسک بانک‌ها تاثیرگذار است. به این معنا که مدیریت تخصیص اعتبار و تصمیم‌گیری درمورد تامین مالی فعالیت‌های اقتصادی

پیشنهادی خط‌مشی ۱۳۹۲، تهیه گزارش نسبت خوداتکایی شعب و مدیریت‌ها در مقاطع ماهانه و ارائه راهکارهایی برای بهبود مدیریت نقدینگی بانک بوده است.

همچنین گزارش ریسک عملیاتی شناسایی وقفه‌های حوزه بانکداری الکترونیک، گزارش مصادیق ریسک عملیاتی در حوزه‌های کارکنان، فرآیندها، سازمان و حوادث بیرونی، ترجمه مقاله تطبیق ریسک‌محور قوانین و مقررات، گزارش سرمایه لازم برای پوشش ریسک عملیاتی و تهیه کتاب خط‌مشی عمومی عملیات اجرایی بانک کشاورزی در گروه ریسک عملیاتی و تطبیق به سرانجام رسیده است.

■ و به‌عنوان پرسش پایانی، برنامه‌های آتی اداره کل مدیریت ریسک برای اجرای فرآیندهای مدیریت ریسک شامل چه مواردی است؟

برنامه‌های آتی و در دست اقدام اداره کل مدیریت ریسک در گروه ریسک اعتباری شامل عملیاتی‌شدن نرم‌افزار مدیریت ریسک اعتباری، پایش ماهانه ریسک اعتباری، محاسبه ریسک تمرکز، عملیاتی‌سازی مدل تایید شده نهایی رتبه‌بندی مشتریان اعتباری حقیقی و حقوقی بانک، محاسبه سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک اعتباری با رویکرد استاندارد و تهیه بانک اطلاعات مشتریان عمده (بالای ۵میلیارد ریال) است.

برنامه‌های این اداره در گروه ریسک نقدینگی و بازار هم مواردی چون عملیاتی‌سازی مدل نهایی تحلیل شکاف نقدینگی ایستا و پویا در قالب سامانه مدیریت ریسک، محاسبه نسبت کفایت سرمایه ماهانه به تفکیک مدیریت‌ها و بانک، پایش ماهانه ریسک نقدینگی و میزان انحراف از روش مانده تسهیلات، آزمون بحران و محاسبه نسبت کفایت سرمایه به روش بال ۲ را در برمی‌گیرد.

شناسایی ریسک تکنولوژی و سیستم‌های تحت اختیار واحدها به‌منظور مدیریت آن توسط ایشان و ایجاد پایگاه اطلاعاتی برای شناسایی و ارزیابی ریسک عملیاتی در بانک به تفکیک حوزه‌ها در گروه ریسک عملیاتی و تهیه سازوکار تطبیق قوانین و مقررات بالادستی با مصوبات هیئت‌مدیره و کمیته‌های تصمیم‌گیر بانک در گروه ریسک تطبیق مورد نظر است.

از مهم‌ترین چالش‌های سیستم بانکی در این زمینه است. از این‌رو روش‌های امتیازدهی، رتبه‌بندی و ... از رایج‌ترین شیوه‌ها برای اعتبارسنجی مشتریان محسوب می‌شوند. به‌منظور تصمیم‌گیری در مورد ارائه خدمات اعتباری به طرف‌های مقابل، لازم است بانک به هر روش معتبر ممکن آنها را اعتبارسنجی کند. مدل‌های رتبه‌بندی اعتباری، بخش عمده‌ای از اطلاعات مورد نیاز بانک‌ها در مدیریت موثر اعتبارات را فراهم می‌کنند.

طبقه‌بندی دارایی‌ها بر اساس ریسک اعتباری مشتریان، تعیین میزان تحمل ریسک اعتباری برای تسهیلات اعتباری به هر مشتری و برای پورتفوی اعتباری بانک، تعیین میزان تضامین برای هر مشتری بر اساس ریسک اعتباری، ایجاد زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم، تعیین استراتژی ریسک اعتباری و ایجاد زنجیره ریسک مناسب در سطح ستاد و صف (کارشناسی، اجرایی و مدیریت) از دیگر مواردی است که در این خصوص مورد توجه قرار می‌گیرد.

■ مهم‌ترین اقدام‌های اداره کل مدیریت ریسک برای کنترل و پایش ریسک‌های مختلف بانک در سال ۱۳۹۱ شامل چه مواردی بوده است؟

مهم‌ترین اقدام‌های اداره کل مدیریت ریسک در گروه ریسک اعتباری باید به تهیه و گزارش ریسک اعتباری ماهانه مدیریت‌ها و بانک، پایش ریسک اعتباری شعب، تدوین برنامه‌ها و رویه‌های مناسب مدیریت ریسک اعتباری، تهیه گزارش ریسک تمرکز به تفکیک رشته فعالیت و دامنه ریالی و مناطق جغرافیایی، تهیه مدل رتبه‌بندی اعتباری مشتریان حقیقی و حقوقی، مدیریت و پشتیبانی سیستم رابط سنجش اعتبار، تهیه RFP ریسک اعتباری و مدل رتبه‌بندی و محاسبه سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک اعتباری اشاره کرد. اقدام‌های انجام شده در گروه ریسک نقدینگی و بازار هم شامل تکمیل و ارائه RFP برای سامانه ریسک نقدینگی (مدیریت جامع ریسک)، محاسبه نسبت کفایت سرمایه به‌صورت ماهانه، طراحی مدل اولیه محاسبه شکاف نقدینگی ایستا و پویا، بررسی تحلیلی نسبت مالکانه و ترکیب اقلام ترازنامه، تهیه گزارش‌های ماهانه ریسک نقدینگی و منابع و مصارف به تفکیک مدیریت‌ها و شعب، تدوین و ارائه بسته

نیاز به شناخت کافی از چگونگی پرداخت و تمرکز مطالبات بانک در بخش‌های مختلف فعالیت، همچنین طبقه‌بندی مطالبات براساس تعداد، مبلغ و دامنه ریالی آن و در نهایت شناسایی ریسک‌های مربوط دارد. استفاده از روش‌های شناخته شده و استاندارد در محاسبه ریسک تمرکز در زمینه‌های ریالی و بخش‌های اقتصادی موجب کنترل و توزیع بهینه تسهیلات خواهد شد. از سوی دیگر بررسی ریسک تمرکز تسهیلات بانکی در بخش‌های اقتصادی و دامنه‌های ریالی، شناسایی و اندازه‌گیری این ریسک در مناطق جغرافیایی و همچنین ریسک توزیع تسهیلات اشخاص مرتبط نیز از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

با این حال اجرای مدیریت ریسک در بانک در صورتی امکان‌پذیر است که مقبولیت عامه داشته باشد به‌نحوی که همه اجزا پذیرای دستورالعمل‌ها و متعهد به اجرای آن باشند و این مهم جز با ایجاد فرهنگ ریسک در سطح ستاد و صف امکان‌پذیر نیست. آموزش کارکنان، توزیع جدیدترین اخبار و اطلاعات در زمینه ریسک، ایجاد حس مشارکت در اجزای سازمان و آگاهی کاربران و مدیران از آمار و اطلاعات موجود در زمینه ریسک از مواردی است که موجب تسهیل فرهنگ مدیریت ریسک خواهد شد. رویکرد و تصمیمات مدیران بانک هم در مدیریت ریسک از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. تعیین استراتژی ریسک، تعیین اشتباهی ریسک، تعیین رویه‌های مناسب، تعیین بازارهای هدف و ... از جمله وظایف مدیران بانک در این زمینه به‌شمار می‌رود.

و در نهایت کفایت ذخایر نیز عاملی تعیین‌کننده است. به این معنا که بانک موظف است به‌منظور جبران زیان یا خسارت احتمالی ناشی از عدم ایفای تعهدات مشتریان در رابطه با تسهیلات آنها، نسبت به احتساب ذخیره عمومی و اختصاصی در چارچوب دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های بانک اقدام کند.

■ شرایط لازم برای کنترل ریسک اعتباری بانک مطابق استانداردهای مرتبط چیست؟

از آنجا که زیان‌های بانک عمدتاً ناشی از قصور طرف‌های مقابل در ایفای تعهدات‌شان است، ارزیابی توان بازپرداخت مشتریان اعتباری بانک پیش از اعطای تسهیلات یکی

در گفت‌وگو با مدیر شعب استان زنجان مطرح شد:

کنترل ریسک اعتباری با نهادینه کردن فرهنگ تعامل

اصلاح رویکرد و دیدگاه کارکنان نسبت به مقوله مدیریت ریسک اعتباری با اتکا بر نهادینه کردن فرهنگ تعامل به جای استفاده از روش‌های قهرآمیز، تبیین آثار مطالبات معوق بر شاخص‌های فعالیت یعنی سودآوری برای کارکنان و ایجاد فرهنگ خودکنترلی در بین کارکنان و پیگیری مستمر ریسک ناشی از هر یک از طبقات سررسیده، معوق و مشکوک الوصول مهم‌ترین عواملی بود که میزان ریسک اعتباری بانک کشاورزی را در استان زنجان کاهش داد. **بهزاد نیک‌خواه** مدیر شعب بانک کشاورزی در این استان در گفت‌وگویی پیرامون عملکرد استان در رابطه با مدیریت ریسک بیشتر توضیح می‌دهد.

اصول اساسی مدیریت ریسک مبتنی بر فرآیند پیوسته یا به عبارت دیگر یک سیکل منطقی است. این چرخه شامل شناسایی، ارزیابی، پیشگیری، کاهش ریسک و بازنگری و مجدداً شناسایی است. هر برنامه‌ای مستلزم انجام چند اقدام اساسی است: تبیین وضعیت موجود، ترسیم چشم‌انداز مطلوب، هدف‌گذاری، تدوین راه‌های رسیدن از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب (تهیه نقشه راه) و ارزیابی و کنترل. به‌طور کلی رویکرد یک موسسه مالی برای کنترل ریسک اعتباری باید بر دو محور درون‌زا و برون‌زا استوار باشد.

رویکرد درون‌زا: این دیدگاه عمدتاً مبتنی بر اصلاح فرآیند پرداخت اعتبارات و وصول مطالبات و همچنین اصلاح باورهای کارکنان و فرهنگ سازمانی است. تأمین به اندازه و به‌موقع اعتبار با هدف تأمین نیاز و جلب اطمینان مشتری از پرداخت مجدد وام توسط بانک هنگام بازپرداخت توسط مشتری. پیش‌تدبیری در مورد پیش‌بینی بازپرداخت اعتبارات پرداختی شامل رعایت قوانین، مقررات، دستورالعمل‌ها، اخذ تضامین و وثایق، اعتبارسنجی و... که می‌تواند به مجموعه این اقدام‌ها واژه بهداشت اعتباری اطلاق کرد. نهادینه کردن فرهنگ مشتری‌مداری، پرورش باور و اعتقاد قلبی کارکنان به موضوع مطالبات به‌عنوان مسئله مشترک بین مشتری و بانک و توجه به این مطلب اساسی که در هر صورت مشتری بدهکار، یک متهم نیست. باور عمیق به این مطلب که برای هر بدهی معوق یک راه‌حل جداگانه وجود دارد و مدیریت اقتضائی کارآمدترین شیوه مدیریتی در مدیریت ریسک اعتباری است.

رویکرد برون‌زا: آگاهی دادن به مشتری

مطالبات است. آیا عملکرد مجموعه متبوع شما در کنترل و کاهش ریسک، مقوله مشتری‌مداری را در استان تحت تأثیر قرار نداد؟

مدیریت ریسک نیز مانند بسیاری از حوزه‌های مدیریت اقتصادی و اجتماعی تحت تأثیر تغییرات و شرایط محیطی است. تعریف رابطه برد-برد در مرادوات و تعاملات اقتصادی و اجتماعی و توجه به رابطه مستقیم سودآوری سازمان با رضایت‌مندی مشتریان، جایگزینی روش‌های مبتنی بر تعامل و مدارا به جای روش‌های قهرآمیز را نه به‌عنوان یک انتخاب بلکه به‌عنوان یک ضرورت استراتژیک فراروی مدیران صنعت بانکداری نهاده است.

اعتقاد به اینکه مسئله مطالبات معوق مسئله مشترک بانک و مشتری است و اینکه شیوه مدیریت ریسک اعتباری یک مدیریت اقتضایی بوده و به اقتضای شرایط هر بدهی معوق، راه‌حل مخصوص وجود دارد. مدیران بانک‌ها را به‌سوی استفاده از روش‌های تعاملی در وصول مطالبات رهنمون می‌کند. اطمینان و اعتقاد قلبی مشتری به باورها و فرهنگ مشتری‌مدارانه بانک در وصول مطالبات معوق، مشتری را به‌سوی بازپرداخت بدهی‌های خود در قالب فرآیند حل مسئله هدایت خواهد کرد و در عین حال استفاده از روش‌های قهرآمیز موجب مخدوش شدن دیدگاه و تصور مردم به برند و جایگاه بانک در جامعه شده و در نهایت سبب کاهش ارزش سهام بانک خواهد شد.

مهم‌ترین برنامه‌ها و راهکارهای یک موسسه مالی برای کاهش ریسک اعتباری باید مشتمل بر چه مواردی باشد؟

■ مبنای کنترل ریسک در موسسات مالی، شناخت ریسک است. ریسک را با چه پایه علمی در استان تعریف کرده که در نهایت عملکرد موفق در کنترل آن داشته‌اید؟

ریسک عبارت است از هر چیزی که حال یا آینده دارایی یا توان کسب درآمد شرکت، موسسه یا سازمانی را تهدید کند و مدیریت ریسک فرآیندی است که هدف آن کاهش امکان آثار زیان‌آور یک فعالیت از طریق اقدام آگاهانه برای پیش‌بینی حوادث ناخواسته و برنامه‌ریزی برای اجتناب از آنها است. همانطور که در مفاهیم ریسک و مدیریت ریسک نهفته است، ریسک و سودآوری رابطه معکوسی با همدیگر دارند. افزایش ریسک باعث کاهش سودآوری خواهد شد. باید توجه داشت که ریسک قابل حذف نیست و هدف از برنامه‌های مدیریت ریسک، رسانیدن ریسک به حد قابل قبول است و از نظر عملی ریسک صفر وجود ندارد. مهم‌ترین ریسک‌هایی که سیستم بانکی را با آن مواجه است شامل: ریسک اعتباری: زیان‌های ناشی از عدم بازپرداخت یا بازپرداخت با تاخیر، ریسک بازار: ریسک مرتبط با زیان‌های محتمل بر دارایی‌های بانک براساس تغییرات و نوسانات عوامل بازار، ریسک عملیاتی: خطاهای تکنیکی و اشتباه‌های انسانی، علل اصلی ایجادکننده ریسک عملیاتی است و سایر ریسک‌ها عبارتند از: ریسک قانونی، ریسک کفایت سرمایه، ریسک نرخ بازده، ریسک نقدینگی، ریسک پول یا نرخ ارز.

■ با توجه به اینکه کاهش ریسک اعتباری نیازمند وصول به‌موقع

از مدیران مجری طرح‌ها، بالا بودن هزینه‌های تولید به دلیل افزایش قیمت نهاده‌های کشاورزی و کاهش کیفیت نهاده‌ها، سیاست‌های نامناسب دولت در بخش کشاورزی مانند واردات برخی محصولات کشاورزی همزمان با برداشت محصول، عدم اعمال قیمت‌های تضمینی خرید برای برخی محصولات کشاورزی، ناتوانی تعدادی از متقاضیان تسهیلات بانک کشاورزی در تامین سهم سرمایه‌گذاری در اجرای طرح‌های کشاورزی، ترویج فرهنگ بدحسابی در برخی مناطق و روستاهای استان به واسطه دادن امتیاز به مشتریان بد حساب و فقدان نظام انگیزشی مناسب برای تشویق مشتریان خوش حساب مانند تخفیف در کارمزد و... ارائه خدمات بانکی به مشتریان بدحساب که موجب کاهش انگیزه مشتریان خوش حساب می‌شود و در آخر اعمال فشارهای مقامات برون سازمانی در مورد برخی از تسهیلات تکلیفی فرآیند پرداخت و نیز وصول را با مشکل مواجه می‌سازد.

■ و به عنوان پرسش پایانی، برنامه‌های سال ۱۳۹۲ شامل چه مواردی است؟
اجرای سیاست خودکنترلی مستمر توسط شعب، پیگیری مستمر ریسک ناشی از هر یک از طبقات سرسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول، بکارگیری روش‌های تعاملی به جای روش‌های قهرآمیز، برنامه‌ریزی برای پیش‌گیری از انتقال تسهیلات به طبقه مطالبات غیرجاری، پیگیری مستمر شعب دارای بیشترین حجم مطالبات غیرجاری، مذاکره با مشتریان (بدهکاران عمده) طرح‌های راكد و نیمه تمام، استفاده حداکثری از سامانه پیگیری وصول مطالبات، اخطرنویسی و حصول اطمینان از ابلاغ اخطار به متعهدان، تعامل همه جانبه با وکلای بخش خصوصی به منظور تسریع تعیین تکلیف مطالبات غیرجاری، نظارت بر تقسیم مطالبات بالای ۱۰۰ میلیون بین همکاران شعب و بررسی ماهانه عملکرد هریک از آنها در جلسات وصول، وصول ۹۷ درصد از آنچه باید وصول شود، جلوگیری از انتقال مطالبات به طبقات سنی بالاتر، کاهش مطالبات مشکوک‌الوصول به میزان ۳۰ درصد و رسیدن به ریسک اعتباری ۲ درصد از طریق کاهش دادن مطالبات غیر جاری از برنامه‌های این مدیریت در سال ۱۳۹۲ است.

مشتری، شرایط قرارداد و برآوردی که از زمان و فرآیند انجام کار صورت می‌گیرد، اوضاع اقتصادی و همچنین عوامل محیطی و قهری بستگی دارد. با وجود این، بانک‌ها همواره بهترین راهکار وصول را تعامل با مشتری (در صورتی که ضوابط و مقررات قرارداد خود با بانک را رعایت کرده باشد)، می‌دانند. مجموعه اقدام‌های انجام شده در حوزه وصول مطالبات استان در نتیجه اجرای اقدام‌های شاخصی از جمله موارد زیر و البته با اتکا به همت جمعی تک‌تک همکاران مدیریت به دست آمده است:

نهادینه کردن وصول مطالبات به عنوان وظیفه همگانی در لایه‌های مختلف سازمان، پیگیری‌های بی‌وقفه در وصول به عنوان مسئله مشترک بانک و مشتری از ابتدای سال تا آخرین ساعات کاری در قالب جلسات منطقه‌ای وصول و حضور در جلسات هسته وصول شعب، استفاده از ابزارهای نوین برای ابلاغ به بدهکار مانند پیامک و تلفن گویا، الزام سازمان‌های معرفی کننده تسهیلات به همکاری در وصول مطالبات در قالب تفاهم نامه‌های در سطح ادارات مرکزی، تاکید به استخراج تمام بدهکاران موجود در طبقه مشکوک‌الوصول و برنامه‌ریزی برای تسریع در تعیین تکلیف آنها با بهره‌گیری از تمام ابزارهای موجود، فراگیر کردن امر وصول مطالبات و تقسیم‌بندی بدهکاران متناسب با توانایی و فرصت هر یک از همکاران، تاکید به مراجعه حضوری رییس شعبه و یا دعوت از بدهکار و تکمیل صورتجلسه مذاکره و درج آن در پرونده، تاکید به تشکیل مستمر جلسات هفتگی هسته وصول مطالبات شعبه‌ها و بررسی و ارزیابی موضوع در جلسات منطقه‌ای وصول، تعیین مسئول پیگیری مشارکت‌های مدنی بلا تکلیف در هر یک از شعب.

■ در راه وصول مطالبات و کاهش بیشتر ریسک اعتباری با چه موانعی مواجه هستید؟

بروز حوادث غیرمترقبه به ویژه سرما و خشکسالی در سال‌های اخیر، پرداخت تسهیلات تکلیفی، تمددهای مکرر اقساط سررسیده، عدم توجیه اقتصادی فنی و مالی بعضی از طرح‌ها با توجه به تحلیل هزینه و فایده، وعده مقامات استانی و نمایندگان مجلس در مورد تمدید تسهیلات و ترویج فرهنگ عدم بازپرداخت، سنتی بودن کشاورزی، ضعف مدیریتی برخی

در مورد شرایط وام شامل: نرخ کارمزد - سررسید - نرخ کارمزد تاخیر تادیه و جرائم و تبعات ناشی از نکول تسهیلات از نظر مخدوش شدن اعتبار وام‌گیرنده و ضامن و تبعات ناشی از صدور اجرائیه در فرآیند پرداخت تسهیلات. اعتماد و اطمینان مشتری به بانک و اینکه در صورت بروز اختلال در فرآیند بازپرداخت، بانک مطمئن‌ترین مشاور برای تعیین تکلیف بدهی با حداقل خسارت است؛ استفاده از تجهیزات مبتنی بر فناوری ارتباطات و اطلاعات، رعایت کرامت و احترام مشتریان در اطلاع‌رسانی کارآمد راهکار مناسبی است. همچنین استفاده از عوامل محلی مانند نهادهای حاکمیتی و مردم‌نهاد در جلوگیری از رواج بد اخلاقی مالی در جامعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار خواهد بود.

■ برنامه‌های مدیریت استان برای کاهش و کنترل ریسک اعتباری مشتمل بر چه مواردی بوده است؟
اصلی‌ترین اقدام مجموعه مدیریت و شعب استان زنجان در مدیریت ریسک اعتباری عمدتاً مبتنی بر اصلاح رویکرد و دیدگاه کارکنان نسبت به مقوله مدیریت ریسک اعتباری با اتکا بر نهادینه کردن فرهنگ تعامل به جای استفاده از روش‌های قهرآمیز بوده و خواهد بود و در عین حال تبیین آثار مطالبات معوق بر شاخص‌های فعالیت یعنی سودآوری برای کارکنان سبب ایجاد فرهنگ خودکنترلی در بین کارکنان شده است. به طوری که هر شعبه و هر کارمند به عنوان یک واحد استراتژیک تجاری تمام فعالیت‌های خود را معطوف به نتیجه نهایی می‌کنند. نتیجه نهایی حفظ مشتری در یک رابطه برد - برد به عنوان محور سودآوری است. در کنار اصلاح فرهنگ سازمانی برنامه‌ریزی برای مدیریت ریسک مبتنی بر آمایش سازمان از منظر ریسک اعتباری و تبیین وضعیت موجود، ترسیم موقعیت مطلوب، هدف‌گذاری و ترسیم نقشه راه با چارچوب مدیریت استراتژیک بوده است.

■ در صورت امکان، تجربیات موفق استان را در زمینه کاهش مطالبات و به دنبال آن کاهش ریسک اعتباری بیان کنید.

کاهش مانده مطالبات موعده گذشته و به تبع آن کاهش ریسک اعتباری، به شرایط

گفت‌وگو با مدیر وقت شعب بانک کشاورزی استان مرکزی؛

مدیریت ریسک با هدف گذاری و زمان بندی محقق می شود

مشتری در سررسید انجام شود.

با توجه به اینکه بانک کشاورزی بانکی تخصصی در زمینه ارائه خدمات به کشاورزان است و مقوله کشاورزی ارتباط مستقیم با تغییر شرایط آب‌وهوایی در مناطق مختلف کشور دارد، از این رو این بانک نسبت به سایر بانک‌ها ریسک اعتباری بالاتری دارد که بروز خشکسالی در چند سال اخیر هم مزید بر علت شده و ریسک اعتباری بانک را افزایش داده است. با این حال بانک در مدیریت ریسک‌های احتمالی عملکرد مطلوبی داشته؛ مدیریت شعب استان مرکزی از جمله مدیریت‌های موفق در این زمینه بوده است. به‌منظور آگاهی از عملکرد این استان در حوزه مدیریت ریسک با **محسن صفدری** مدیر وقت شعب بانک کشاورزی استان مرکزی به گفت‌وگو نشستیم. او عوامل موفقیت شعب و ستاد استان در مدیریت ریسک را هدف‌گذاری و زمان‌بندی می‌داند.

■ **با توجه به اینکه در زمره استان‌های موفق در مدیریت ریسک به‌شمار می‌روید، بفرمایید برای رسیدن به کمترین میزان ریسک اعتباری در استان چه برنامه‌هایی را دنبال کردید؟**

پرداخت وام با توجه به فعالیت متقاضیان دریافت تسهیلات و پرداخت به‌موقع تسهیلات به متقاضیان، طبقه‌بندی و اعتبارسنجی مشتریان با توجه به شناخت از مشتریان بانک، تعیین سررسید اقساط متناسب با زمان فروش محصول یا متناسب با زمان برداشت محصول فرد گیرنده تسهیلات، پیگیری به‌موقع اقساط قبل از سررسید آن و پیگیری وصول اقساط سررسیده و معوق با صدور اخطار به‌های نوبتی. به‌علاوه تعیین هدف و هدف‌گذاری و تبیین چشم‌انداز یک ساله برای وصول مطالبات و کاهش ریسک اعتباری و همچنین به برنامه‌ریزی در مورد مسائلی مانند: میزان وصولی بانک، درصد وصولی، کاهش مطالبات معوق بانکی، به‌دست آوردن کمترین میزان ریسک اعتباری در سال و برنامه‌ریزی و تهیه خط‌مشی با اقتباس از خط‌مشی وصول کلان بانک در راستای تعمیم به استان اشاره کرد.

■ **تجربیات موفق استان را در زمینه وصول و کاهش مانده مطالبات و به‌دنبال آن کاهش ریسک اعتباری را به‌صورت مبسوط بیان کنید؟**

از تجربیات موفق استان در زمینه وصول و کاهش مانده مطالبات بانک و همچنین

چون پرداخت تسهیلات متناسب با فعالیت فرد تسهیلات گیرنده و پرداخت به‌موقع تسهیلات، اعتبارسنجی مشتریان، شناخت مشتری از نظر داشتن اهلیت و حسن شهرت، تعیین سررسید اقساط متناسب با زمان فروش محصول یا متناسب با زمان برداشت محصول فرد گیرنده تسهیلات، پیگیری به‌موقع اقساط قبل از سررسید با صدور برگه یادآوری محترمانه و پیگیری وصول اقساط سررسیده و معوق با صدور اخطار به‌های نوبتی و ارسال پیامک و... اشاره کرد.

■ **با توجه به اینکه کاهش ریسک اعتباری، نیازمند وصول به‌موقع مطالبات است، چگونه می‌توان ضمن مشتری‌مداری در این راه گام برداشت؟**

با تکریم مشتری و پاسخ دادن به‌موقع به نیازهای واقعی آن و کوشش برای رفع مشکلات تولیدکنندگان و در نهایت پرداخت صحیح و به‌موقع تسهیلات به مشتری و یاری رساندن به آن در زمان وقوع حوادث غیرمترقبه و راهنمایی او برای انجام بیمه محصولات کشاورزی و بیمه عمر و بیمه حوادث محل اجرای طرح و بیمه وثایق و ... می‌توان موجبات کاهش ریسک را برای مشتری فراهم کرد. برای کاهش ریسک اعتباری باید، ضمن تکریم کامل مشتری، ترتیبی اتخاذ نمود تا با اعتبارسنجی صحیح مشتریان و طبقه‌بندی و پایش آنها و با انجام یک مدیریت صحیح و به‌موقع در پرداخت تسهیلات انتظار داشت تعهدات

■ **مهم‌ترین برنامه‌ها و راهکارهایی که یک بانک باید برای کاهش ریسک اعتباری خود به‌کار گیرد، مشتمل بر چه مواردی است؟**

ریسک اعتباری در شبکه بانکی به معنی احتمال عدم انجام تعهد مشتری در سررسید مقرر بوده و عبارت است از نسبت مطالبات سررسیده، معوق و مشکوک‌الوصول به کل مانده مطالبات بدون احتساب سود سال‌های آینده. هر اندازه که مقدار این نسبت کمتر باشد، بیانگر وضعیت بهتر خواهد بود و در حال حاضر نیز از نظر مدیریت ریسک در سیستم بانکداری داشتن ریسک اعتباری کمتر از ۵ درصد حالت مطلوب به حساب می‌آید. ارتباط ریسک اعتباری با سودآوری یک موسسه مالی حائز اهمیت است، زیرا اگر افزایش ریسک اعتباری در نتیجه رشد صورت کسر یعنی افزایش مانده مطالبات غیر جاری شامل مطالبات سررسیده، معوق و مشکوک‌الوصول، به‌وجود آید در نتیجه در ترازنامه موسسه مالی، ذخیره هزینه مطالبات غیرجاری افزایش می‌یابد که محل تامین آن نیز فقط سود آن موسسه است؛ در واقع می‌توان گفت در این صورت سوددهی موسسه مالی کاهش می‌یابد. بسیار مهم است که با افزایش وصولی از محل مطالبات غیر جاری بتوانیم ریسک اعتباری بانک را کاهش داده و سوددهی را به بیشترین مقدار خود برسانیم.

اما در مورد راهکارهای موسسات مالی هم در این زمینه می‌توان به مواردی

شعب، سرکشی و بازدید از طرح‌های مشکل و ارائه راهکار مناسب، استفاده صحیح و موثر از عوامل انگیزشی، سرکشی به شعب به صورت مستمر توسط مدیر استان و مدیران گروه‌های مستقر در مدیریت و مذاکره پیگیرانه با بدهکاران عمده در محل شعبه، تشکیل منظم جلسات نظارت بر طرح‌ها (۳۰ جلسه) و تعیین تکلیف مشارکات مدنی سررسیده و مشکل‌دار، استفاده گسترده از امکانات پیش‌بینی شده در دستورالعمل‌های وصول مطالبات و خط‌مشی سال ۱۳۹۱ و دستورالعمل ۲۹۲۹ و در آخر ابلاغ دستورالعمل تمدید مطالبات زیر ۱۰۰ میلیون ریال و پیگیری و اجرایی کردن آنان.

■ چالش‌های پیش‌روی خود را برای وصول مطالبات و کاهش هر چه بیشتر ریسک اعتباری چه مواردی می‌دانید؟

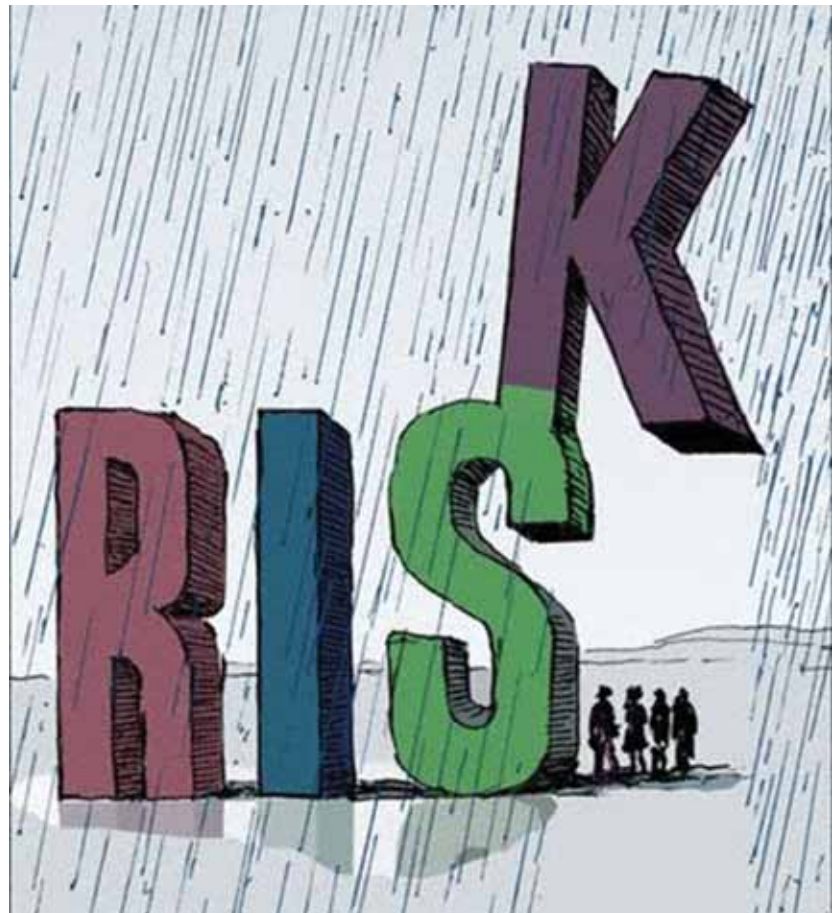
تمدید مکرر و مستمر تعدادی از تسهیلات که براساس قوانین مصوب انجام می‌شود سبب کهنه شدن مطالبات و بی میلی مشتریان جهت تسویه تسهیلات دریافتی در موعد مقرر شده است و همچنین ماده ۳۴ اصلاحیه ثبت مشکلاتی را جهت املاک تملیکی به وجود آورده است و می‌توان گفت که کارشناس دادگستری قیمت املاک مورد گرو را بیش از قیمت روز تعیین می‌کنند و تملک مورد گرو به صورت مشاعی انجام می‌شود که این موضوع موجب شده فروش این گونه املاک تملیکی با مشکل مواجه شود و در آخر می‌توان به شرایط خاص آب‌وهوایی استان و بروز خشکسالی برای چندمین سال متوالی در این منطقه از کشور اشاره کرد.

■ در پایان برنامه‌های خود را برای سال ۱۳۹۲ شرح دهید.

برنامه این استان برای سال ۱۳۹۲ به این شرح است: کاهش ماهانه ۲ درصد مطالبات طبقه مشکوک‌الوصول، کاهش ماهانه ۲/۵ درصد مطالبات طبقه معوق، جلوگیری از ورود مطالبات جاری به طبقه موعد گذشته، کاهش ریسک اعتباری به کمتر از ۲ درصد و کاهش حداقل ۱۵ درصدی مبلغ پرونده‌های اجرایی در پایان سال ۱۳۹۲.

حراست استان و نیز بهره‌گیری از همکاران کارشناس مدیریت به‌عنوان همیاران معین از دیگر اقدام‌ها بوده است. جلسه با روسای شعب به صورت منطقه‌ای با حضور تمام همکاران شعب در منطقه (۶ جلسه)، مذاکره حضوری و مستمر با بدهکاران عمده شعب در محل شعبه و پیگیری لازم بعد از جلسات بدون محدودیت زمانی، لیست تمام بدهکاران بالای ۲۰۰ میلیون ریال استخراج و فایل آن توسط همکاران مدیریت و شعب به صورت مستمر پیگیری شده و این امر برای پرونده‌های اجرایی نیز عملیاتی شده است، تعیین تکلیف بدهی بدهکاران با مذاکره و تنظیم جدول زمان‌بندی وصولی مورد توافق با مشتری و ابلاغ به شعبه به نحوی که یا بدهی وصول شود و یا برابر ضوابط موجبات تمدید، تجمیع و تقسیط بدهی فراهم شود، بخشودگی ۶ درصدی جریمه دیرکرد، خسارت دیدگان عوامل قهری، اختصاص دو روز کاری در هفته جهت وصول مطالبات توسط کادر اعتباری شعب، تقسیم پرونده‌های سررسیده بین همکاران شعبه و تعیین معین وصول برای

کاهش ریسک اعتباری بانک در استان مرکزی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: هم‌زمان با اعلام B.P وصولی و خط‌مشی وصول از سوی مدیرعامل محترم بانک و اداره کل وصول مطالبات، بلافاصله نسبت به ابلاغ خط‌مشی و تعیین سهمیه B.P شعب اقدام‌های لازم انجام شد. در راستای اجرای مفاد دستورالعمل شماره ۲۹۲۹ اداره کل محترم وصول مطالبات با اجراء آن در سال ۱۳۹۱ از حداکثر همکاری و همفکری تمام همکاران در مدیریت و شعب به شکل موفقیت‌آمیزی استفاده شده است. از موارد دیگر تشکیل منسجم و پیوسته هسته وصول مدیریت و برگزاری جلسات هسته وصول در شعب بوده است. بخش حقوقی و وصول مدیریت با هدایت صحیح بخش خصوصی و توجیه و گزارش‌گیری مستمر و نظارت مستقیم بر آن توانسته است بخش عمده‌ای از مطالبات بانک را به حطیه وصول درآورد. مشخص کردن معین وصول مناطق (۶ منطقه) به کمک مدیران گروه‌های مدیریت و کارشناس مسئول وصول مطالبات و مسئول امور

مدیریت ریسک در گفت‌وگو با مدیر شعب بانک کشاورزی در استان یزد:

پیشگیری بهتر از درمان است

مدیریت ریسک عبارت است از کاهش آثار زیان‌بار یک فعالیت اقتصادی از طریق برنامه‌ریزی و اقدام‌های پیشگیرانه در مقابل حوادث ناخواسته. در صورت عدم برنامه‌ریزی‌های جامع در مقوله ریسک و عدم مدیریت صحیح آن، بانک‌ها با موسسات مالی با مشکلات فراوانی در زمینه‌های مالی و چرخه‌های اقتصادی روبه‌رو خواهند شد که این مشکلات می‌تواند سبب به خطر افتادن تداوم فعالیت و حتی فروپاشی این مجموعه‌ها شود. **فریدون بهیانی**، مدیر شعب بانک کشاورزی در استان یزد معتقد است در مقوله مدیریت ریسک، همواره پیشگیری بهتر از درمان است و با تکیه بر این مهم، مجموعه متبوعش عملکرد مطلوبی را در کنترل ریسک‌های بانکی بر جای گذاشته است. گفت‌وگوی پیش‌رو با او را بخوانید:

■ برای شروع، تعریف خود را از مدیریت ریسک در شبکه بانکی بیان کرده و بفرمایید که مقوله مدیریت ریسک چه از تباطی با سودآوری در یک موسسه مالی دارد؟

مدیریت ریسک فرآیندی است که هدف آن کاهش امکان آثار زیان‌آور یک فعالیت از طریق اقدام آگاهانه برای پیش‌بینی حوادث ناخواسته و برنامه‌ریزی برای اجتناب از آنهاست. ریسک اعتباری یکی از مهم‌ترین عوامل تولید ریسک در بانک‌ها و موسسات مالی است. این ریسک از آن جهت ناشی می‌شود که دریافت‌کنندگان تسهیلات تمایل یا توانایی بازپرداخت بدهی خود را به بانک نداشته باشند و هر گونه کوتاهی که در بازپرداخت تسهیلات انجام شود، از ارزش دارایی‌های بانک کاسته و ممکن است بانک را در ایفای تعهداتش دچار مشکل کند و از سوی دیگر نیز می‌تواند میزان سودآوری را نیز در بانک کاهش دهد و به این ترتیب موجب می‌شود که بانک به پیش‌بینی‌های اولیه خود دست پیدا نکرده و متعاقباً نتواند به سپرده‌گذاران خود سودهای مورد انتظار آنان را پرداخت کند و این موضوع می‌تواند تاثیر مستقیم در موقعیت بانک و سپرده‌گذاران داشته باشد.

از سوی دیگر به‌منظور کاهش ریسک اعتباری و وصول به‌موقع مطالبات و رعایت اصل مشتری‌مداری باید پرداخت تسهیلات بعد از ارزیابی متقاضی و سنجش اعتباری مشتری انجام شده و همچنین طبقه‌بندی‌های لازم در دادن امتیاز، رتبه و میزان ریسک (احتمال نکول) فردی مشتری از طریق اخذ مستندات و مدارک لازم و با استفاده از سیستم رتبه‌بندی انجام شود.

■ برای کنترل ریسک اعتباری در استان تا چه اندازه با شاخص‌های سنتی تعیین میزان ریسک اعتباری در سیستم‌های مالی، همراه هستید؟

به‌طور کلی چهار شاخص سنتی برای تعیین میزان ریسک اعتباری برای بانک‌ها در نظر گرفته می‌شود که عبارت است از: اولین شاخص نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول به تسهیلات اعطایی است که هر چه این نسبت بالاتر باشد ریسک اعتباری موسسه نیز بالاتر است. شاخص دوم نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول به دارایی‌هاست که افزایش این نسبت در دو مقطع نشانه

افزایش ریسک اعتباری خواهد بود. سومین شاخص نسبت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول به تسهیلات اعطایی است که افزایش حجم مطالبات مشکوک‌الوصول که به دلیل افزایش مطالبات سررسید گذشته و معوق بوده می‌تواند بیانگر افزایش ریسک اعتباری باشد. چهارمین و آخرین شاخص، نسبت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول به کل دارایی‌هاست که افزایش آن بیانگر افزایش ریسک کاهش آن نشان‌دهنده کاهش ریسک است. اما در مورد عملکرد استان باید به مواردی چون دخیل کردن همه پرسنل مدیریت در پیگیری وصول شعب، تهیه چک لیست برای هدفمند کردن بررسی وصول شعبه، فراخوان تمام همکاران با مدرک حقوقی در مدیریت، تهیه اپراتور گویا برای همه شعب، تشکیل منظم هسته وصول مدیریت به‌صورت هفتگی، دعوت از تمام پرسنل بخش اعتبارات و وصول شعب ضعیف در هسته وصول هفتگی، هماهنگ کردن اقدام‌های مدیریت و شعب برای تعیین تکلیف بدهی بدهکاران، بررسی تک‌تک پرونده مطالبات بالای ۵۰۰ میلیون ریال شعب یا بدهکاران مشکل‌دار در جلسات هفتگی، پیگیری پرونده‌های لاوصول از طریق شورای نظارتی استان، تشکیل جلسات مشترک هماهنگی با افراد و سازمان‌های تاثیرگذار از جمله استانداری، فرمانداری، سازمان جهاد کشاورزی، نمایندگان مجلس، تعاون روستایی و انجام اقدام‌های انگیزشی برای همکاران از جمله، پرداخت پاداش ویژه برای مجموعه کردن پرونده‌های اجرایی به کارشناسان حقوقی، پرداخت پاداش نقدی به معین‌های موفق در جلسات هفتگی وصول، توزیع پاداش نقدی توسط معین در شعب و با نظر رئیس شعبه و در اولویت قرار دادن پرداخت تسهیلات همکاران شعب موفق در وصول، اشاره کرد.

■ موفقیت‌های استان را در سطح کشور در زمینه وصول و کاهش مانده مطالبات و به‌دنبال آن کاهش ریسک اعتباری بانک در سال‌های گذشته بیان کنید؟

حفظ رتبه اول کشوری از نظر شاخص ریسک اعتباری، کسب رتبه اول کشوری از نظر شاخص درصد وصولی، کسب رتبه اول کشوری از نظر شاخص مانده مطالبات و با صعود ۲۳ پله کشوری، کسب رتبه ۱۲ کشوری از نظر شاخص قدر مطلق وصولی و با صعود ۴ پله کشوری، رکورد

ریسک اعتباری استان در سال‌های اخیر، رکورد درصد وصولی استان در سال‌های اخیر، رکورد مبلغ وصولی استان در سال‌های اخیر، افزایش ۴۱ درصدی سرانه وصولی استان.

■ به عقیده شما در حال حاضر چه موانع و مشکلاتی در راه وصول مطالبات و به‌دنبال آن کاهش ریسک اعتباری بانک در استان وجود دارد؟

سیاست‌های حمایتی دولت در بازپرداخت تسهیلات و مساعدت هرچه بیشتر دولت در این زمینه - که در حال حاضر حمایت‌های دولت کافی نیست - وضعیت آب‌وهوایی و خشکسالی‌های پی در پی استان، تورم و به‌تبع آن ناهماهنگی بین درآمد و هزینه‌های معیشتی مشتریان، دخالت عوامل برون‌سازمانی، طولانی بودن روند پرونده‌های اجرایی از طریق اداره ثبت با توجه به حجم زیاد آنها، با توجه به اصلاح قانون ۳۴ اداره ثبت سهل‌البیع نبودن املاک تملیکی مشاعی، عدم امکان فروش املاک تملیکی به لحاظ اعتقادات فرهنگی و مذهبی منطقه، عدم امکان انتخاب مشتریان در پرداخت تسهیلات تکلیفی و عدم پرداخت سرمایه در گردش مورد نیاز طرح‌های موجود را می‌توان از عمده‌ترین موانع و مشکلات حال حاضر در راه وصول مطالبات و کاهش هر چه بیشتر ریسک اعتباری در استان نام برد.

■ برنامه‌های خود را برای کاهش هر چه بیشتر ریسک اعتباری استان در سال ۱۳۹۲ بیان کنید؟

پیگیری پرونده‌های اجرایی به‌ویژه پرونده اجرایی بالای ۵۰۰ میلیون ریال، مساعدت با بدهکاران باتوجه به ختم‌شدگی وصول سالجاری، مشخص کردن معین از بین همکاران مدیریت برای شعب، مراجعه معین‌ها به شعب و ارائه گزارش به هسته وصول مدیریت، تشکیل جلسه وصول هر هفته در مدیریت، مذاکره با بدهکاران بالای ۵۰۰ میلیون ریال و دعوت آنها به مدیریت برای تعیین تکلیف بدهی آنها، تشکیل کلاس وصول و اجرائیه برای همکاران شعب در سال جاری و پرداخت پاداش انگیزشی برای همکاران ساعی در امر وصول مطالبات از جمله برنامه‌های مدیریت شعب برای کاهش هرچه بیشتر ریسک اعتباری در استان است.

گذری بر تاریخچه یک نهاد نظارتی

کمیته بال؛ چستی و چرایی

در سال ۱۹۷۴ و پس از ورشگستگی دو بانک بزرگ بین‌المللی هرشتات (Herstatt) در آلمان و بانک ملی فرانکلین (Franklin National Bank = FNB) در آمریکا، روسای بانک‌های مرکزی کشورهای عضو گروه G10 (شامل کشورهای بلژیک، کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، هلند، سوئد، انگلیس و آمریکا) کمیته‌ای را پایه‌گذاری کردند که در حال حاضر این کمیته ۱۳ عضو دارد و سه کشور سوییس، لوکزامبورگ و اسپانیا نیز به این گروه اضافه شده‌اند. این کمیته از نظر سازمانی زیرمجموعه بانک تسویه بین‌المللی بوده و دبیرخانه آن در شهر بال سوییس قرار دارد. از این رو کمیته نظارت بانکی بازل به اختصار کمیته بال نامیده شد. امروزه کمیته بال از مراجع بسیار مهم و فعال بین‌المللی در زمینه نظارت بانکی است.

ایجاد کمیته بال در پاسخ به یک ضرورت جهانی برای همکاری در زمینه نظارت بانکی و از جمله ارائه رهنمودها و توصیه‌های نظارتی، ترغیب همگرایی در استفاده از استانداردها و شیوه‌های نظارت بانکی در کشورهای عضو و دیگر کشورهای علاقه‌مند، با هدف تأمین سلامت و ایمنی بخش بانکی است. این کمیته ۴ مجموعه با گروه دارد که عبارتند از گروه اجرا، اصلاح و هماهنگ‌سازی سرمایه (حداقل کیفیت سرمایه)، گروه توسعه سیاست‌ها، گروه بین‌الملل و گروه حسابداری.

جلسات کمیته عموماً در بانک تسویه بین‌المللی برگزار شده و بانک‌های مرکزی یا نهادهای اسمی مسئول در امر نظارت، نمایندگی کشورهای مزبور را در کمیته به عهده دارند. کمیته بال به‌رغم برخورداری از تخصص و تجارب کارشناسان ارشد کشورهای پیشرو در صنعت بانکداری، فاقد هرگونه اقتدار رسمی فراملی در امر نظارت بانکی بوده و نتایج کار و دستاوردهای آن به

هیچ‌وجه الزام قانونی برای کشورها ایجاد نمی‌کند. با این وجود توجه لازم به رهنمودها و توصیه‌های نظارتی کمیته مزبور از سوی کارشناسان ذی‌ربط، طبعاً در تأمین سلامت و ایمنی بانک‌ها و حفظ و استمرار آن موثر بوده و می‌تواند حتی‌الامکان موجب پیشگیری از مشکلات و معضلات و نهایتاً ظهور بحران‌های بانکی شود، به بیان دیگر، کمیته مزبور استانداردها و رهنمودهای نظارتی را تدوین کرده و بهترین شیوه عملیاتی کردن آنها را به کشورها توصیه می‌کند.

یکی از اهداف مهم کمیته بال ایجاد پوشش نظارتی بر بانک‌های فعال در سطح بین‌المللی است که دو اصل اساسی زیر را دنبال می‌کند.

۱. هیچ نهاد بانکی خارجی از نظارت مستثنا نباشد.

۲. نظارت باید در سطح مناسب و مطلوب انجام شود.

در راستای تحقق دو اصل اساسی یادشده، کمیته از سال ۱۹۷۵ به بعد مجموعه‌های مفصلی از اسناد را منتشر کرده است. در سال ۱۹۸۸ کمیته تصمیم به ارائه شیوه‌ای برای اندازه‌گیری کیفیت سرمایه بانک‌ها تحت عنوان «توافق‌نامه سرمایه‌بال» گرفت. این شیوه محاسبه، چارچوبی برای اندازه‌گیری ریسک اعتباری فراهم کرد که براساس آن کشورهای عضو موظف شدند تا پایان سال ۱۹۹۲ نسبت کیفیت سرمایه حداقل ۸ درصد را مورد اجرا گذارند. از سال ۱۹۹۸ چارچوب یادشده به‌طور فزاینده‌ای نه تنها در کشورهای عضو، بلکه تقریباً در تمام کشورهایی که در سطح بین‌المللی فعالیت بانکی دارند به اجرا گذاشته شد. زیرا هرچند که رعایت نظرات کمیته در مسائل نظارتی برای سایر کشورها الزام‌آور نیست، ولی باید توجه داشت که توصیه‌های نظارتی کمیته بال به‌شدت مورد حمایت سازمان‌های مالی بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی است.

در ژوئن سال ۱۹۹۹ کمیته، پیشنهاد جدیدی درمورد کیفیت سرمایه بانک‌ها ارائه کرد تا جایگزین توافق‌نامه سال ۱۹۸۸ شود. چارچوب جدید پیشنهادی سه رکن اساسی به ترتیب زیر دارد:

۱. حداقل سرمایه مورد نیاز (همان اصول استاندارد شده توافق‌نامه سال ۱۹۸۸ که اصلاحاتی در آن انجام شده است)

۲. بازنگری در نحوه نظارت

۳. شفافیت عملکرد و تقویت نظم بازار

به‌دنبال تعاملات زیاد با بانک‌های مرکزی، چارچوب تجدیدنظرشده در ژوئن سال ۲۰۰۴ منتشر شد. این چارچوب از یک سو اساس و پایه فرآیند مصوبات قانونی کشورها برای تداوم همکاری با کمیته به‌شمار می‌رود و از سوی دیگر مقدمه لازم برای ایجاد آمادگی در بانک‌ها به‌منظور اجرای چارچوب پیشنهادی جدید است. علاوه بر این توافق‌نامه برخی از دیگر توصیه‌های کمیته بال مشتمل بر موارد زیر است:

۱. اصول نظارت بر واحدهای خارج از کشور بانکها سال ۱۹۸۳

۲. اصول پایه در نظارت بانکی کارا و موثر سال ۱۹۹۷

۳. چارچوبی برای سیستم کنترل داخلی بانکها، سال ۱۹۹۸

۴. اصول مدیریت ریسک اعتباری، سال ۲۰۰۰

۵. راهکارهای صحیح مدیریت ریسک نقدینگی در بانکها، سال ۲۰۰۰

۶. اصول مدیریت ریسک در بانکداری الکترونیکی، سال ۲۰۰۳

۷. ارتقای حاکمیت شرکتی در بانکها، سال ۲۰۰۶

۸. بال (۲) و موسسات مالی، سال ۲۰۰۷

۹. چالش‌های مدیریت ریسک نقدینگی و نحوه نظارت، سال ۲۰۰۸

۱۰. حسابرسی مشترک و نظارت بانکی، سال ۲۰۰۸

۱۱. ارتقای چارچوب بال (۲)، سال ۲۰۰۹

۱۲. برخورد همه‌جانبه با بحران بانکی جهانی، سال ۲۰۰۹

۱۳. اصول ارتقا دادن حاکمیت شرکتی در بانک، سال ۲۰۱۰

۱۴. اصول نظارت بر واحدهای خارج از کشور بانکها سال ۱۹۸۳

۱۵. اصول پایه در نظارت بانکی کارا و موثر سال ۱۹۹۷

۱۶. چارچوبی برای سیستم کنترل داخلی بانکها، سال ۱۹۹۸

۱۷. اصول مدیریت ریسک اعتباری، سال ۲۰۰۰

۱۸. راهکارهای صحیح مدیریت ریسک نقدینگی در بانکها، سال ۲۰۰۰

۱۹. اصول مدیریت ریسک در بانکداری الکترونیکی، سال ۲۰۰۳

۲۰. ارتقای حاکمیت شرکتی در بانکها، سال ۲۰۰۶

۲۱. بال (۲) و موسسات مالی، سال ۲۰۰۷

۲۲. چالش‌های مدیریت ریسک نقدینگی و نحوه نظارت، سال ۲۰۰۸

۲۳. حسابرسی مشترک و نظارت بانکی، سال ۲۰۰۸

۲۴. ارتقای چارچوب بال (۲)، سال ۲۰۰۹

۲۵. برخورد همه‌جانبه با بحران بانکی جهانی، سال ۲۰۰۹

۲۶. اصول ارتقا دادن حاکمیت شرکتی در بانک، سال ۲۰۱۰

۲۷. اصول نظارت بر واحدهای خارج از کشور بانکها سال ۱۹۸۳

۲۸. اصول پایه در نظارت بانکی کارا و موثر سال ۱۹۹۷

۲۹. چارچوبی برای سیستم کنترل داخلی بانکها، سال ۱۹۹۸

۳۰. اصول مدیریت ریسک اعتباری، سال ۲۰۰۰

موزون شده به ضرایب ریسک به درصد است که براین اساس نسبت کیفیت سرمایه ۸ درصد در نظر گرفته شده است.

با وجودی که بال ۱ در زمان خود با در نظر گرفتن تمام جوانب مطرح در اندازه‌گیری کیفیت سرمایه بانک‌ها طراحی شده است، اما با اجرای آن در کشورهای مختلف و تغییر شرایط در بازارهای مالی و بانکی بین‌المللی به تدریج نقاط ضعف آن آشکار شد. نارسایی‌های مطرح شده در این زمینه از جمله: محدودیت طبقات دارایی‌های ریسکی، محدودیت اوزان ریسک دارایی‌ها، محدودیت کاربرد تکنیک‌های کاهش ریسک اعتباری (محدودیت احتساب وثایق و تضمینات در فرآیند اعتبارسنجی مشتریان بانک‌ها)، نادیده گرفتن ریسک‌های بازار و عملیاتی، محدودیت در کاربرد روش‌های مدیریت ریسک توسط بانک‌ها و... همچنین محدودیت اندازه‌گیری ریسک اعتباری، تغییرات ایجاد شده در محیط مقرراتی و بانکی جهان، پیچیده‌تر شدن محصولات و خدمات بانکی در دهه ۱۹۹۰ و تکامل تکنیک‌های مدیریت ریسک سبب شد که بال ۱ نتواند با این تغییرات هماهنگ شود و زمینه برای پیشنهاد جدیدی با هدف تجدیدنظر در بیانیه اول در ژوئن ۱۹۹۹ فراهم شد.

تعریف کیفیت سرمایه براساس بیانیه بال ۱ عبارت است از میزان حداقل سرمایه لازم برای پوشش ریسک اعتباری و این تعریف براساس بیانیه بال ۲ عبارت است از میزان حداقل سرمایه لازم برای پوشش ریسک اعتباری و ریسک عملیاتی و بازار. با توجه به مراتب یادشده، کمیته بال در دستورالعمل جدید خود که در سال ۱۹۹۹ تحت عنوان بال ۲ منتشر کرد، تغییرات جدیدی را در نحوه محاسبه و همچنین حداقل نسبت کیفیت سرمایه ایجاد کرده است. ضمناً اجرای مفاد بیانیه بال ۲ از سال ۲۰۰۶ در دستور کار کمیته قرار دارد. بال ۲ برخلاف بال ۱ ساختاری کاملاً پیچیده دارد. در واقع ترتیبات وضع شده در بیانیه جدید، تکامل به‌شدت گسترش یافته استانداردهای بکار رفته در بیانیه قبلی است که در چارچوب ارکان جدید آورده شده است.

بر اساس مفاد بیانیه کمیته بال ۱ کیفیت سرمایه معیاری است برای سنجش میزان سرمایه بانک که به شکل درصدی از در معرض خطر بودن اعتبارات بیان می‌شود. به عبارت دیگر نسبت کیفیت سرمایه حاصل تقسیم سرمایه پایه به مجموع دارایی‌های

ریسک اعتباری، از لحظه آغاز ارتباط با مشتریان برای بانک ایجاد می شود

این ریسک ذاتی

مطالبات غیرجاری

(کل مطالبات غیرجاری و تسهیلات جاری)
منتهای (سود سال های آینده)

در بانک کشاورزی این شاخص به صورت ماهانه مورد پایش، بررسی و تحلیل قرار می گیرد، به نحوی که ریسک اعتباری برای هر یک از واحدهای بانک (مدیریت ها و شعب) قابل استخراج است.

اثر ریسک اعتباری بر سایر ریسک ها

عدم کنترل و مراقبت صحیح ریسک اعتباری می تواند سبب بروز مشکلاتی در کارکرد هر بانکی شود. به طوری که علاوه بر سوخت شدن دارایی های، مشکلاتی را در تامین نقدینگی کوتاه مدت و بلندمدت بانک نیز فراهم آورده و توانایی بانک را در بازپرداخت بدهی سپرده گذاران سلب کند. به عبارت دیگر زمانی که بانکی در وصول مطالبات خود با مشکل مواجه شود تعادل بین جریان ورودی و خروجی وجوه نقد برقرار نشده و بانک با شکاف نقدینگی مواجه می شود. شکاف به وجود آمده سبب ایجاد کسری نقدینگی شده و بانک به منظور تامین کسری نقدینگی خود ناگزیر به استفاده از منابع گران قیمت از سایر بانک ها یا بانک مرکزی می شود. این امر موجب کاهش سودآوری بانک و در برخی مواقع بروز زیان می شود.

ادامه روند کسری نقدینگی، بانک را از دو جنبه با ریسک شهرت و اعتبار نیز مواجه

کسری از اعتبارات در خطر را می توان از طریق اقدام هایی مانند اعلام ورشکستگی یا سایر روش های تسویه بازیابی کرد؟ زمانی که از کیفیت اعتباری یک تعهد صحبت می شود معمولا میزان توانایی فرد برای عمل به تعهداتش مدنظر است. بنابراین اعطای وام مستلزم این امر است که بانک ها توان بازپرداخت وام یا به عبارت دیگر میزان ریسک اعتباری دریافت کننده وام را مورد بررسی قرار دهند. بانک ها از روش های متنوع کمی و کیفی برای کنترل و اندازه گیری ریسک اعتباری مشتریان خود استفاده می کنند، ضمن اینکه با توجه به اهداف و نحوه فعالیت خود علاوه بر اندازه گیری ریسک اعتباری مشتری، باید توجه خاصی در پایش پرتفوی دارایی های بانک داشته باشند. از آنجا که تقریبا ۷۰ تا ۸۰ درصد سمت راست ترانزنامه بانک ها با اعتبارات در ارتباط است تاثیر وضعیت اعتبارات بانک بر وضعیت مالی و سودآوری بانک کاملا مشهود است.

حال با توجه به عوامل افزایش دهنده ریسک اعتباری در بانک کشاورزی به علت تمرکز بانک در فعالیتهای پر ریسک بخش کشاورزی، نرخ عدم بازپرداخت مطالبات به طور مداوم افزایش خواهد یافت. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران برای ایجاد رویه هماهنگ در محاسبه و پایش ریسک اعتباری بانک ها، شاخص ریسک اعتباری را براساس فرمول زیر اعلام کرده است.

با توجه به اینکه بانک ها واسطه وجوه بین سپرده گذار و سرمایه گذار هستند، بنابراین ریسک اعتباری از فعالیتهای ذاتی آنها به شمار می رود. بانک ها از زمان پرداخت تسهیلات اعتباری به مشتریان خود در معرض این ریسک قرار می گیرند. از آنجا که فعالیت پرداخت تسهیلات یکی از مهم ترین فعالیت های هر بانک بوده و درآمدهای بانک نیز به آن وابسته است، از این منظر می توان گفت ریسک اعتباری یکی از مهم ترین ریسک های پیش روی موسسات اعتباری و بانک هاست.

چیستی ریسک اعتباری

ریسک اعتباری عبارت از ریسک ناشی از عدم اطمینان بانک به توانایی مشتری یا متعهد به انجام تعهداتش است. به دلیل وجود تعداد زیاد متعهدان از اشخاص معمولی تا دولت ها و همچنین تنوع تسهیلات، ریسک اعتباری اشکال مختلفی به خود می گیرد و به همین دلیل نیز موسسات اعتباری این ریسک را به طرق مختلف مدیریت می کنند. در ارزیابی ریسک اعتباری به سه نکته باید توجه اساسی داشت.

- احتمال اینکه شخص طی دوره تعهد یا در یک دوره زمانی خاص مانند یک سال، تعهداتش را نکول کند چقدر است؟
- محدوده خطر اعتباری (اکسپوزر اعتباری)، به این مفهوم که در صورت وقوع نکول چه میزانی از تعهدات در خطر خواهد بود؟
- نرخ بازگشت (هنگام وقوع نکول چه

می‌کند. اول آنکه بانک نمی‌تواند به تعهدات خود در قبال مشتریان اعتباری عمل کرده و از این حیث به تدریج شهرت و اعتبار بانک تحت الشعاع قرار می‌گیرد، ضمن آنکه این امر موجب کاهش درآمدهای ناشی از پرداخت تسهیلات نیز می‌شود. دوم آنکه بانک به تدریج قادر به پاسخگویی به نیاز نقدینگی سپرده‌گذاران نخواهد بود و در کوتاه‌مدت زوال شهرت بانک را در پی خواهد داشت که این عوامل می‌تواند حتی ریسک انحلال و ورشکستگی بانک را تشدید کند.

رویکرد کمیته بال در مورد ریسک اعتباری

بین انواع ریسک و مقدار سرمایه واقعی بانکها و موسسات اعتباری رابطه عکس وجود دارد. هنگامی که بانکی سرمایه خود را افزایش می‌دهد اثر آن بر سرمایه اقتصادی و هزینه مرتبط با آن مورد توجه قرار می‌گیرد. بانکها با افزایش سرمایه از طریق پوشش زبان‌های ریسک اعتباری، خود را مصون می‌کنند. از طرفی دیگر با سرمایه‌گذاری منابع حاصل از افزایش سرمایه در دارایی‌هایی که همبستگی منفی با پرتفوی خود، ریسک کلی و هزینه‌های ریسک را کاهش می‌دهد.

برای ایجاد رویه هماهنگ و کنترل سرمایه بانکها و پوشش زبان‌های ناشی از ریسک، کمیته بال در سال ۱۹۸۸ موافقت‌نامه بازل در مورد سرمایه بانکها در موسسات اعتباری را منتشر کرد. اما

پیامدهای ناشی از حدود در نظر گرفته شده برای نسبت کفایت سرمایه بانکها و مشکلات موجود در سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت و افزایش ریسک پرتفوی اعتباری بانکها، موجب انتشار دومین اطلاعیه کمیته بال در سال ۱۹۹۹ شد که طبق آن حداقل نسبت کفایت سرمایه بانکها ۸ درصد بوده و ریسک‌های اعتباری، عملیاتی و بازار نیز باید در محاسبه نسبت کفایت سرمایه لحاظ شود.

اعتبارسنجی مشتریان

اعتبارسنجی فرآیندی است که به کمک آن، میزان توانایی اشخاص برای ایفای تعهداتشان تعیین می‌شود. اعتبارسنجی در واقع به معنای ارزیابی کیفیت اعتباری مشتری است. فرآیندی که با استفاده از اطلاعات کمی و کیفی و بر اساس یک متدولوژی تعریف شده، توانایی اشخاص حقیقی و حقوقی را برای ایفای به موقع تعهدات در قالب نمادهایی مشخص می‌کند. این نمادها مشتریان بانک را به گروه‌های مختلف با توجه به سطوح ریسک طبقه‌بندی می‌کنند.

انواع سیستم‌های اعتبارسنجی

به طور کلی بانکها به دو صورت می‌توانند از سیستم اعتبارسنجی مشتریان استفاده کنند که شامل سیستم اعتبارسنجی توسط موسسات بیرونی و سیستم اعتبارسنجی

جدول شماره ۱- مقایسه روش‌های کیفی و کمی

روش‌های کیفی (سنتی)	روش‌های کمی (امتیازدهی)
۱- ارزیابی قضاوتی و مبتنی بر نظر کارشناس	۱- ارزیابی مکانیزه و مبتنی بر مدل علمی
۲- زمان بر بودن فرآیند ارزیابی	۲- حداقل زمان ممکن
۳- هزینه ارزیابی قابل توجه	۳- هزینه ارزیابی بسیار ناچیز
۴- همه متقاضیان قصور می‌کنند مگر عکس آن ثابت شود	۴- همه قابل اعتمادند مگر عکس آن ثابت شود
۵- دارایی‌ها و توان مالی متقاضی مهم‌ترین شاخص ارزیابی است	۵- ارزشمندی اعتباری یا اهلیت متقاضی مهم‌ترین شاخص ارزیابی است
	۶- ریسک پذیری مسئولان اعتباری را برای پرداخت تسهیلات افزایش می‌دهد

داخلی است.

سیستم اعتبارسنجی موسسات

بیرونی؛ این شکل از اعتبارسنجی، توسط موسسات خارج از بانک انجام شده و به صورت درجه ریسک برای هر متقاضی حقیقی یا حقوقی اعلام می‌شود. شرکتها یا موسسات اعتبارسنجی بیرونی شخصیت حقوقی مستقل داشته، برخی از این موسسات در بازار اوراق بهادار و برخی دیگر نیز در بازار پول و اعتبار فعالیت می‌کنند. این موسسات آمار و اطلاعات مورد نیاز برای اعتبارسنجی مشتریان را از سازمان‌های دیگر خریداری کرده و در یک بسته تحت عنوان گزارش‌های اعتباری به بانکها و سایر مشتریان خود ارائه می‌دهند. این گزارش‌ها می‌تواند به بهبود فرآیند تصمیم‌گیری، تسریع در پرداخت تسهیلات اعتباری و هدفمندی تصمیمات اعطای اعتبار کمک کند. البته نباید از این موضوع غافل بود که موسسات اعتبارسنجی بیرونی می‌توانند در کنار منافی که برای بانکها فراهم می‌کنند، زیان‌هایی را نیز به واسطه دقیق نبودن اطلاعات ارائه شده، افشای اطلاعات محرمانه مشتریان بانکها و مواردی از این قبیل به بانکها تحمیل کنند.

سیستم‌های اعتبارسنجی داخلی؛

عدم دسترسی موسسات اعتبارسنجی بیرونی به تمام اطلاعات مشتری منجر شده است که بانکها نتوانند به طور کامل به اطلاعات گزارش‌های اعتباری و رتبه اعتباری اعلام شده توسط موسسات اعتبارسنجی اتکا کنند. از این رو در اغلب کشورها بانکها علاوه بر استفاده از اطلاعات و گزارش‌های موسسات اعتبارسنجی بیرونی سعی دارند برای مدیریت اعتبارات و بهبود فرآیندهای اعتباری، روش خاصی را برای اندازه‌گیری ریسک اعتباری مشتریان خود به کارگیرند، که در ادامه به بررسی بیشتر این موضوع خواهیم پرداخت.

روش‌های مورد استفاده در اعتبارسنجی مشتریان

بانکها و موسسات اعتباری که به نوعی درگیر اعطای اعتبار هستند، روش‌های مختلف امتیازدهی اعتباری را برای بررسی کیفیت اعتباری مشتریان خود مورد استفاده قرار می‌دهند. اعتبارسنجی به دو صورت کیفی و کمی امکان‌پذیر است. تحلیل کیفی در اعتبارسنجی مشتریان به توانایی و تجربه افراد مسئول اعطای اعتبار بستگی دارد ولی

با استفاده از روش‌های کمی هزینه ارزیابی کیفیت اعتباری مشتری (ارزیابی تسهیلات) ممکن است کاهش یابد، اما نباید از این موضوع غافل شد که در صورتی که مدل‌های برآورد احتمال قصور مشتری از صحت کافی برخوردار نباشند چه بسا ممکن است هزینه‌های دیگری به بانک تحمیل شود و این امر منجر به افزایش زیان بانک شود. به همین دلیل در استفاده از این مدل‌ها باید به موارد زیر توجه خاص شود:

- اطلاعات کافی از پرونده اعتباری مشتریان خوش حساب و بدحساب جمع‌آوری شود.
- مدل‌های مورد استفاده برای پیش‌بینی احتمال قصور توسط مشتری باید به‌روزرسانی شده و به‌طور مرتب پایش شود.
- کارایی مدل‌ها با استفاده از داده‌های شاهد مورد آزمون قرار گیرد.
- نباید از یک مدل انتظار داشت که به‌طور دقیق عملکرد هر یک از مشتریان را پیش‌بینی کند، زیرا ممکن است مدل، مشتریان بدحساب را در زمره مشتریان خوش حساب و برعکس قرار دهد. از این‌رو مدل خوب مدلی است که قادر باشد به‌طور صحیح عملکرد متوسط وام‌های اعطا شده به گروهی از مشتریان را پیش‌بینی کند.
- با توجه به مباحث ارائه شده می‌توان چرخه اعتبارسنجی مشتریان با استفاده از روش‌های کمی را به‌صورت نمودار ۱ ترسیم کرد.

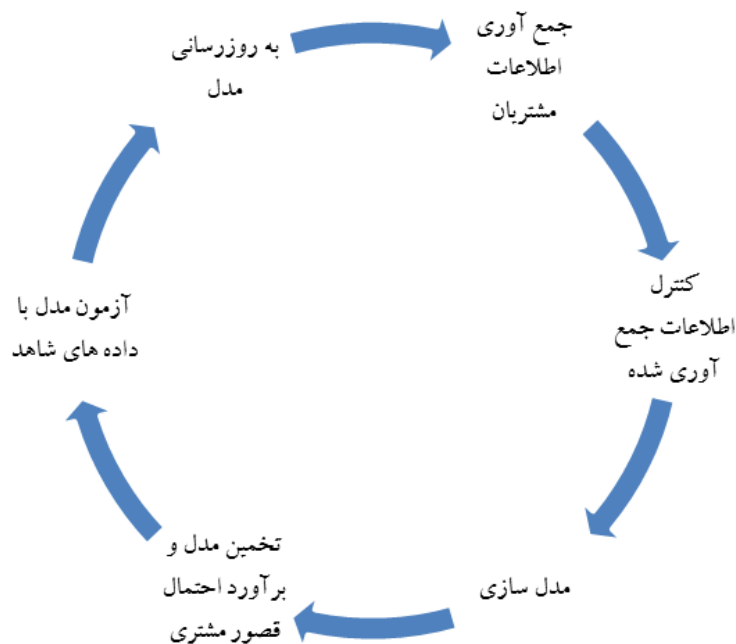
روش‌های کمی؛ به‌طور کلی در روش‌های کمی دخالت افراد در ارزیابی کیفیت اعتباری مشتریان بسیار محدود و نزدیک به صفر است. این روش‌ها منجر به افزایش کارایی فرآیند ارزیابی ریسک اعتباری مشتری می‌شوند و کاربردهای وسیعی دارند که از آن جمله می‌توان به تصویب وام، قیمت‌گذاری، تعیین حدود اعتباری، نظارت بر پرتفوی تسهیلات اعتباری و مدیریت پرتفوی اعتباری بانک‌ها اشاره کرد. با استفاده از روش‌های کمی اعتبارسنجی مشتریان می‌توان مشتریان بانک را بر اساس ریسکی که می‌توانند به‌طور بالقوه به بانک تحمیل کنند طبقه‌بندی کرده و حسب طبقه‌بندی انجام شده کیفیت اعتباری پرتفوی تسهیلات بانک را مورد نظارت قرار داد. از جمله مزایای دیگری که در روش‌های کمی وجود دارد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

- کاهش زمان لازم برای تصویب تسهیلات اعتباری
- اعمال بی‌طرفی و حذف سلیقه شخصی در فرآیند تصویب تسهیلات اعتباری
- تعیین ضریب اهمیت هر یک از عوامل موثر در اعتبارسنجی مشتریان
- در دسترس قرار دادن بهترین مدل برای پیش‌بینی احتمال قصور مشتری
- با وجود اینکه مزایای متعددی که روش‌های کمی اعتبارسنجی مشتریان دارند باید به این موضوع توجه کرد که صحت و دقت این روش‌ها بسیار مهم است. اگرچه

در روش‌های کمی پیش‌بینی سوخت اصل و سود تسهیلات اعتباری با استفاده از روش‌های آماری و ریاضی انجام می‌شود. اغلب مدل‌های کمی، چارچوب معنایی مشابهی دارند اما اختلافاتی که در اجرای این مدل‌ها به‌وجود می‌آید ناشی از نحوه برآورد پارامترهای اصلی از اطلاعات در دسترس است. مقایسه موردی روش‌های کیفی (سنتی) و روش‌های کمی در جدول شماره یک آمده است.

روش‌های کیفی (سنتی)؛ به‌طور کلی در روش‌های سنتی اعتبارسنجی مشتریان، متصدیان امور اعطای تسهیلات با استفاده از اطلاعات ذهنی گذشته خود در مورد مشتری مانند خوش حساب بودن مشتری در گذشته، وضعیت مالی مشتری، میزان دارایی‌های منقول و غیرمنقول، قضاوت مردم در مورد او و سایر مباحث مرتبط، به ارزیابی کیفیت اعتباری مشتری می‌پردازند. اما این امر منجر به برآورد احتمال قصور مشتری و زیان‌های ناشی از احتمال قصور و شدت آن نشده و تنها یک برآورد کلی به متصدیان امور اعتباری می‌دهد. به این مفهوم که متصدیان امور اعتباری، معمولاً در مورد مشتری با عدم قطعیت مواجه هستند و نمی‌توانند احتمال قصور و ریسکی که از جانب مشتری ممکن است حاصل شود را تشخیص دهند، همچنین نمی‌دانند یک مشتری - که از نظر آنها ممکن است مشتری باکیفیت اعتباری خوب تشخیص داده شده - اگر قصور کند، چقدر زیان و با چه شدتی به بانک تحمیل کرده است. از این حیث می‌توان گفت توانایی اشخاص برای قضاوت در مورد خوب یا بد بودن مشتریان متقاضی تسهیلات ضعیف است. علاوه بر این اشخاص ممکن است دچار لغزش شوند؛ به‌عنوان مثال، وجود برخی فضاها یا شرایط احساسی، می‌تواند بر فرآیند تصمیم‌گیری آنها تاثیر بگذارد. از سوی دیگر داشتن نسبت فامیلی یا آشنایی با متقاضی تسهیلات ممکن است ظرفیت قضاوت کارکنان اعتباری را تحت تاثیر قرار دهد. علاوه بر اینکه اطلاعات تجاری مشتریان، شامل اطلاعات تاریخی از عملکرد گذشته آنان است و این یعنی اینکه دانش نهفته‌ای در این داده‌ها وجود دارد که ممکن است در ارزیابی و تصمیم‌سازی مفید باشد. اما کشف روابط بین داده‌ها یا الگویی که از این اطلاعات نهفته در داده‌ها استفاده می‌کنند توسط یک شخص کار مشکلی است.

نمودار ۱- چرخه اعتبارسنجی مشتریان

بررسی نظری ریسک نقدینگی در موسسات مالی؛

ریسکی که حیات بانک را تهدید می کند

عوامل خارجی

رقابت؛ رقابت به عنوان مهم ترین عامل اثرگذار بر نقدینگی است. به طور مثال ممکن است که سپرده‌ها در اثر رقابت موسسات مالی برای دادن نرخ‌های بهره بالاتر یا نرخ‌های پایین تر کارمزد، از بانکی به بانک دیگر منتقل شوند.

نوسان و اختلال های بازار؛ ریسک نقدینگی ممکن است ناشی از نوسانات بازار بوده که این نوسانات آثار منفی به موسسات مالی منتقل می کنند. برای مثال اگر یک موسسه مالی بخواهد یک محصول یا ابزار مالی خاصی را در یک دوره زمانی کوتاه در بازار بفروشد ممکن است از ناحیه نوسانات بازار دچار زیان شود و همچنین ممکن است این موسسه در اثر نوسانات بازار از ناحیه بازپرداخت وام‌ها با مشکل مواجه شود.

تغییر قوانین و مقررات نظارتی؛ اگر تغییر در قوانین و مقررات منتهی به تشدید رقابت شود، موسسات مالی با مشکلات زیادی برای جذب سپرده‌های جدید و نگهداری سپرده‌های قدیمی مواجه می شوند.

عوامل داخلی

سیاست‌ها و استراتژی‌های تجاری؛ به کارگیری استراتژی‌هایی مانند تغییر نرخ‌های سپرده‌ای یا تغییر ساختار دارایی‌ها، بدهی‌ها و مبادلات خارج از ترانزنامه که به منظور افزایش سهم بازار انجام می شود، ممکن است سبب تغییر ساختار مالی موسسه و در نتیجه ریسک نقدینگی آن شود. به طور مثال ممکن است در اثر اعمال این سیاست‌ها، سپرده‌ها بیشتر از مقدار سابق خود جریان پیدا کنند و در این حالت مدیریت ریسک نقدینگی برای سررسید تعهدات خارج از ترانزنامه مشکل تر خواهد بود.

استفاده از وجوه متلاطم؛ وابستگی به وجوه با تلاطم زیاد مانند وام و استقراض خارجی از تامین کنندگان مالی بزرگ ممکن است به دلیل حساسیت بالای این وجوه به نرخ بهره، سبب افزایش ریسک نقدینگی شوند.

مبادلات خارج از ترانزنامه؛ بخشی از پیچیدگی‌های مبادلات خارج از ترانزنامه روی ریسک نقدینگی بانک اثرگذار خواهد بود. به طور مثال تعهدات ضمانت‌نامه‌ای، اعتبارات اسنادی،

فعالیت بانکداری رشته‌ای منحصربه‌فرد است و در خیلی از جوانب با سایر صنایع متفاوت است. بانک‌ها یکی از واحدهای عمده بازار پولی و مالی هستند که با تجهیز منابع خود و هدایت و تخصیص این منابع به طرح‌های مختلف اقتصادی اعم از دولتی و خصوصی، تامین کننده اصلی منابع مالی این طرح‌ها به‌شمار می‌روند. داشتن نقدینگی کافی، در موفقیت بانک‌ها برای تداوم امور مرتبط نقش حیاتی بازی می کند. در واقع نقدینگی توانایی بانک را برای کاهش بدهی‌ها و افزایش دارایی‌ها بالا می‌برد. زمانی که بانک نقدینگی کافی نداشته باشد، ممکن است با بحران نقدینگی مواجه شود.

به طور کلی بانک‌ها به دو دلیل عمده پاسخ به نوسانات پیش‌بینی شده یا پیش‌بینی نشده ترانزنامه بانک و جذب منابع جدید به منظور تخصیص و در نتیجه کسب درآمد به نقدینگی نیاز دارند.

مدیریت نقدینگی بانک؛ تحلیل وضعیت بانک در گذشته، پیش‌بینی نیازهای آینده، بررسی روش‌های جذب منابع و طراحی ساختار دارایی‌های بانک را شامل می شود. کاهش مداوم حجم سپرده‌ها، وجود تسهیلات بلندمدت در پرتفوی دارایی‌های بانک و تمرکز بر حجم بالای بدهی (سپرده) در مقابل سرمایه از مهم ترین عوامل افزایش نقدینگی مورد نیاز بانک است.

تعریف

در یک تعریف کلی می توان گفت ریسک نقدینگی عبارت است از ریسک ناشی از فقدان نقدینگی لازم به منظور پوشش تعهدات کوتاه‌مدت و خروجی‌های غیرمنتظره وجوه. دسترسی به موقع با حداقل هزینه به وجوه نقد سبب می شود مدیریت بانک در راستای اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت، ضمن پاسخ مناسب به تقاضاهای روزمره عملیات بانکی، توان تخصیص منابع مالی و استفاده از فرصت‌های مناسب سرمایه‌گذاری و اعطای اعتبارات را داشته باشد.

منابع ریسک نقدینگی

منابع ریسک نقدینگی به دو دسته عوامل خارجی و داخلی قابل تقسیم‌بندی هستند.

اعتباراتی که به وسیله بانک تایید شده ولی هنوز توسط مشتری برداشت نشده است یا مبادلات پیچیده، مشتقات ایجاد مشکل برآورد نقدینگی مورد نیاز می شوند.

تمرکز بیش از حد بر برخی منابع و محل‌های خاص تامین مالی و هزینه کرد؛

اگر تمرکز روی منابع و محل‌های تامین مالی و هزینه کرد به طور صحیح انجام نشده باشد این امر سبب افزایش ریسک نقدینگی می شود. بروز این مشکل را می توان در تمرکز منابع و مصارف یک بانک روی «سپرده‌ها به تنهایی»، «پرداخت وام بر اساس یک نوع پول یا پرداخت وام‌ها برای سررسیدهای مشابه»، «تامین مالی از منابع مشابه یا از منابع ناپایدار یا از بازارهای مشابه یا فقط از طریق یک نوع ابزار تامین مالی خاص» دانست.

نقص سیستم عملیاتی؛ یک سیستم مدیریت اطلاعات ضعیف که در آن هر اداره، اطلاعات را به منظور مدیریت نقدینگی به اداره خزانه‌داری ارسال می کند، سبب می شود که اطلاعات با تاخیر و در برخی موارد به صورت غلط ارسال شود که این امر می تواند در عدم مدیریت صحیح نقدینگی و در نتیجه تشدید آن اثرگذار باشد.

ابزارهای اندازه گیری ریسک نقدینگی

نسبت‌های نقدینگی؛ نسبت‌ها یا شاخص‌های نقدینگی توانایی بانک را برای برآوردن نیازهای نقدینگی تحت شرایطی که در آن بازار به سمت بحران پیش می‌رود، اندازه‌گیری می کنند. این نسبت‌ها باید به طور منظم استفاده شده و با در نظر گرفتن عوامل کیفی مانند احتمال افزایش درخواست‌ها برای برداشت‌های زودهنگام، کاهش در میزان معاملات بانکی و کوتاه‌مدت‌تر شدن وجوه در دسترس، برای بانک تفسیر شوند. از مهم ترین این نسبت‌ها می توان به نسبت جاری، نسبت آتی، نسبت موجودی حساب ما نزد سایر بانک‌ها به صندوق، نسبت سپرده‌ها غیردیداری به سپرده‌های دیداری، نسبت موجودی حساب ما نزد سایر بانک‌ها به حساب سایر بانک‌ها نزد بانک ما و نسبت کل مصارف به کل منابع اشاره کرد.

تحلیل شکاف نقدینگی؛ بیشتر بانک‌ها برای اندازه‌گیری و مدیریت نقدینگی خود از الگوی تحلیل شکاف استفاده می کنند. بر این اساس در ابتدا دارایی‌ها و بدهی‌های بانک بر حسب زمان‌های سررسید در فواصل زمانی موردنظر طبقه‌بندی شده و برای هر یک از فواصل زمانی، شکاف نقدینگی بانک پیش‌بینی می شود. برای برآورد شکاف نقدینگی هر دوره،

از تفاوت بین جریان‌های نقد ورودی و خروجی پیش‌بینی شده آن دوره استفاده می‌شود.

سیستم مدیریت نقدینگی کارآمد

لازمه یک سیستم مدیریت نقدینگی کارآمد، عواملی همچون شناخت نیازهای نقدینگی و داشتن استراتژی‌های مناسب برای پوشش نیازها است و برای عملیاتی کردن این موارد باید از ابزارهای مناسب مدیریت نقدینگی بهره برد.

شناخت نیازهای نقدینگی؛ مدیریت نقدینگی یکی از مشکلات فراروی بانک‌هاست که به‌طور دائم با آن روبرو هستند و تاکنون هیچ فرمول کاملاً ثابت شده‌ای برای تعیین نیازهای نقدینگی بانک‌ها به‌وجود نیامده است. مقدار نقدینگی مورد نیاز در هر لحظه از زمان، وابسته به مقدار اختلافی است که در جریان ورود و خروج وجوه نقد به بانک در قالب برداشت و پرداخت سپرده‌ها، تسهیلات و ... ایجاد می‌شود. **استراتژی‌های مدیریت نقدینگی؛** از جمله مهم‌ترین استراتژی‌هایی که توسط مدیران برای تامین نیازهای نقدینگی مورد نیاز به‌کار برده می‌شود می‌توان به سه استراتژی مدیریت دارایی‌های قابل تبدیل به نقد، مدیریت بدهی‌ها و مدیریت دارایی و بدهی اشاره داشت.

الف- مدیریت دارایی‌های قابل تبدیل به نقد: نگهداری نقدینگی به شکل دارایی‌های قابل تبدیل به نقد به‌عنوان قدیمی‌ترین رویکرد مطرح است. در این رویکرد وقتی بانک نیاز به نقدینگی دارد، دارایی‌های منتخب فروخته می‌شوند تا اینکه نیاز نقدینگی تامین شود.

ب- نقدینگی استقراری (مدیریت بدهی‌ها): استراتژی نقدینگی استقراری که اغلب به‌عنوان مدیریت بدهی نیز نامیده می‌شود، شامل استقراری فوری وجوه نقد برای پوشش نیاز نقدینگی به‌وجود آمده است. در این روش بانک وجوه نقد را فقط در زمانی که واقعاً نیاز است استقراری می‌کند. در این استراتژی برخلاف استراتژی نگهداری دارایی قابل تبدیل به نقد، بانک از نگهداری دارایی‌های کم‌بازده و با نقدینگی بالا خودداری کرده و تلاش می‌کند که پرتفوی دارایی‌هایش را به شکل مطلوب و با بیشترین بازده تشکیل دهد. اما این استراتژی به‌عنوان پرخطرترین رویکرد تامین نقدینگی مورد نیاز نیز شناخته می‌شود. به‌طور مثال بانکی که نیازمند منابع نقدینگی فوری باشد ممکن است منابع مورد نیاز در اسرع وقت و با نرخ مورد قبول در اختیارش قرار نگیرد. همچنین ممکن است به محض انتشار خبر مشکلات مالی بانک، هجوم سپرده‌گذاران برای برداشت‌های سپرده‌ای افزایش یابد.

ج- موازنه بدهی و دارایی: از آنجا که اعتماد به نقدینگی استقراری ذاتاً پرخطر است و از سوی دیگر هزینه‌های نگهداری دارایی‌های با نقدینگی بالا زیاد است، اغلب بانک‌ها موازنه‌ای در انتخاب استراتژی مدیریت نقدینگی انجام می‌دهند و از هر دو استراتژی به‌طور هم‌زمان استفاده می‌کنند. در مدیریت نقدینگی موازنه شده، برخی از نیازهای نقدینگی مورد انتظار به‌صورت دارایی‌های با قابلیت نقدینگی بالا نگهداری می‌شود. نیازهای نقدینگی غیرمنتظره هم از طریق استقراری کوتاه‌مدت تامین می‌شوند.

ابزارهای مدیریت نقدینگی

میزان تنوع ابزارهای مدیریت نقدینگی به میزان توسعه‌یافتگی مالی هر کشور بستگی دارد. در ادامه ابزارهایی که به‌طور متداول برای مدیریت نقدینگی بانک‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند، معرفی می‌شود.

گواهی سپرده؛ گواهی سپرده، نشان‌دهنده پولی است که برای مدت مشخصی (در بانکداری متعارف بین ۳۰ تا ۹۰ روز) در بانک سپرده‌گذاری شده است. این ابزار برای جذب نقدینگی کوتاه‌مدت و راکد شرکت‌ها یا افراد طراحی شده و به جذب منابع از طریق انتشار اوراقی که در بازار ثانویه مبادله می‌شوند، می‌پردازد.

قرارداد بازخرید؛ قرارداد بازخرید یک جابه‌جایی کوتاه‌مدت بین دارایی و ارزش نقدی معادل آن است. در این قرارداد، بانک یک دارایی را به یک شرکت تجاری یا مشتری دولتی می‌فروشد و سپس در زمان مشخصی (که در قرارداد ذکر شده) دوباره آن را می‌خرد. به این ترتیب بانک این توانایی را می‌یابد که دارایی خود را در زمان نیاز به منابع نقدی تبدیل کند. از آنجا که قیمت و زمان بازخرید دارایی توسط بانک، در قرارداد بازخرید ذکر می‌شود، این ابزار به دقت شبیه به یک وام با بازدهی ثابت و سررسید مشخص است که دارایی مورد مبادله به‌عنوان پشتوانه (وثیقه) وام خواهد بود.

اوراق قرضه خزانه‌داری؛ این اوراق توسط دولت‌ها منتشر می‌شود و به‌طور معمول به قیمتی کمتر از قیمت اسمی (قیمت سررسید) فروخته می‌شود. از این‌رو در سررسید سودی عاید دارنده آن خواهد شد. سررسید اوراق قرضه خزانه‌داری کوتاه (بین ۳ تا ۱۲ ماه) بوده و از آنجا که دولت آنها را تضمین کرده است، به‌عنوان یک سرمایه‌گذاری امن مطرح هستند. این اوراق به‌عنوان یکی از دارایی‌های نقدشونده بانک‌ها به حساب می‌آیند.

بازار بین بانکی؛ بازار بین بانکی یکی از مهم‌ترین ابزارهای مدیریت نقدینگی در

کشورهای پیشرفته است. در این بازار بانک‌هایی که به نقدینگی نیاز دارند از دیگر بانک‌ها به‌صورت کوتاه‌مدت وام می‌گیرند. به‌طور معمول زمان سررسید این وام‌ها یک شب است (وام‌های تا یک سال نیز در برخی از کشورها وجود دارد). همچنین بانک‌های بزرگ به‌طور معمول منابع راکد بانک‌های کوچکتر را برای تامین نیاز نقدینگی خود می‌خرند.

اوراق تجاری؛ اوراق تجاری، به‌منظور استقراری از بازار سرمایه توسط شرکت‌ها یا موسسات مالی اعتباری (بانک‌ها) منتشر می‌شود. این اوراق به‌طور معمول بدون پشتوانه دارایی‌اند و برای تامین مالی کوتاه‌مدت به‌کار می‌روند. در زمان فروش، قیمت اوراق تجاری کمتر از قیمت اسمی نوشته شده روی آن است و در زمان سررسید، شرکت یا موسسه مالی منتشرکننده موظف است که قیمت اسمی آن را پرداخت کند. **تاییدیه بانک؛** تاییدیه بانک نشانگر تعهد بانک در پرداخت مبلغ مشخصی در زمان مشخص است. این تاییدیه بنا به درخواست خریدار کالا (که نزد بانک اعتبار دارد) صادر می‌شود. پس از صدور، این تاییدیه به‌عنوان یکی از تعهدات بانک به حساب می‌آید و بانک موظف است در موعد مقرر مبلغ مندرج روی آن را به فرد حامل آن تحویل دهد. با صدور تاییدیه در واقع ارزش اعتباری بانک جایگزین ارزش اعتباری فرد می‌شود. پس از صدور، این تاییدیه‌ها در بازار ثانویه قابل مبادله هستند. ارزش آنها برای مبادلات ثانویه به‌طور معمول کمتر از ارزش اسمی مندرج روی آن است. تاییدیه‌های دارایی‌های ایمنی به‌شمار آمده که افزایش یا کاهش انتشار آنها توسط هر بانک می‌تواند نقدینگی بانک را تحت تأثیر قرار دهد.

استقراری از بانک مرکزی؛ استقراری از بانک مرکزی به‌عنوان آخرین ابزار در مدیریت نقدینگی مطرح می‌شود. دلیل این امر نیز مقررات بانک مرکزی برای جلوگیری از ناپایداری در نظام مالی و اعتباری است، که هزینه استفاده (نرخ بهره) از این ابزار را افزایش می‌دهد. زمان سررسید این وام‌ها نیز کوتاه هستند و بیشتر برای رفع مشکلات موقت بانک‌ها در نظر گرفته شده است.

با توجه به مراتب اشاره شده؛ نکته مهم در بانکداری امروز این است که سیستم‌ها و فرآیندهای کافی برای تشخیص، اندازه‌گیری، نظارت و کنترل ریسک نقدینگی می‌تواند به بانک‌ها در حفظ یک موقعیت نقدینگی قوی کمک کرده و این موضوع علاوه بر جلب اطمینان سرمایه‌گذاران، ساختار هزینه‌های تامین و دستیابی وجوه را بهبود خواهد بخشید.

گذری بر زوایای ریسک عملیاتی؛

همزاد موسسات مالی

ریسک‌های عملیاتی در ذات موسسات مالی همیشه وجود داشته است و حتی یک بانک تازه تاسیس هم، قبل از آنکه روی اولین معامله اعتباری یا موقعیت بازاریش تصمیم‌گیری کند با ریسک‌های عملیاتی مواجه است.

$$K_{Base} = \frac{\sum_{i=1}^3 (GI_i \times \alpha)}{n}$$

K Base: بیانگر میزان سرمایه‌ای است که باید برای مقابله با ریسک‌های عملیاتی براساس روش شاخص پایه قرارداد شده. **n:** تعداد سال‌هایی که در سه سال گذشته درآمد ناخالص مثبت بوده است. **GI:** بیانگر درآمد ناخالص بانک است. **α:** میزان ضریب حداقل سرمایه قانونی لازم برای مقابله با ریسک عملیاتی است. میزان ضریب **α:** برابر ۱۵ درصد در نظر گرفته شده است.

روش شاخص استاندارد: در این روش فعالیت‌های موسسه اعتباری به ۸ گروه کاری تقسیم می‌شود. ریسک عملیاتی هر خط کاری، از حاصل ضرب عامل β متناظر در درآمد ناخالص هر خط کاری قابل احتساب است. چنانچه مجموع حاصل ضرب‌های درآمد ناخالص واحدهای کاری هشت‌گانه در ضرایب β متناظر آنها منفی یا مساوی صفر شود، برای آن عدد صفر منظور می‌شود. نحوه محاسبه در رابطه زیر بیان شده است.

$$K_{STA} = \left\{ \sum_{years=1-3} Max[\sum (GI_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0] \right\} / 3$$

KSTA: پوشش سرمایه‌ای در روش استاندارد شده.

GI1-8: درآمد ناخالص سالانه یک‌سال مشخص، مطابق رویه‌ای که در روش شاخص پایه تعریف شده.

β: درصدی است ثابت که توسط کمیته بال تعیین شده است و سطح سرمایه مورد نیاز را نسبت به سطح درآمد ناخالص هر واحد کاری مشخص می‌کند.

روش اندازه‌گیری پیشرفته: درآمد ناخالص، یکی از عوامل اساسی برای محاسبه ذخیره سرمایه در رویکرد پایه و استاندارد است، که این امر موجب می‌شود تا در این دو رویکرد در عمل در مقایسه با رویکرد پیشرفته ذخیره

سریع کاستی‌های سیاست‌ها، رویه‌ها و فرآیندهای مدیریتی و بهینه‌سازی سطح ریسک‌های عملیاتی شود. برای به انجام رساندن مسئولیت مراقبت از ریسک‌های عملیاتی مدیران و مدیران ارشد باید با سیستمی که جریان دائمی اطلاعات ترکیبی درمورد میزان اهمیت، ماهیت و دلایل زیان را فراهم می‌کند استفاده کنند. چنین سیستمی باید دربرگیرنده برنامه‌های آتی مدیریت برای تعیین حوزه‌های عملکرد و وضعیت ریسک باشد. برای طراحی چنین سیستمی، تمام اطلاعات مرتبط با ریسک‌ها و اقدام‌های در حال انجام باید در یک سیستم تصادفی وارد شوند. همچنین این سیستم باید بتواند اطلاعات کلیدی را ترکیب و تحلیل، اندازه اهمیت هر ریسک را اندازه‌گیری و درجه نامطلوب بودن آن را تعیین کند. این سیستم می‌تواند در سطح کل سازمان، در سطح یک واحد کسب‌وکار یا یک شعبه و... انجام شود تا بتواند رتبه‌ای از ریسک‌ها (مثلاً از ریسک بالا به ریسک پایین) ایجاد کند. همچنین این تحلیل باید بتواند حوادثی که نیاز به مراقبت دارند را تعریف کند.

کمیته بال برای اندازه‌گیری ریسک‌های عملیاتی (تعیین پروفایل ریسک عملیاتی) در موسسات مالی سه روش شاخص پایه، روش استاندارد و روش‌های اندازه‌گیری پیشرفته را ارائه کرده است.

روش شاخص پایه: در این روش انواع

ریسک‌های عملیاتی به یک شاخص منحصره‌فرد مربوط می‌شوند. برای مثال درآمد ناخالص شاخصی است که بیانگر حجم کل فعالیت‌های موسسه مالی است. بنابراین سرمایه مورد نیاز برای مقابله با ریسک‌های عملیاتی برابر خواهد بود با درصد ثابتی از درآمد ناخالص، به‌طور کلی در این روش میزان سرمایه‌ای که باید برای مقابله با ریسک عملیاتی اختصاص داده شود، معادل است با:

ریسک‌های عملیاتی ریسک‌های اساساً داخلی یا «بانک ساخته» هستند و همچنین با سایر ریسک‌های بانکی تفاوت دارند. به این معنا که پذیرش این ریسک، به‌طور مشخص در قبال کسب بازده مورد انتظار انجام نمی‌گیرد بلکه ریسک عملیاتی در مسیر طبیعی فعالیت موسسه قرار دارند. از این‌رو ریسک عملیاتی، ریسکی ناخواسته به حساب می‌آید. بنا به تعریف، هر ریسکی بجز ریسک اعتباری و بازار را ریسک عملیاتی گویند. به‌عبارت دیگر ریسک عملیاتی احتمال بروز زیان ناشی از نامناسب بودن و عدم کفایت فرآیندها و روش‌ها، افراد و سیستم‌های داخلی یا ناشی از رویدادهای خارج از موسسه اعتباری.

شناسایی ریسک عملیاتی

نتیجه یک برنامه جامع برای شناسایی و اندازه‌گیری ریسک عملیاتی در واقع برآورد میزان اکسپوزر ریسک عملیاتی سازمان است. مدیریت باید فرآیندی را پی‌ریزی کرده که تحت آن شناسایی ماهیت و نوع ریسک عملیاتی، دلایل بروز و آثار منتهجه آن بر سازمان را امکان‌پذیر کند. شناسایی صحیح ریسک‌های عملیاتی از گزارش‌گیری و نگهداری سرمایه مورد نیاز برای حوادث و اکسپوزر ریسک عملیاتی حمایت می‌کند، استقرار مکانیزم‌های مطلوب برای کاهش یا کنترل ریسک عملیاتی را تسهیل کرده و این اطمینان را ایجاد می‌کند که مدیریت از منابع حوادث زیان‌بار ریسک‌های عملیاتی اطلاع کامل دارند.

اندازه‌گیری ریسک عملیاتی

اندازه‌گیری ریسک عملیاتی نسبت به ریسک بازار و اعتباری پیچیده‌تر است، چراکه داده‌های عینی در دسترس نیستند، داده‌های مورد بحث بسیار زیاد هستند، آگاهی کامل راجع به موضوع مورد بحث وجود ندارد و برخی موارد دیگر سبب بروز پیچیدگی فوق شده است.

اندازه‌گیری و مراقبت منظم فعالیت‌ها می‌تواند منجر به مزیت شناسایی و تصحیح

شده در فرآیندها، روش‌ها و ساختارها، وجود نارسایی در برنامه‌های اقتصادی یا احتیاطی از جمله برنامه‌های مربوط به استمرار عملیات کاری، وجود نارسایی در مدیریت وثایق، وجود نارسایی در مدیریت اجرایی و عرضه محصولات و فرآیندها.

رویدادهای مربوط به درون سازمان؛ شامل نقض دستورالعمل‌های داخلی و سیاست‌ها و رویه‌ها، عدول از اختیارات واگذار شده، سوءاستفاده کارکنان سازمان شامل اختلاس و ارتشا، ارائه گزارش‌های غلط، سرقت، مبادلات غیر قانونی به حساب شخصی خود، خیانت در امانت، جعل اسناد و چک‌ها، دسترسی غیرمجاز به حساب مشتریان، سوءاستفاده از اطلاعات محرمانه مشتری، فعالیت‌های تجاری نامناسب به حساب بانک، حیف و میل اموال و دارایی‌ها، نادیده گرفتن مقررات، انتشار انواع ویروس‌های رایانه‌ای در رایانه‌ها و شبکه‌های رایانه‌ای، پولشویی و ارائه محصولات فاقد مجوز و عدم کفایت تفکیک وظایف و کنترل‌های دوگانه.

رویدادهای مربوط به اختلالات کاری و نواقص سیستم؛ شامل عدم کفایت نحوه نگهداری و مدیریت سخت‌افزارها و نرم‌افزارها، مشکلات مربوط به شبکه و تجهیزات اتانق سرورها (سوئیچ‌ها، روترها و ...)، اختلالات کاری و نارسایی سیستم‌ها از قبیل نواقص سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، مشکلات مربوط به خطوط ارتباطی و ارتباطات از راه دور و ترافیک شبکه، اختلال در رویه‌های تهیه پشتیبان و برگرداندن اطلاعات، قطع برق، آب، گاز، تجهیزات برق بدون وقفه (UPS) و استابلایزر، عدم کفایت فرآیندهای امنیت شبکه و امنیت اطلاعات، عدم حفاظت از اطلاعات توسط نرم‌افزارهای ویروس‌یاب، استفاده از فناوری‌های قدیمی و غیراستاندارد و عدم برنامه‌ریزی واکنشی و عکس‌العمل در برابر رخدادهای غیرمنتظره.

رویدادهای مربوط به خارج از موسسه؛ شامل اعمال مجرمانه مانند کلاهبرداری، سرقت، جعل، سوءاستفاده از چک و جرایم رایانه‌ای، عملکرد اشتباه فروشنده و اختلافات با فروشنده دارای‌های مورد نیاز موسسه اعتباری (مانند تجهیزات، مستغلات و ...)، عملیات تروریستی و ناآرامی‌های اجتماعی، بلایای طبیعی مانند زلزله، آتش‌سوزی، سیل، علل مختلف سیاسی، حقوقی و مقرراتی از جمله دعاوی مربوط به عملکرد استخدامی و ایمنی محیط کار.

نیازهای بانک طراحی و سازماندهی می‌شود. این وقایع زیان را می‌توان به دو نوع تقسیم کرد. نوع اول، وقایع زیان با فراوانی بالا و میزان تاثیر کم هستند که نوع مورد انتظار زیان بوده و به آسانی با جمع‌آوری اطلاعات، قابل اندازه‌گیری، تخمین و در نتیجه ذخیره‌گیری است. نوع دوم، وقایع زیان با میزان تاثیر بالا و فراوانی کم بوده که میزان خسارت وارده حتی پس از وقوع به سادگی قابل اندازه‌گیری نیست. این وقایع نادر، توانایی پوشش بانک را تهدید کرده و نوع غیرقابل انتظار زیان است.

بدیهی است در مراحل اولیه ایجاد بانک اطلاعاتی، استانداردهای روش‌های جمع‌آوری اطلاعات کمک موثری در توسعه و پیشرفت بانک اطلاعاتی است. گام اول در این راه، عبارت است از یکسری تعیین عناوین داده‌های زیان به صورت مقدماتی که در برگیرنده اطلاعات پایه‌ای و اطلاعات تکمیلی باشد، به نحوی که ارقام لازم برای استنتاج مقادیر زیان مورد انتظار را فراهم کند.

ذکر این نکته هم ضروری است که ریسک‌های عملیاتی فقط به فعالیت‌های صف (شعب) محدود نمی‌شود؛ بلکه شامل فعالیت‌های ستاد و به‌طور واقعی هر جنبه از فرآیند تجاری در سازمان‌های مالی می‌شود. آنها اصولاً ریسک‌های سازمان یافته، ایجاد شده توسط خود بانک، داخلی، وابسته به زمینه فعالیت و به‌طور غیرقابل باوری چند عامله هستند. فقدان حاکمیت مناسب تا اندازه‌ای و فقدان یا عدم رعایت سیاست‌ها و فرآیند، موضوعات مشترکی برای افزایش ریسک‌های عملیاتی هستند.

رویدادهای موثر در بروز ریسک عملیاتی

انواع رویدادهایی که می‌توانند زیان‌های عمده ناشی از ریسک عملیاتی را در پی داشته باشند مشتمل بر موارد زیر است.

رویدادهای مربوط به فرآیندها و روش‌ها؛ شامل عدم کفایت یا نامناسب بودن رهنمودها، سیاست‌ها و رویه‌ها، عدم کفایت ارتباطات و یا ایجاد وقفه در آنها، خطاهای مربوط به ورود اطلاعات، عدم سازگاری فرآیندها و روش‌ها یا ناکافی بودن آنها، مستندسازی ضعیف و ناقص اطلاعات مشتریان، مستندسازی ضعیف و ناکافی امور حقوقی و عدم کفایت کنترل‌های امنیتی.

نقض قانون، مقررات و عدم رعایت الزامات؛ شامل نامناسب بودن تغییرات انجام

سرمایه بیشتری محاسبه شود. رویکرد پیشرفته‌تر آخرین رویکرد است. این رویکرد اگر چه حداقل ذخیره‌گیری سرمایه را محاسبه می‌کند (نباید کمتر از ۷۵ درصد سرمایه تعیین شده به وسیله رویکرد استاندارد باشد) اما در مقایسه با دو رویکرد دیگر پیچیده‌تر است. به عبارت دیگر باید به این نکته توجه داشت که تنها بانک‌های بزرگ، توان مالی به‌کارگیری این رویکرد و در نتیجه توجیه‌پذیر کردن آنرا دارند. تحت این رویکرد، محاسبه ذخیره تعدیلی سرمایه قانونی برای ریسک عملیاتی بر پایه سیستم اندازه‌گیری داخلی ریسک عملیاتی بانک و با استفاده از داده‌های داخلی زیان بنا شده است. بانک‌ها قبل از اینکه اجازه استفاده از این رویکرد را داشته باشند، باید شرایط متعددی که توسط کمیته بال تنظیم شده را تحصیل کنند. با وجود تحصیل این شرایط، بانک‌ها می‌توانند از هر توزیعی برای محاسبه زیان بالقوه خود استفاده کنند. علاوه بر این، براساس کاربرد این نوع رویکرد، انواع متعددی از فعالیت‌های مبادلاتی و انواع مختلفی از وقایع از هم متمایز می‌شوند. این فعالیت‌های مبادلاتی که در رویکرد استاندارد به ۸ فعالیت طبقه‌بندی شده‌اند، می‌توانند به زیربخش‌های دیگری نیز تقسیم شوند.

بسترهای اطلاعاتی مورد نیاز

ایجاد یک بانک اطلاعاتی جامع، از نیازهای کلیدی مدیریت ریسک عملیاتی است. به عبارت دیگر تعیین نیازهای ساختار بانک اطلاعاتی زیان‌های داخلی و ایجاد آن تاثیر به‌سزایی در جامعیت سیستم مدیریت ریسک عملیاتی خواهد داشت. این بانک‌های اطلاعاتی، امکان پیاده‌سازی روش‌های پیشرفته را با استفاده از مولفه‌های کمی و کیفی مختلف برای شناسایی وقایع مختلف زیان در انجام فعالیت‌های مختلف را فراهم می‌کند. بانک اطلاعاتی زیان باید شامل اطلاعات طبقه‌بندی شده براساس وقایع زیان‌بار ایجاد و نوع فعالیت‌هایی که این وقایع در آنها واقع شدند، باشد. در مورد وقایع زیان‌باری که فعالیت‌های مختلفی را تحت تاثیر قرار می‌دهند باید میزان زیان وارده به فعالیت‌های مختلف کاملاً مشخص شود. بانک اطلاعاتی مجموعه‌ای از وقایع و روزه است که با توجه به نوع ساختار و

نظر گرفتن الزامات مزبور طراحی می‌شود.
- استقرار و به‌کارگیری سیستم کنترل داخلی مناسب.

- تدوین، ترویج و رعایت مقررات اجرایی و انضباطی.

- حصول اطمینان از اینکه کارکنان به‌گونه‌ای مناسب، آموزش دیده‌اند و درک مناسبی نیز از مقررات اجرایی و انضباطی دارند.

- نظارت بر رعایت مقررات اجرایی و انضباطی و نحوه برخورد با موارد تخطی از مقررات مزبور.

- استفاده از مشاوران حقوقی برای مطالعه و بررسی مستمر قوانین و مقررات.

- تهیه و نگهداری نسخه‌ای از قوانین مهمی که مجموعه بانک باید رعایت کند و نگهداری هرگونه مدارک توجیهی مربوط به عدم رعایت آنها.

ریسک تطبیق و بانکداری الکترونیک

رشد سریع استفاده از بانکداری الکترونیک و تفاوت‌های میان فرآیند بانکداری الکترونیکی و کاغذی (بانکداری سنتی) پیامدهای حقوقی و تطبیق را ناشی می‌شود. بانکداری الکترونیکی یک روش انتقال جدید است که قوانین و مقرراتی را که ممکن است مبهم یا در حال تغییر باشند کنترل می‌کند. کنترل‌های ویژه و بررسی‌های قانونی شامل موارد زیر هستند:

- شفاف کردن قلمرو قوانین و دستورالعمل‌ها برای تراکنش‌های بانکداری الکترونیک در سطح کشور یا منطقه.

- اطلاع دادن و افشای انتقال اعتبار و سپرده‌های خاص به‌طوری‌که قانون و مقررات اعلام کرده است.

- توجه به تطبیق اطلاعات در آگهی‌های آنلاین، فرم‌های درخواست، صورت‌های مالی، اطلاع‌رسانی‌ها و افشای اطلاعات.

- ایجاد قراردادهای الکترونیکی در چارچوب مقررات و قوانین.

قوانین و مقررات حاکم بر تراکنش‌های مصرف‌کنندگان نیاز به نوع خاصی از افشاء و اطلاع‌رسانی و الزامات نگهداری سوابق دارند. همچنین این الزامات به بانکداری الکترونیک و موسسات بانکی که به‌روزرسانی قوانین و مقررات مصرف‌کنندگان و انعکاس اثر بانکداری الکترونیک بر ارتباط مصرف‌کنندگان آنلاین را نظارت می‌کنند، مربوط می‌شود.

موسساتی که خدمات بانکداری الکترونیک را ارائه می‌دهند (شامل اطلاعات و تراکنش‌ها) به‌دلیل ماهیت تغییرات تکنولوژی، سرعت تکرار اشتباهات، تغییرات مداوم و متناب موضوعات بانکداری الکترونیک، سطح بالاتری از ریسک تطبیق دارند. در سیستم بانکداری الکترونیک با توجه به لزوم تطابق میان اسناد الکترونیکی و کاغذی، تخلف‌های بالقوه افزایش می‌یابد.

سامانه مدیریت ریسک تطبیق به مثابه تضمینی است برای انجام اقدام‌ها و واکنش‌های جمعی مناسب هنگام بروز نقض و نادیده گرفتن قوانین و مقررات. کارکرد مهم دیگر ریسک تطبیق، حسابرسی اقدام‌ها و کنترل‌هایی است که در آن چارچوب انجام می‌شود. این امر، تحقق فرآیند کارای خود ارزیابی و همچنین کنترل‌ها و رهیافت‌های واقع‌گرای مدیریت را ممکن می‌کند.

تبعات عدم نظارت بر ریسک‌های تطبیق

ریسک تطبیق موجب افزایش احتمال شمول جریمه، مجازات‌های قانونی، تنبیهات نظارتی، افزایش خطر اعمال تحریم‌ها و وارد آمدن آسیب حسن شهرت موسسات اعتباری می‌شود.

راهکارهای عملی برای رعایت الزامات کمیته بال در رابطه با مدیریت ریسک تطبیق

روش‌ها و اقدام‌های زیر می‌تواند مدیریت ریسک را در ایفای مسئولیت خود نسبت به پیشگیری و کشف موارد عدم رعایت یاری رساند.
- مطالعه و بررسی مستمر قوانین و مقررات به‌منظور تشخیص الزامات قانونی مربوط به بانک و حصول اطمینان از اینکه روش‌های عملیاتی، با در

ریسک تطبیق به‌عنوان آثار بالقوه منتج از نقض و نادیده گرفتن قوانین، مقررات، قیود، رویه‌ها و استانداردهای یک سازمان یا شرکت قلمداد می‌شود. در واقع تطبیق، سامانه فرآیندها و کنترل‌هایی است که به رعایت مطمئن مقررات و آیین‌نامه‌ها منجر می‌شود. آثار ریسک تطبیق معمولاً در بلندمدت ظاهر شده و می‌تواند به زبان و کاهش فرصت‌های کسب‌وکار انجامیده، تصویر موسسه در اذهان را مخدوش کرده و حتی موجب طرح دعوا در مراجع قضایی شود.

در برخی موسسات و سازمان‌ها ریسک تطبیق به‌عنوان بخشی از ریسک عملیاتی در ساختار مدیریت ریسک تلقی می‌شود. ریسک تطبیق در فرآیندهای عملیاتی به رعایت و تطابق امور اجرایی با خطمشی‌ها، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها اشاره دارد. با این وجود ریسک تطبیق در بانکداری و موسسات مالی تعریف خاص خود را دارد.

از آنجا که یک موسسه باید از چارچوب‌های مقرراتی صنعت مرتبط یا دولت با توجه به مسائل امنیت داده‌ها و سایت‌ها تبعیت داشته باشند، امروزه ریسک تطبیق اهمیت فزاینده‌ای یافته است. ریسک تطبیق سازوکاری تهیه می‌کند که از اهرم‌های کنترلی و سیاست‌گذاری‌های کارآمد اطمینان حاصل شود.

وضعیت ریسک تمرکز از نظر ریسک اعتباری و مطالبات غیرجاری به تفکیک بخش‌های مختلف فعالیت و توزیع جغرافیایی استانی

در آینه آمار

زیربنا و پایه تحلیل‌ها، نظرات کارشناسی و برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های کارآمد؛ داده‌های آماری است. آمارهایی که آینه تمام‌نمای شرایط واقع بوده و به‌واسطه این خاصیت ذاتی خود، مدیران را در تدوین برنامه‌ها یاری می‌رسانند. گزارش آماری حاضر، وضعیت ریسک تمرکز از نظر ریسک اعتباری و مطالبات غیرجاری به تفکیک بخش‌های مختلف فعالیت و توزیع جغرافیایی استانی را تا پایان سال ۱۳۹۱ به تصویر می‌کشد.

با توجه به بررسی انجام شده در این خصوص، ۸۴/۵ درصد از مطالبات غیرجاری بانک در ۱۲ زیربخش از فعالیت‌های بانک متمرکز شده است، براین اساس زیربخش زراعت با ۲۴/۹ درصد اولین رتبه و بعد از آن به ترتیب زیربخش خدمات کشاورزی ۲۲/۱ درصد، دامداری ۱۳/۲ درصد، باغداری ۱۰/۵ درصد، صنایع مرتبط کشاورزی ۴/۹ درصد، آب و خاک ۴/۴ درصد، مرغداری ۲/۵ درصد، شیلات ۱/۶ درصد، گلخانه ۱/۲ درصد، پرورش زنبور عسل ۰/۵ درصد، ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی ۰/۲ درصد و بالاخره زیربخش جنگل و مرتع با ۰/۱ درصد رتبه ۱۲ را به‌خود اختصاص داده‌اند. بنابراین شناخت و آگاهی از چگونگی و تمرکز مطالبات غیرجاری بانک براساس زیربخش‌های فعالیت و پراکندگی استانی آن می‌تواند به شفافیت وضعیت فعلی ریسک تمرکز و اخذ تصمیمات بهینه کمک شایانی کند. به این لحاظ مبلغ و ترکیب مطالبات غیرجاری زیربخش‌های مورد نظر و ریسک اعتباری هر زیربخش به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته و نتیجه با استفاده از نرم‌افزار GIS روی نقشه کشور نشان داده شده است.

زیربخش زراعت

این زیربخش با مبلغ ۴۷ هزار و ۸۴۸ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۱۵/۲ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۲۴/۹ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به‌خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۱۷ درصد بوده است. استان‌های خراسان رضوی، خراسان شمالی، تهران، البرز، آذربایجان غربی، ایلام، خوزستان، فارس، کرمانشاه و لرستان بیشترین و استان‌های یزد، گلستان، زنجان، مرکزی و خراسان جنوبی کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند. از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های لرستان، خراسان رضوی، خوزستان و فارس با رقمی بیش از ۵۰۰ میلیارد ریال بوده است. درمورد نسبت مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های آذربایجان شرقی، فارس، خراسان شمالی، زنجان، خراسان رضوی، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی، لرستان و کردستان رقمی بیش از ۲۵ درصد را به‌خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش خدمات کشاورزی

این زیربخش با ۴۰ هزار و ۸۶۵ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک ۱۲/۸ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۲۲/۱ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به‌خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۱۸ درصد بوده است. استان‌های هرمزگان، لرستان، خراسان شمالی و ایلام بیشترین و استان‌های یزد، قزوین، مرکزی، اصفهان، قم، زنجان و سمنان کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند. از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های هرمزگان، خوزستان، مازندران و فارس با رقمی بیش از ۱۳۰ میلیارد ریال بوده است. درمورد مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های مازندران، کهگیلویه بویراحمد، گلستان و هرمزگان رقمی بیش از ۱۴ درصد را به‌خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش دامداری

این زیربخش با مبلغ ۴۲ هزار و ۸۲ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۴/۱۴ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۲/۱۳ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۱۰ درصد بوده است. استان‌های ایلام، خوزستان، خراسان شمالی، البرز، آذربایجان غربی، اردبیل، گیلان، لرستان و هرمزگان بیشترین و استان‌های یزد، زنجان، مرکزی، گلستان، قزوین و کرمان کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند.

از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های خوزستان، ایلام و فارس با رقمی بیش از ۴۰۰ میلیارد ریال بوده است.

در مورد نسبت مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های ایلام، قم، سمنان، تهران، خوزستان و استان مرکزی رقمی بیش از ۲۰ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش باغداری

این زیربخش با ۲۷ هزار و ۵۲۶ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۲/۹ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۵/۱۰ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۱۳ درصد بوده است. استان‌های البرز، همدان، کرمانشاه، ایلام، گیلان، خوزستان، سیستان و بلوچستان، چهارمحال و بختیاری، اردبیل، لرستان، کهگیلویه و بویراحمد و کردستان بیشترین و استان‌های یزد، خراسان جنوبی، زنجان، مرکزی، سمنان، قم و گلستان کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند.

از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های کرمان، فارس، اصفهان، مازندران، کرمانشاه و گیلان با رقمی بیش از ۱۶۰ میلیارد ریال بوده است. در مورد مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های کرمان، یزد، کهگیلویه و بویراحمد و قزوین رقمی بیش از ۲۰ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش صنایع مرتبط با بخش کشاورزی

این زیربخش با مبلغ ۱۸ هزار و ۸۷۷ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۶/۱۶ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۹/۴ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۸/۶ درصد بوده است. استان خراسان شمالی، البرز، چهارمحال و بختیاری، همدان، سیستان و بلوچستان و کرمانشاه بیشترین و استان‌های مرکزی، گلستان، زنجان، قم، یزد، هرمزگان، کرمان، اصفهان، قزوین و خراسان رضوی کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند. از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های البرز، فارس و مازندران با رقمی بیش از ۱۲۰ میلیارد ریال بوده است.

در مورد نسبت مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های مازندران و البرز رقمی بیش از ۱۵ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش آب و خاک

این زیربخش با مبلغ ۱۲ هزار و ۶۵۲ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۴/۳ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۴/۴ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۱۱ درصد بوده است. استان‌های گیلان، البرز، قم، مازندران، سمنان و اردبیل بیشترین و استان‌های آذربایجان شرقی، خراسان جنوبی، گلستان و چهارمحال و بختیاری کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند.

از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های البرز، کرمانشاه، آذربایجان غربی، خوزستان و فارس با رقمی بیش از ۶۰ میلیارد ریال بوده است. درمورد نسبت مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز استان قم رقمی بیش از ۱۵ درصد را به خود اختصاص داده است.

زیربخش مرغداری

این زیربخش با ۱۷ هزار و ۵۱۶ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۴/۴ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۲/۵ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۵ درصد بوده است. استان‌های لرستان، همدان، چهارمحال و بختیاری و خراسان شمالی بیشترین و استان‌های مرکزی، گلستان، یزد، قزوین، قم، زنجان، فارس، کردستان، خراسان جنوبی، سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد و اصفهان کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند. از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های کرمانشاه، همدان، خوزستان، لرستان، آذربایجان غربی، مازندران و گیلان با رقمی بیش از ۳۷ میلیارد ریال بوده است.

درمورد مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های آذربایجان غربی، همدان و گیلان رقمی بیش از ۵ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش شیلات

این زیربخش با ۵ هزار و ۳۶۵ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۱/۸ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۱/۶ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۱۰ درصد بوده است. استان‌های البرز، گیلان، فارس، ایلام و آذربایجان غربی بیشترین و استان‌های یزد، قم، کهگیلویه و بویراحمد، بوشهر، تهران، زنجان و خوزستان کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند.

از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های هرمزگان، گیلان، سیستان و بلوچستان و مازندران با رقمی بیش از ۳۰ میلیارد ریال بوده است.

درمورد مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های مازندران و سیستان و بلوچستان رقمی بیش از ۵ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش گلخانه

این زیربخش با ۸ هزار و ۴۶۹ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۳/۱ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۱/۲ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۵ درصد بوده است. استان‌های سیستان و بلوچستان، خراسان شمالی و ایلام بیشترین و استان‌های خراسان رضوی، اردبیل، کرمان، گیلان، گلستان، یزد، قزوین و زنجان کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند.

از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های فارس، تهران، سیستان و بلوچستان، خوزستان، البرز و اصفهان با رقمی بیش از ۲۳ میلیارد ریال بوده است.

در مورد مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های یزد، مرکزی، سیستان و بلوچستان و البرز رقمی بیش از ۴ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش پرورش زنبور عسل

این زیربخش با ۹۹۴ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۰/۷ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۰/۵ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد.

ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۷ درصد بوده است. استان‌های هرمزگان، اصفهان و خراسان شمالی بیشترین و استان‌های خراسان جنوبی، سمنان، سیستان و بلوچستان، کرمانشاه، اردبیل، گلستان، کردستان، قزوین و زنجان کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند.

از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های خراسان شمالی و اصفهان با رقمی بیش از ۱۵ میلیارد ریال بوده است.

در مورد مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، اصفهان و خراسان شمالی رقمی بیش از ۱/۴ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

این منابع - که با سختی و مشقت بسیار و با سود تضمین شده برای منابع‌گذار حاصل شده - اهمیت به‌سزایی دارد.

با عنایت به اهمیت پرداخت تسهیلات و نقش غیرقابل انکار بررسی‌کنندگان و ناظرها اعطای تسهیلات توجه جدی به شرایط احراز مشتری که به شش عامل (موسوم به شش C) معروف شد، ضروری است. از طرفی کنترل و نظارت از زمان پرداخت تسهیلات تا زمان تسویه، اهمیت به‌سزایی دارد که این مهم تفکیک و مجزا کردن C دیگری را می‌طلبید که در ادامه با عنوان «کنترل» اضافه شد. این هفت C شامل شخصیت اقتصادی، ظرفیت،

چگونه از بروز پدیده مطالبات معوق در بانک‌ها جلوگیری کنیم؟ هفت ترازو برای سنجش وزن مشتری

با توجه به رقابت تنگاتنگ میان بانک‌های دولتی و خصوصی تجاری و تخصصی در جذب و حفظ منابع با توجه به بسته سیاستی - نظارتی بانک مرکزی در یکسان‌سازی سود سپرده‌ها، استفاده ابزاری از نرخ سود سپرده در عمل بدون استفاده بوده و برای تمام بانک‌ها این امتیاز یکسان است. با توجه به وظیفه ذاتی بانک‌ها (جذب منابع، تخصیص مصارف، ارائه خدمات) تخصیص مصارف که از محل

موضوع مطالبات معوق و ارتباط آن با سنجش اعتبار مشتریان از موضوعات روز بانکی در ایران است. چه کنیم تا مشتریان بانک‌ها نتوانند بیش از اعتبار واقعی خود تسهیلات بگیرند و کار به شکل‌گیری مطالبات معوق ختم شود؟ گزارش حاضر نگاه مجددی دارد به عوامل کنترل اعتبار مشتری در شبکه بانکی که به هفت C یا هفت ابزار کنترلی معروف است.

زیربخش ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی

این زیربخش با ۲ هزار و ۱۹۳ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۸۰ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۲۰ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد. ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۲ درصد بوده است. استان‌های آذربایجان غربی و کهگیلویه و بویراحمد بیشترین و استان‌های بوشهر، قزوین، آذربایجان شرقی، مرکزی، سمنان، زنجان، یزد، اردبیل، ایلام، البرز، قم و کردستان کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند. از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های آذربایجان غربی و خوزستان با رقمی بیش از ۱۴ میلیارد ریال بوده است. در مورد مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های خراسان شمالی، چهارمحال و بختیاری، خوزستان و آذربایجان غربی رقمی بیش از ۳ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

زیربخش جنگل و مرتع

این زیربخش با ۴۸۶ میلیارد ریال اعتبار توزیعی از کل مانده اعتبارات بانک، ۲۰ درصد از مانده اعتبارات جاری و ۱۰ درصد از مانده اعتبارات غیرجاری بانک را به خود اختصاص می‌دهد. ریسک اعتباری بانک در این زیربخش ۹ درصد بوده است. استان‌های کرمانشاه، سیستان و بلوچستان، تهران و البرز بیشترین و استان‌های زنجان، قزوین، یزد، گلستان، آذربایجان شرقی، گیلان و خراسان جنوبی کمترین میزان ریسک اعتباری را در این بخش داشته‌اند. از نظر توزیع مانده مطالبات غیرجاری در مناطق کشور، بیشترین مقدار مربوط به استان‌های ایلام، مازندران، فارس و کرمانشاه با رقمی بیش از ۴ میلیارد ریال بوده است. در مورد مطالبات غیرجاری زیربخش زراعت از کل مطالبات غیرجاری استان نیز، استان‌های مازندران، کرمان، یزد، ایلام، بوشهر و کرمانشاه رقمی بیش از ۳ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

با موضوع فعالیت، تسهیلات مرتبط، توان مدیریت و تجربه متقاضی تسهیلات خواهد بود. منابع مالی به تنهایی قادر به پیشبرد امور موسسه نیست. تسهیلات دریافتی باید متناسب با گردش مالی متقاضی بوده و لازم است بانک‌ها از تحمیل بار مالی خارج از توان متقاضی اجتناب کنند. باید توجه داشت که اخذ تسهیلات به‌منظور توسعه کار و افزایش درآمد بوده و اقساط تسهیلات باید از محل درآمد اضافه شده، حاصل از توسعه فعالیت، کسب شود. قابلیت و صلاحیت فنی فرد متقاضی یا مدیران مجموعه درخواست‌کننده تسهیلات در بررسی‌های کارشناسی

و گفتار، اعتقادات، تحصیلات، وضعیت خانوادگی و شرایطی که ممکن است بر تمایل او در بازپرداخت و ایفای تعهداتش موثر باشد را مورد بررسی قرار دهند. قابل ذکر است بررسی موارد یادشده درباره شخصیت‌های حقوقی، در مورد مدیران و سهامداران عمده نیز انجام می‌شود. ۲. قابلیت و صلاحیت فنی (توانمندی (capacity) امکان تداوم و فعالیت اقتصادی و توان فنی متقاضی تسهیلات در بهره‌برداری صحیح و بیشتر از منابع و تحصیل درآمد. در واقع رسیدن به این مهم ناشی از کارایی فنی، قدرت مدیریت، سوابق مرتبط

سرمایه، وثیقه، کنترل، شرایط اقتصادی و گردش وجوه است که در ادامه اشاره‌ای کوتاه به هر کدام از موارد می‌شود. ۱. قابلیت اعتماد و اطمینان به متقاضی (شخصیت اقتصادی character (economy) متقاضی تسهیلات باید امین و معتمد بوده و به ایفای تعهدات در بازپرداخت تسهیلات دریافتی متعهد باشد. منظور این است که صرف‌نظر از «قدرت و توانایی او در بازپرداخت»، «تمایل او در بازپرداخت» محرز و معلوم شود. بانک‌ها باید تمام خصوصیت‌های فردی متقاضی، مانند حسن شهرت، نظم و انضباط، نوع رفتار

اهمیت خاصی دارد، سوابق و تحصیلات مرتبط با موضوع فعالیت، توان مدیریتی و احاطه مدیران به وضعیت بازار محصول، از جمله شرایط و ویژگی‌های فرد یا افراد مورد بررسی است.

۳. ظرفیت مالی و کشش اعتباری (credit worthiness)

متقاضی تسهیلات باید از چنان بنیه مالی، شهرت و اعتباری برخوردار باشد که بتواند در صورت لزوم از محل منابع داخلی خود، تسهیلات دریافتی را مسترد کند. بانک بررسی می‌کند که اعتبار مورد درخواست با وضعیت مالی متقاضی متناسب باشد. متقاضی باید توانایی استقامت در برابر تنگناها و فشارهای مالی ناشی از بحران‌های اقتصادی، سیاست‌های دولتی و فشار رقبا را داشته باشد. برای بانک باید مشخص شود متقاضی چند درصد کل سرمایه را تقبل می‌کند. مشهود است اگر نقش بانک در تامین سرمایه کم باشد و بیشتر سرمایه از آن متقاضی باشد به طبع متقاضی انگیزه بیشتری برای توفیق و پیشرفت و جلوگیری از شکست خواهد داشت، چون خسارت شکست بیشتر خودش را تهدید خواهد کرد. در وضعیت کنونی کشور، با عنایت به بحران‌های اقتصادی که کل صنایع را تهدید می‌کند، وابستگی به تسهیلات مالی بانک‌ها که مورد توقع تولیدکنندگان و تجار است، مناسب نبوده و باید متقاضی آماده قطع کمک‌های مالی بانک‌ها باشد.

۴. وثیقه (collateral)

سپرده یا ترهین یک دارایی قابل قبول و ارزنده به منظور گروگان وام و اعتبار نزد بانک است. وثیقه به مفهوم حصول اطمینان و تامین برای استحکام معامله و حسن ایفای تعهدات و کاهش ریسک ناشی از عدم وصول تسهیلات اعطایی تعبیر می‌شود. از آنجا که گاه بانک عامل امین سپرده‌گذاران و یک شرکت تجاری انتفاعی است و در صورتی که در بررسی موارد یادشده بالا، اطمینان کامل حاصل نشد، به منظور کاهش و جلوگیری از خطرات احتمالی در باز یافت و تسویه تسهیلات اعطایی اقدام به اخذ وثیقه

(تامین کافی) می‌کند. قابل ذکر است در برخی موارد مشاهده شده که وثیقه‌مداری در پرداخت تسهیلات تبدیل به عرف در نظام بانکی شده است که این عامل سبب بررسی ضعیف کارشناسی پرونده‌های تسهیلاتی و عامل افزایش مطالبات بانکی شده است.

۵. کنترل و نظارت (control)

کنترل تلاش منظمی است برای رسیدن به اهداف اعطای تسهیلات، مقایسه بین اجزای واقعی با استانداردهای از پیش تعیین شده و تعیین انحرافات بین وضع موجود و وضع مطلوب و اقدام‌های اصلاحی و نظارت بر اجرای کامل قرارداد. با عنایت به وضعیت فعلی نظام بانکی، این عامل اهمیت فراوانی دارد. کنترل و نظارت بر چگونگی هزینه کردن تسهیلات

اگر نقش بانک در تامین سرمایه کم باشد و بیشتر سرمایه از آن متقاضی باشد به طبع متقاضی انگیزه بیشتری برای توفیق و پیشرفت و جلوگیری از شکست خواهد داشت، چون خسارت شکست بیشتر خودش را تهدید خواهد کرد

پرداختی و اجرای دقیق عقود، سبب جلوگیری از انحراف تسهیلات و به تبع آن جلوگیری از آثار و تبعات منفی نقدینگی مازاد در اقتصاد کشور خواهد بود.

۶. شرایط اقتصادی (currency economy)

بی‌تردید شرایط اقتصادی داخلی و خارجی، وضعیت بازار محصول تولیدی و خدمت ارائه شده، در بحث چگونگی بازپرداخت تسهیلات بسیار مهم است. توجه به روند بازارهای جهانی کالا از گذشته تاکنون و پیش‌بینی آینده محصول و خدمت نقش غیرقابل انکاری در اعطای

تسهیلات دارد.

۷. گردش وجوه (cashflow)

با توجه به اهمیت گردش وجوه در لحاظ کردن اعطای تسهیلات باید یادآوری کرد، بنگاه اقتصادی که چرخش پولی ندارد، نمی‌تواند گزینه مناسبی در دریافت تسهیلات باشد و باید چرخش اقتصادی و گردش وجوه داشته باشد. این مطلب نشان‌دهنده به‌روز بودن و جاری و ساری بودن وضعیت آن بنگاه است؛ برای مثال شخصی وجه قابل توجهی را برای مدت معینی در حساب خود ذخیره کرده است، ولی به صرف داشتن حساب خوب نمی‌توان ایشان را جزو فعالان اقتصادی و بنگاه‌های فعال محسوب کرد. وقتی دادوستد اسناد تجاری و اوراق بانکی و در نتیجه گردش وجوه برای مدت طولانی بین این واحدها وجود داشته باشد، خود دلیل بر پویایی و موجه بودن آن بنگاه است.

در تمام موارد یادشده هنگام اعطای تسهیلات می‌توان با احراز و اطلاع دقیق از مراتب ذکرشده، دوام وصول تسهیلات را تضمین کرد. فقط در یک مورد درصد اطلاع در سطح پایین‌تری قرار دارد و آن شرایط اقتصادی و نوسان‌های اقتصادی در برهه‌های مختلف زمانی است. در هر صورت برای مطالباتی نشدن، کنترل در تمام مراحل پرداخت بسیار ضروری است و حتی لزوم پرداختن جدید به C هفتم و به‌کاربردن CV اعتباری بسیار پررنگ می‌شود. در مقوله اعطای تسهیلات بعد از رعایت C6، کنترل بسیار ضروری و حیاتی است، البته نظارت در تمام موارد C6 توسط تسهیلات‌دهنده رعایت می‌شود، اما در حین و بعد از اعطای تسهیلات نیز کنترل باید به‌طور دائم و پیگیر لحاظ شود. با نظارت و حضور در محل کار مشتری، با دید کارشناسی، ضمن اطلاع از وضعیت مشتری به‌طور رودررو و از نزدیک، امکان کمک کارشناسی و مشاوره‌ای در مواردی که مشتری خود متوجه ناکارآمدی نظام و تشکیلات خویش در تعادل بین سود و هزینه‌ها نیست، فراهم خواهد شد.

مزایای استفاده کاربران شعب از سامانه سنجش اعتباری مشتریان؛

سریع و دقیق

سامانه ثبت شده، وجود دارد. حال آنکه این سامانه شامل چه خدماتی بوده و با طی چه مراحل قابل دسترسی است در گزارش حاضر آمده است.

رکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران
سامانه گزارش‌گیری اعتباری و اعتبارسنجی بانکی که در دنیا با عنوان credit bureau یا credit reporting agency شناخته می‌شود، برپایه تسهیم

بانک کشاورزی با همکاری شرکت مشاوره و رتبه‌بندی اعتباری ایران، امکانی را برای کارکنان شعب خود پدید آورده تا بتوانند به صورت آنی و سریع به آخرین اطلاعات اعتباری مشتری دسترسی داشته باشند. این سرویس به صورت اشتراکی برای تمامی کارکنان شعب در هر نقطه کشور قابل استفاده است و امکان استعلام برای تمامی مشتریانی که مشخصاتشان در

اطلاعات و در حقیقت مشارکت سازمان‌هایی که به هر اندازه اطلاعاتی از وضعیت اعتباری اشخاص (حقیقی یا حقوقی) دارند، شکل می‌گیرد. اعضای سامانه اعتبارسنجی، باید بر اساس استاندارد مشخصی اطلاعات اعتباری افراد و مشتریان را در قالب پایگاه داده‌ای منسجم ذخیره کنند تا دیگر اعضا نیز بتوانند با تعریف دسترسی خاصی از این اطلاعات بهره‌مند شوند. اجرای چنین مکانیزمی هم بدون بهره‌گیری از فناوری اطلاعات میسر نیست. از این رو شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران با حمایت وزارت امور اقتصادی و دارایی، نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مشارکت کلیه بانک‌های کشور و برخی از شرکت‌های بزرگ بیمه و لیزینگ در آبان ماه ۱۳۸۵ به صورت سهامی خاص تاسیس شده است. شرکت در راستای تحقق ماده ۵ قانون تسهیل اعطای تسهیلات مصوب مجلس شورای اسلامی به عنوان نهاد رتبه‌بندی اعتباری و اعتبارسنجی به نظام بانکی و اعتباری کشور معرفی شد. این شرکت بر اساس آیین نامه نظام سنجش اعتبار (موضوع مصوبه شماره ۲۱۱۸۲۹/ت ۳۹۳۹۶ هـ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۶ هیات محترم وزیران)، سامانه ملی اعتبارسنجی را در نظام بانکی و اعتباری کشور عملیاتی کرده و در حال حاضر با تجمیع اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی، سازمان امور مالیاتی، گمرک و بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری، خدمات گزارشگری اعتباری و اعتبارسنجی (رتبه‌بندی اعتباری) در خصوص کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی را به نظام بانکی کشور ارائه می‌دهد. هدف اصلی شرکت به عنوان شرکت سنجش اعتبار (Credit Bureau)، بهبود مدیریت ریسک سیستم اعتباری کشور از طریق ارائه خدمات رتبه‌بندی اعتباری و اعتبارسنجی به آنها است. استفاده از خدمات شرکت موجب خواهد شد تا شرکت‌های اعتباردهنده از وضعیت کنونی و سابقه اعتباری مشتریان خود در کل نظام بانکی مطلع شده و آنها را قادر می‌سازد تا تصمیمات اعتباری خود را به صورت علمی، با ریسک کمتر و در زمان سریع‌تری اتخاذ کنند.

با توجه به نصب و راهاندازی این سامانه در سیستم بانکی کشور، کلیه کاربران شعب قادر خواهند بود به صورت آنلاین در هنگام مراجعه مشتری اعتباری به شعبه، استعلام وضعیت رفتار اعتباری مشتری، سابقه و رتبه اعتباری و تحلیل رتبه اعتباری وی را از سیستم دریافت و بر اساس اطلاعات دریافتی در خصوص نحوه اعطای تسهیلات و خدمات بانکی به مشتری تصمیم‌گیری کنند.

دسترسی کاربران شعب به سامانه سنجش اعتبار

نحوه دسترسی کاربران شعب بانک کشاورزی به سامانه اعتبارسنجی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به شرح مراحل زیر است.

۱. مرحله نخست ورود به صفحه ورودی

نرم‌افزار رابط سنجش اعتبار از طریق لینک موجود در اینترنت بانک به آدرس <https://buc.agri-bank.ir> و یا سامانه پیوند، بخش ویژه همکاران، سامانه اعتبارسنجی است.

۲. مرحله بعد، ورود به نرم‌افزار رابط سنجش اعتبار با درج نام کاربری و رمز عبور است.

۳. اینک کاربر به صفحه اصلی نرم‌افزار وارد شده و می‌تواند اطلاعات مشتریان اعتباری را رویت کند. حال می‌تواند برای یک مشتری خاص استعلام جدید دریافت کند که با این استعلام، آخرین اطلاعات مشتری اعتباری را کسب می‌کند. با توجه به این مشتریان اعتباری به دو بخش حقیقی و حقوقی تقسیم می‌شوند، برای دریافت اطلاعات مشتریان حقیقی، کاربر باید کد ملی شخص را در قسمت

کد شناسایی وارد کرده و سپس آخرین استعلام را دریافت کند. برای استعلام اشخاص حقوقی هم شماره ثبت شرکت و نام شهر مورد نیاز است که نام شهر مورد نظر از کادر سمت چپ انتخاب شده و کد شناسایی در کادر وسط ثبت می‌شود، تا سامانه آخرین اطلاعات اعتباری مشتری حقوقی را در اختیار کاربر قرار دهد.

امتیازها و مفاهیم

سامانه اعتبارسنجی مشتریان اعتباری، رتبه مشتری را با رتبه‌های A تا C- به کاربر اعلام می‌کند که هر کدام از این رتبه‌های بر اساس امتیازهایی که شخص حقیقی یا حقوقی کسب کرده، به آنها تعلق می‌گیرد و هر کدام تعاریف و معانی خاصی دارد. جدول شماره یک به معرفی رتبه‌ها و امتیازها و مفاهیم هر کدام پرداخته است.

جدول شماره یک

رتبه	امتیاز - شخص حقیقی	امتیاز - شخص حقوقی	توضیحات مربوط به رتبه‌ها و امتیاز اعتباری
A	بیشتر از ۳۰۰	بیشتر از ۳۰۰	مشتری بسیار خوبی با قابلیت اطمینان بالاست. می‌توان خدمات مناسب دیگری را نیز به وی پیشنهاد کرد.
B+	کمتر از ۳۰۰ تا بیشتر از منفی ۹۰۰	کمتر از ۳۰۰ تا بیشتر از منفی ۶۰۰	مشتری قابل اطمینانی است و رفتار بازپرداخت وی و سایر شاخص‌های بررسی شده در حد بالاتر از متوسط قرار دارد.
B	کمتر از منفی ۹۰۰ تا بیشتر از منفی ۱۸۰۰	کمتر از منفی ۶۰۰ تا بیشتر از منفی ۱۱۰۰	مشتری در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد و از رفتارهای باثباتی در بازپرداخت اقساط برخوردار است. عامل پنهانی که باعث ایجاد ریسک در بازپرداخت اقساط شود، مشاهده نشده است.
B-	کمتر از منفی ۱۸۰۰ تا بیشتر از منفی ۳۱۰۰	کمتر از منفی ۱۱۰۰ تا بیشتر از منفی ۳۱۰۰	مشتری در سطح متوسطی قرار دارد و از رفتارهای مثبت و منفی نسبتاً ثابت برخوردار است. باتوجه به وضعیت همراه با ریسک مشتری، پیشنهاد می‌شود با احتیاط کامل و با دقت بیشتری پذیرفته شود.
C+	کمتر از منفی ۳۱۰۰ تا بیشتر از منفی ۴۰۰۰	کمتر از منفی ۳۱۰۰ تا بیشتر از منفی ۳۳۰۰	مشتری پائین‌تر از سطح متوسط قرار دارد و در چندین بخش دارای وضعیت نامناسب است. مشتری مناسبی جهت ارائه خدمات پریسک محسوب نمی‌شود. توضیح می‌شود وثایق کافی از وی دریافت شود.
C	کمتر از منفی ۴۰۰۰ تا بیشتر از منفی ۵۵۰۰	کمتر از منفی ۳۳۰۰ تا بیشتر از منفی ۴۳۰۰	مشتری از وضعیت منفی برخوردار است. تنها در صورتی که وثایق کافی و محکم ارائه کند، می‌توان نسبت به ارائه تسهیلات بلندمدت اقدام کرد.
C-	امتیاز کمتر از منفی ۵۵۰۰	امتیاز کمتر از منفی ۴۳۰۰	مشتری بی‌ثباتی است و به احتمال فراوان تسهیلات اعطایی به وی سوخت می‌شود.
ارزیابی نشده	در مواقعی که بیش از ۵ علامت با غیرمشخص (NA) در ستون سمت راست باشد	در مواقعی که بیش از ۵ علامت با غیرمشخص (NA) در ستون سمت راست باشد	نمی‌توان توصیه‌ای را ارائه کرد. با توجه به فقدان اطلاعات نمی‌توان برآورد مناسبی را ارائه کرد.

رتبه اعتباری چیست و موسسات اعتبارسنجی چگونه عمل می‌کنند؟

از AAA تا CCC و ... بالاخره D

به دنبال ایجاد بحران اقتصادی در منطقه یورو، یکی از مهم‌ترین اخبار اقتصادی جهان، کاهش رتبه اعتباری ۹ کشور اروپایی حوزه یورو توسط یک شرکت اعتبارسنجی بود. این اقدام موجب افزایش ریسک سرمایه‌گذاری در این کشورها، کاهش شدید شاخص سهام آنها در بازارهای بین‌المللی و ... شده و واکنش‌های متفاوتی را در پی داشته است؛ اما اینکه مفهوم رتبه اعتباری دقیقاً چیست و شرکت‌های اعتبارسنجی چگونه عمل می‌کنند، رویکرد مطلب پیش‌رو است.

در دنیای امروز مدیریت ریسک به یکی از اجزای حیاتی فعالیت‌های تجاری تبدیل شده است. در بین انواع ریسک‌هایی که بنگاه‌ها و نهادهای مالی با آن مواجه‌اند، ریسک اعتباری اهمیت بسزایی دارد. ریسک اعتباری عبارت است از ریسکی که یک بنگاه یا نهاد مالی به علت اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی یا حقوقی ممکن است با آن روبه‌رو شود. برای کمی‌سازی و اندازه‌گیری ریسک اعتباری به منظور مدیریت مناسب آن، رتبه‌بندی اعتباری بدهکاران ضروری است. یکی از مقدمات اصلی در رتبه‌بندی اعتباری، محاسبه احتمال نکول یا ناتوانی در بازپرداخت بدهی‌های مربوط به هر یک از بدهکاران موجود در پرتفوی اعتباری است. ریسک اعتباری یا ریسک نکول، ریسک ناشی از ناتوانی وام‌گیرنده یا بدهکار در بازپرداخت وام یا بدهی در سررسید مقرر و عدم تحقق جریان‌های نقدی مورد انتظار از وام یا بدهی است. شناسایی، اندازه‌گیری، نظارت و مدیریت موثر ریسک اعتباری نقش مهمی در تخصیص بهینه منابع مالی و جلوگیری از زیان‌های ناشی از اعطای تسهیلات و انتشار اوراق بدهی دارد. برای کمی‌سازی و اندازه‌گیری ریسک اعتباری به منظور مدیریت مناسب آن، رتبه‌بندی اعتباری بدهکاران ضروری است.

چرا به اعتبارسنجی‌ها نیاز داریم؟

هدف هر سیستم رتبه‌بندی اعتباری، ارزیابی دقیق ریسک اعتباری بدهکار است. رتبه‌بندی‌های اعتباری یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارزیابی احتمال نکول بدهکار هستند و هدف فرآیند رتبه‌بندی اعتباری، طبقه‌بندی دقیق بدهکاران براساس کیفیت اعتباری آنهاست که معمولاً از طریق تعیین احتمال نکول بدهکار یا دادن حروف اعتباری به او انجام می‌شود.

چرا شرکت‌های اعتبارسنجی و اطلاعات آنها این قدر اهمیت دارند؟ چرا ناشران برای ارزیابی شدن توسط آنها پول پرداخت می‌کنند و چرا

سرمایه‌گذاران تا این حد به اطلاعات آنها نیاز دارند؟

۱- سرمایه‌گذاران به سراغ رتبه‌بندی‌های اعتباری می‌روند تا اطلاعات کامل‌تری در مورد ریسک سرمایه‌گذاری خود داشته باشند. مطمئناً بین بازده و ریسک هر سرمایه‌گذاری برای هر سرمایه‌گذار رابطه مستقیم وجود دارد. هر کس انتظار دارد بابت ریسکی که متحمل می‌شود، عایدی بیشتری داشته باشد، پس احتمال پرداخت به موقع تعهدات مالی یک موسسه ناشر برای سرمایه‌گذار بسیار مهم است. این همان رتبه اعتباری شرکت است. شرکت‌های اعتبارسنجی سبب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می‌شوند. علاقه‌مندان به سرمایه‌گذاری در یک پروژه یا خریداران اوراق قرضه معمولاً گروه‌های متنوعی هستند. قاعدتاً همه توان تجزیه و تحلیل دقیق صورت‌های مالی ناشر یا بررسی بودجه یک کشور را ندارند. موسسات اعتبارسنجی با بررسی شرایط و مستندات مالی ناشر و ارائه یک رتبه مشخص کمک می‌کنند تا همه سرمایه‌گذاران با داشتن اطلاعات نسبتاً کامل در مورد ریسک اوراق موردنظر بتوانند فرآیند تصمیم‌گیری صحیحی داشته باشند.

۲- ناشران اوراق بهادار بیشتر از سرمایه‌گذاران به مشخص شدن رتبه اعتباری‌شان نیاز دارند. در درجه اول برای اینکه این رتبه موجب مدیریت ریسک و رتبه‌بندی اعتباری داخلی می‌شود و سرمایه‌پذیر به چند و چون کار خود پی می‌برد. از آن مهم‌تر، این که رتبه‌بندی موجب می‌شود تا قیمت اوراق منتشر شده به‌طور مناسب و عادلانه تعیین شود و مشتریان اوراق، قیمت آن را آسان‌تر بپذیرند و همچنین خیال‌شان از بابت انطباق با الزامات قانونی راحت باشد.

موسسات انحصاری اعتبارسنجی

موسسات «اعتبارسنجی» یا همان (credit rating)، شرکت‌هایی هستند که مسئولیت بررسی توانایی ناشران اوراق بهادار را در ایفای تعهدات مالی‌شان به‌عهده دارند. قاعدتاً ناشر می‌تواند دولت، نهادهای دولتی یا شرکت‌های خصوصی

باشد. منظور از ناشر علاوه بر ناشران اوراق قرضه و اوراق بهادار، تمام کسانی است که از طرق مختلف مثل دریافت وام، تأمین اعتبار می‌کنند. در گذشته سرمایه‌گذاران یا موسسات اعتباردهنده، مشتریان اصلی شرکت‌های اعتبارسنجی بودند، اما اکنون ناشران و وام‌گیرندگان هستند که با مراجعه به یک شرکت اعتبارسنجی و پرداخت هزینه، درخواست بررسی و رتبه‌بندی خود یا اوراق منتشر شده خود را مطرح می‌کنند و اطلاعات مربوط به درجه اعتباری آنها به رایگان در اختیار سرمایه‌گذاران و خریداران اوراق قرار می‌گیرد.

موسسات اعتبارسنجی متعددی در دنیا فعالیت می‌کنند، اما معروف‌ترین و مهم‌ترین آنها سه شرکت استاندارد اند پورز (S&P)، مودیز (MOODY'S) و فیچ (Fitch) هستند. اس اند پی در سال ۱۹۴۱ از طریق ادغام Poor's Spublishings Standar Statistics تاسیس شد. شرکت، فعالیت‌های خود را با شخصی به نام Henry Varnum شروع کرد و هم‌اکنون اطلاعات زیادی در مورد ابزارها و بازارهای مالی دارد. اس اند پی اطلاعات سرمایه‌گذاری ارزش‌گذاری، تحلیلگری و اظهار نظری خود را به فروش می‌رساند. معروف‌ترین محصول آنها همان شاخص ۵۰۰ اس اند پی است.

خدمات سرمایه‌گذاران مودیز زیرمجموعه شرکت Moody's؛ شامل رتبه‌بندی، تحقیق و تحلیل ریسک Moody's Investor Services برای اوراق بدهی است. این زیرمجموعه ۷۰ نمایندگی در سراسر جهان دارد و رتبه‌بندی اعتباری اوراق بدهی بیش از ۱۰۰ کشور را انجام می‌دهد. مودیز همچون اس اند پی از ترکیب فاکتورهای کمی و کیفی برای رتبه‌بندی استفاده می‌کند.

سومین شرکت بزرگ رتبه‌بندی فیچ (Fitch) نام دارد که بیش از ۷۵ کشور، حیطة فعالیت‌های آن را دربرمی‌گیرد. همچون سایر آژانس‌های رتبه‌بندی، فیچ نیز سطح وسیعی از اوراق بدهی شرکت‌ها، موسسات مالی، شهرداری‌ها، شرکت‌های بیمه و دولت‌ها را پوشش می‌دهد. در سال ۱۹۹۷ فیچ توسط Fimalie، شرکت ارائه‌کننده خدمات حمایتی کسب‌وکار در پاریس به‌طور کامل تصاحب شد. بعد از سال ۲۰۰۰ این شرکت بازار رتبه‌بندی خود را با تصاحب شرکت Duff & Phelps، یک شرکت رتبه‌بندی آمریکایی، گسترش داد. به‌منظور تعیین رتبه دولت‌ها، شرکت فیچ ابتدا یک پرسش‌نامه شامل پرسش‌هایی در مورد اطلاعات خصوصی، سطح بدهی، دیدگاه کارمند و میزان توان آن در پرداخت بدهی‌هایش برای کشور مورد بررسی می‌فرستد.

هدف از این اقدام، به دست آوردن داده‌های حساس غیرعمومی است که بعداً چارچوب مصاحبه‌هایشان را براساس این اطلاعات تنظیم می‌کنند.

جالب اینکه بازار رتبه‌سنجی اعتباری به‌طور تقریبی در انحصار چند شرکت است و در حال حاضر شرکت دیگری نیست که بتواند به رقابت با این سه غول اعتبارسنجی بپردازد. شرکت‌های کوچک‌تر که در زمینه رتبه‌بندی فعالیت دارند، معمولاً برای کسب حسن شهرت و جلب نظر ناشران اوراق بهادار رتبه اعتباری، اوراق آنها را یک یا دو درجه بالاتر از سه شرکت اصلی رتبه‌بندی اعلام می‌کنند.

موسسات بزرگ تعیین رتبه اعتباری مانند «استاندارد اند پورز»، «مودیز» و «فیچ»، بدهکاران موسسات مالی و شرکت‌ها را به تعدادی طبقات اعتباری تقسیم می‌کنند. مثلاً موسسه اس اند پی، از طبقات AAA، AA، A، BBB، B، CCC، CC و C استفاده می‌کند، به این صورت که طبقات پایین‌تر (مانند CCC) ریسک نکول بیشتری نسبت به طبقات بالاتر (مانند AAA و AA) در یک دوره زمانی معین دارند. طبقه‌بندی به مجموعه محدودی از طبقات، تنها خروجی یک سیستم رتبه‌بندی اعتباری نیست.

فعالیت اصلی موسسات رتبه‌بندی عمومی مانند «اس اند پی»، «مودیز» و «فیچ»، تحلیل و بررسی ناشران ابزارهای بدهی، برحسب کیفیت اعتباری و توانایی آنها برای پرداخت بدهی‌هایشان است. این تحلیل، در یک طبقه‌بندی به چند رتبه خلاصه می‌شود: AAA تا C برای مودیز و AAA تا C برای اس اند پی و فیچ. رتبه‌بندی موسسات، به‌طور عمومی در دسترس است و نقش مهمی در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران دارد.

همان‌طور که ذکر شد، موسسات رتبه‌بندی عمومی فقط از رتبه‌بندی حرفی برای طبقه‌بندی بدهکاران براساس کیفیت اعتباری آنها استفاده می‌کنند. شاید این رتبه‌بندی برای مقایسه کردن یا تصمیمات سرمایه‌گذاری در مورد خرید و فروش کافی باشد، اما برای اینکه بتوان این رتبه‌ها را در یک سیستم کمی مدیریت ریسک به‌کار برد، باید رتبه‌ها را با اعداد یا احتمال‌های نکول مطابقت داد.

عوامل تاثیرگذار بر رتبه اعتباری

رتبه‌های اعتباری سه آژانس اصلی رتبه‌دهی هم از حیث معیارهای رتبه‌دهی و هم از لحاظ نماد متفاوت است.

متغیرهای مهمی می‌تواند بر رتبه‌های اعتباری تاثیر بگذارد، از جمله:

تعاریف رتبه‌های اعتباری موسسه S&P

AAA: ظرفیت فوق‌العاده زیادی برای عمل به تعهدات مالی خود دارد و بالاترین رتبه در بین رتبه‌های اعتباری موسسه اس اند پی است.

AA: ظرفیت بسیار زیادی برای عمل به تعهدات مالی خود دارد و تفاوت آن با بالاترین رتبه کم است.

A: ظرفیت زیادی برای عمل به تعهدات مالی خود دارد، اما در مقایسه با رتبه‌های بالاتر تا حدودی نسبت به تغییر در اوضاع و شرایط اقتصادی، حساس‌تر است.

BBB: ظرفیت کافی برای عمل به تعهدات مالی خود دارد، اما اوضاع و شرایط اقتصادی متغیر می‌تواند ظرفیت آن را تحت تاثیر بیشتری قرار دهد.

BB: در کوتاه‌مدت نسبت به رتبه‌های پایین‌تر از آسیب‌پذیری کمتری برخوردار است، اما با عدم اطمینان‌هایی در مورد شرایط تجاری، مالی یا اقتصادی روبه‌رو است که می‌تواند توانایی آن را تضعیف کند.

B: در مقایسه با رتبه BB آسیب‌پذیری بیشتری دارد، اما در حال حاضر توانایی عمل به تعهدات مالی خود را دارد. تغییر شرایط تجاری، مالی یا اقتصادی، به احتمال زیاد ظرفیت یا تمایل آن را برای عمل به تعهدات مالی از بین می‌برد.

CCC: در حال حاضر آسیب‌پذیر است و عمل به تعهدات مالی آن وابسته به شرایط مناسب تجاری، مالی و اقتصادی است.

CC: در حال حاضر بسیار آسیب‌پذیر است.

نتیجه‌گیری

رتبه‌بندی اعتباری، مسئله‌ای قدیمی در تحلیل اعتباری است و به‌نظر می‌رسد هرگز به‌طور کامل قابل حل نباشد. یک راه‌حل قدیمی برای این مسئله، تکیه کردن به رتبه‌بندی ارائه شده از سوی یک موسسه است (این کار در واقع اعتماد به یک توصیه کارشناسی است). این رتبه‌بندی‌ها می‌تواند به اعداد ملموسی برای احتمال‌های نکول و عدم نکول در افق‌های زمانی مختلف تبدیل شود. پیشرفت‌های اخیر در قدرت محاسباتی و دسترسی فزاینده به داده‌های مورد نیاز به شکل الکترونیکی، برآورد احتمالات در یک مبنای آماری محض را امکان‌پذیر کرده است. در بسیاری موارد، این‌گونه روش‌های کمی می‌توانند به‌خوبی با رتبه‌بندی موسسه‌ای رقابت کنند و بسیار اوقات که رتبه‌بندی موسسه‌ای در دسترس نیست، این روش‌ها تنها گزینه پیش‌رو هستند. البته کارآ بودن هر یک از این مدل‌ها در بررسی‌ها و مطالعات مختلف، نتیجه یکسانی تولید نکرده است و نمی‌توان به‌طور قطعی بهترین مدل در سنجش اعتبار و رتبه‌بندی اعتباری را معرفی کرد.

- اطلاعات ترازنامه‌ای در مورد وضعیت بدهی بدهکار؛

- سودها و جریان‌های نقدی آزاد که نشان‌دهنده توانایی پرداخت است؛

- مخاطره‌آمیز بودن فعالیت شرکت؛

- اطلاعات بازار (اگر در دسترس باشد)، مانند قیمت بازار سهام شرکت؛

- اطلاعات کلان اقتصادی که نشان‌دهنده آمار محیط تجاری روی بدهکار است.

مهم‌ترین عواملی که در رتبه اعتباری تاثیر می‌گذارند، عبارتند از:

سابقه رفتار پرداخت اقساط: اعلام ورشکستگی یا عدم پرداخت اقساط می‌تواند بر رتبه اعتباری تاثیر منفی بگذارد. هر چه این اتفاق به زمان حال نزدیک‌تر باشد، تاثیر آن در کاهش رتبه بیشتر است.

مقدار بدهی: در صورتی که میزان بدهی ناشر از سقف اعتباری او نزد بانک بیشتر باشد، تاثیر شدیدی بر کاهش رتبه اعتباری می‌گذارد.

سابقه اعتباری: هرچه مدت فعالیت حساب بیشتر باشد، تاثیر بهتری بر رتبه اعتباری می‌گذارد.

نوع اعتبار: اخذ وام از موسسات مالی معمولاً رتبه اعتباری را کاهش می‌دهد.

روش‌شناسی رتبه‌بندی ریسک اعتباری در بانک‌های مرکزی ۴ کشور اروپایی

یک پیش‌شرط برای گردش اعتبار

چرخه سالم پولی و با دوام و قوام بالا و مدیریت ریسک در نظام بانکی به مثابه دو خط یک ریل هستند که به موازات هم پیش می‌روند و کوچک‌ترین خلل و ناتوانی در مدیریت ریسک، نظام بانکی را با لطمات مالی و اعتباری فراوانی مواجه می‌کند. از این‌رو و نظر به اهمیت موضوع، گفتار پیش‌رو به تحلیل و بررسی روش‌های رتبه‌بندی ریسک اعتباری در چهار کشور فرانسه، آلمان، اسپانیا و ایتالیا می‌پردازد که همگی از کشورهای پیشرو در توسعه صنعت بانکداری به‌شمار می‌روند.

محیط اقتصادی و صنعتی: قدرت و توانایی شرکت موردنظر در تحمل سیکل‌های تجاری و تغییرات به‌دست در محیط تکنولوژیکی.

همچنین در دستورالعمل نظام اروپایی بانک‌های مرکزی برای ارزیابی ریسک شرکت‌ها به موارد مشابهی اشاره شده است؛ به‌نحوی که در ارزیابی و تجزیه و تحلیل موقعیت اعتباری شرکت‌ها، باید ویژگی‌های فعالیت تجاری موردنظر، تجزیه و تحلیل موقعیت مالی شرکت مربوط، ارزیابی نحوه مدیریت، محیط اقتصادی و صنعتی موردنظر و به این ترتیب ریسک فردی و ریسک بخشی آن شرکت - مورد توجه قرار گیرند. در نهایت، برای ارزیابی نهایی با توجه به اطلاعات یادشده باید معیارهایی از جمله پوشش هزینه‌ها و مخارج توسط درآمدها، وجود ساختار سرمایه محتاطانه و احتیاطی و دسترسی به تامین مالی خارجی مورد بررسی قرار گیرند.

به این ترتیب، در بسیاری از بانک‌های مرکزی، با توجه به معیارهای یادشده و با استفاده از ابزارهای محاسباتی، رتبه‌بندی ریسک اعتباری انجام می‌شود. از این‌رو در ادامه به بررسی سیستم‌های رتبه‌بندی ریسک اعتباری در بانک‌های مرکزی فرانسه، آلمان، اسپانیا و ایتالیا خواهیم پرداخت. لازم به ذکر است که هر چند تمرکز مدل‌های استفاده شده توسط بانک‌های مرکزی یادشده، بر ارزیابی توانایی تحمل تعهدات مالی شرکت‌هاست و در این زمینه، مدل‌های جدیدی که بر ارزش بازاری دارایی‌ها تمرکز دارند، می‌توانند به‌نحو بهتری شایستگی اعتباری شرکت‌ها را مورد بررسی قرار دهند، اما تاکنون به‌نحو مؤثری از این روش‌ها در بانک‌های مرکزی استفاده نشده است و با استفاده از اطلاعات حسابداری، تمرکز بر تحلیل کلاسیک و متد امتیازدهی برای رتبه‌بندی ریسک اعتباری بوده است که در برخی از بانک‌های مرکزی مورد بررسی، از دو روش یادشده به‌صورت مجزا و برخی تنها از یک روش استفاده کرده‌اند و در برخی موارد نیز دو روش به‌صورت مرکب به‌کار گرفته شده است.

هر چند هدف بانک‌های مرکزی کشورهای مختلف از ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی دفاتر مرکزی ثبت اعتبار و پایگاه‌های اطلاعاتی مرکزی صورت‌های مالی در ارزیابی ریسک اعتباری طرف مقابل، می‌تواند متفاوت باشد و از ارزیابی شایستگی اعتباری ابزارهای بدهی به‌منظور تامین مالی مجدد از بانک مرکزی، نظارت بر پرتفوی بانک‌ها و موسسات اعتباری، مدیریت درونی ریسک تا تحقیق و مطالعات مورد نیاز را پوشش دهد، اما همگی آنها موارد خاصی را برای تجزیه و تحلیل ارزیابی ریسک اعتباری شرکت‌ها مورد توجه قرار می‌دهند که براساس دستورالعمل‌های بانک مرکزی این کشورها ضروری است، مراحل زیر مورد توجه قرار گیرد:

- ویژگی‌های فعالیت تجاری مربوط و موقعیت بازاری آن: قوت و ضعف موقعیت رقابتی (سهام بازاری، استراتژی تجاری، تکنولوژی و...)، موقعیت حقوقی، ساختار مالکیتی و چگونگی ارتباط شرکت مورد نظر با شرکت‌های وابسته؛
- تجزیه و تحلیل مالی: بررسی کیفیت گزارش مالی، تجزیه و تحلیل نسبت‌های مربوط (تجزیه و تحلیل هر شرکت به تنهایی و انجام مقایسه‌ای بین شرکت‌های هم‌تراز با شرکت ذی‌ربط) با توجه خاص به موارد زیر:
 - نسبت جریان نقدینگی عملیاتی به تامین مالی خارجی؛
 - نسبت جریان نقدینگی عملیاتی به مخارج مالی؛
 - نسبت بدهی‌های کوتاه‌مدت به دارایی‌های نقد؛
 - نسبت بدهی‌های بلندمدت به دارایی‌های ثابت؛
 - سطح سوددهی (حاشیه سود، بهره‌وری)؛
 - سطح سوددهی (حاشیه سود، بهره‌وری)؛
 - جذابیت فعالیت تجاری موردنظر برای سرمایه‌گذاران در سهام (هزینه سرمایه)؛
 - انعطاف‌پذیری مالی (نحوه رفتار پرداخت‌ها، دسترسی به تامین مالی از طریق بانک‌ها یا بازار)؛
 - ارزیابی کلی نحوه مدیریت شرکت مورد و دنبال کردن تغییرات به‌دست در آن؛

بانک مرکزی فرانسه

به طور کلی برای رتبه بندی ریسک اعتباری در بانک مرکزی فرانسه، سه کد در نظر گرفته می شود. این کدها عبارتند از: حجم تجاری کل شرکت، کیفیت اعتباری کلی شرکت و کیفیت پرداخت های شرکت. هر یک از این کدها در طبقات مختلفی رده بندی شده اند و برای تکمیل شاخص های مربوط به کیفیت اعتباری کلی شرکت، کد کیفیت مدیریت در نظر گرفته شده است که آن کد نیز در طبقات مختلفی رده بندی شده است و در حقیقت، برای تفسیر بیشتر و بهتر کدهای مربوط به کیفیت اعتباری کلی شرکت معرفی شده است.

علاوه بر این، دو شاخص دیگر نیز در زمینه تکمیل کد کیفیت اعتباری تحت عنوان شاخص تی (T) و شاخص آر (R) مورد توجه قرار گرفته اند. شاخص تی (T) معیار شفافیت است و به شرکت هایی اعطا می شود که با بانک هایی که به آنها اعتبار اعطا می کنند به تفاهم رسیده اند تا اطلاعات جدید مربوط به وضعیت مالی یا وضعیت احتمالی آینده مالی شرکت را در اختیار آنها قرار دهند. شاخص آر (R) نیز به شرکت هایی اعطا می شود که از چارچوب افشای مالی قانونی پیروی نمی کنند.

به این ترتیب، ملاحظه می شود که روش شناسی رتبه بندی ریسک اعتباری در بانک مرکزی فرانسه، از رویکردی بسیار قضاوتی برخوردار است که تجزیه و تحلیل اطلاعات در آن از جایگاه بالایی برخوردار است. هر چند در این روش به منظور رتبه بندی ریسک اعتباری، در نهایت، روش ها و ابزارهای محاسباتی نیز استفاده خواهند شد، اما این مسئله از جایگاه بالایی رویکرد قضاوتی مورد استفاده نمی کاهد.

به این ترتیب، ارزیابی ریسک اعتباری شرکت ها برای دوره کوتاه مدت - یک یا دو ساله - انجام می شود. از آنجا که در این روش رتبه بندی وجود تحلیلگران متخصص و با تجربه نقش زیادی را در کیفیت رتبه بندی ایفا می کند، بنابراین در بانک مرکزی فرانسه هزار نفر از کارمندان به امر جمع آوری اطلاعات، تجزیه و تحلیل آنها و انجام رتبه بندی در نظر گرفته شده اند و مدیران مربوطه و حسابرسان داخلی به کنترل عملیات انجام شده توسط تحلیلگران در رتبه بندی اعتباری می پردازند.

علاوه بر رتبه بندی سنتی یا روش شناسی کلاسیک رتبه بندی که در بانک مرکزی فرانسه برای رتبه بندی به کار گرفته می شود، در این بانک از مدل امتیازدهی نیز برای رتبه بندی ریسک اعتباری استفاده می شود. لازم به ذکر است که این مدل نه تنها جانشین مدل رتبه بندی قضاوتی (سنتی) نیست، بلکه تکمیل کننده رتبه بندی کلاسیک نیز نیست. این مدل تنها بخشی از جعبه ابزار تحلیلگران برای ارزیابی ریسک شرکتی است. به این ترتیب با استفاده از اطلاعات مالی پایگاه اطلاعاتی مرکزی صورت های مالی این کشور و اطلاعات مربوط به نکول و روش تجزیه و تحلیل تبعیضی فیشر و برخی نسبت های مورد نظر که در جدول شماره یک به آنها اشاره شده است،

بنگاه ها به دو گروه موفق و ناموفق تقسیم می شوند و سپس برای ارزیابی ریسک اعتباری هر یک از بنگاه ها و بنابراین، محاسبه احتمال نکول آنها، از تئوری بیزین استفاده می شود و

جدول شماره یک - مدل امتیازدهی بانک مرکزی فرانسه

نسبت های تبعیضی به کار گرفته شده برای ارزیابی ریسک اعتباری
- سوددهی
- مالیات های پرداخت نشده
- پرداخت های به تعویق افتاده فروشندهگان (بدهی های تجاری)
- بدهکاری مالی
- ساختار بدهکاری مالی
- هزینه بدهکاری مالی

جدول شماره دو - نسبت های تبعیضی به کار گرفته شده برای ارزیابی ریسک اعتباری در بانک مرکزی آلمان

بخش	نسبت های به کار گرفته شده برای هر بخش
صنعت	- سرمایه به کار گرفته شده / (سهام، ذخایر بازنشستگی) - بازدهی سرمایه به کار گرفته شده (سود، قبل از کسر مالیات و بهره) / سرمایه به کار گرفته شده - بازدهی روی سهام (سود خالص قبل از مالیات / سهام) - سود خالص به دست آمده / سرمایه سرمایه گذاری شده - عملکرد حسابداری (کیفی)
تجارت عمده فروشی / خرده فروشی	- نسبت سهام (سهام تعدیل شده) / سرمایه به کار گرفته شده - بازدهی روی سهام (سود خالص قبل از مالیات / سهام) - نرخ باز یافت سرمایه - عملکرد حسابداری (کیفی)
دیگر بخش ها	- نسبت سهام (سهام تعدیل شده) / سرمایه به کار گرفته شده - بازدهی روی سهام (سود خالص قبل از مالیات / سهام) - نرخ باز یافت سرمایه - عملکرد حسابداری (کیفی)

در نهایت، رتبه اعتباری هر یک از شرکتها بر اساس تحلیل‌های قضاوتی ارائه می‌شود.

تفاوت روش امتیازدهی سیستم خبره قاعده محور به کار رفته در بانک مرکزی آلمان نسبت به بانک مرکزی فرانسه در این است که روش امتیازدهی و سیستم خبره قاعده محور به کار رفته در بانک مرکزی آلمان، روشی متمایز از مرحله رتبه‌بندی قضاوتی یا رتبه‌بندی کلاسیک نیست و در رتبه‌بندی کلاسیک ادغام شده و متد امتیازدهی سیستم خبره قاعده محور، بخشی از بسته تجزیه و تحلیل رتبه‌بندی کلاسیک را تشکیل می‌دهد.

بانک مرکزی اسپانیا

در بانک مرکزی اسپانیا برای رتبه‌بندی ریسک اعتباری، تنها از رویکرد کلاسیک استفاده می‌شود و برای رتبه‌بندی از اطلاعات گزارش‌های مالی شرکتها که در پایگاه‌های اطلاعاتی مرکزی صورتهای مالی و دفاتر مرکزی ثبت اعتبار جمع‌آوری شده است، استفاده می‌شود. این اطلاعات عبارتند از:

- نسبت‌های رایج در گزارش‌های مالی: بررسی ساختار ترازنامه شرکت، مقایسه شرکتها با هم‌تراز آن و بررسی سطح فعلی سود تخمین زده شده؛
- تغییراتی که در سال‌های اخیر در موقعیت شرکت پدید آمده است (ساختار سرمایه، خطوط تجاری، ادغام‌ها، اتحادها و پیمان‌های استراتژیک)؛
- بررسی برخی نسبت‌ها در مدت ۴ سال گذشته (نسبت سود به دارایی‌های خاص، نسبت بازافت سرمایه، هزینه تامین مالی و ساختار بدهی‌ها)؛
- اطلاعات مربوط به ریسک: بررسی تمرکز خطرپذیری صنعت بانکداری بر شرکت مورد نظر و وقوع ورشکستگی؛
- گزارش‌های حسابرسان و رتبه‌بندی‌های خارجی.

به این ترتیب، بر اساس اطلاعات یادشده تحلیل‌هایی برای رتبه‌بندی اعتباری انجام می‌شود که اساس این تحلیل‌ها بر پایه یک افق زمانی بلندمدت نهاده شده است. لازم به ذکر است که بانک مرکزی اسپانیا، شرکتها را در چهار گروه رتبه‌بندی می‌کند که گروه (۱) و (۲) به ترتیب مبین کیفیت اعتباری در سطح بالا، کیفیت اعتباری در سطح خوب و رضایت‌بخش هستند و گروه (۳) بیانگر ناحیه مشکوک و گروه (۴) نیز مبین شرکت‌هایی با ریسک بالاست.

بانک مرکزی ایتالیا

بخش نظارت بر بانک مرکزی، یک سیستم امتیازدهی شرکت مبتنی بر رگرسیون‌های لاجیت را برای رتبه‌بندی اعتباری به کار می‌برد و نتایج به‌دست آمده، برای مطالعات و تحقیقات، و نظارت بر پرتفوی بانکها به کار می‌رود. لازم به ذکر است مطالعاتی در رابطه با کاربرد این سیستم، برای رتبه‌بندی درونی در بانکها در حال انجام است. جدول شماره سه نمایانگر مدل امتیازدهی در بانک مرکزی ایتالیا است.

تابع توزیع پسین یافت می‌شود. در این مدل افق زمانی ۳ ساله مورد توجه قرار می‌گیرد و از این مدل، برای ارزیابی ریسک فردی، ریسک بخشی و دنبال کردن روند سطح ریسک فردی و ماتریس‌های گذر در هر یک از گروه‌های ریسکی استفاده می‌شود. لازم به ذکر است که از ارزیابی‌های ریسک اعتباری حاصل از این مدل، برای امور نظارتی و حتی تحقیقات اقتصادی نیز استفاده می‌شود.

در بانک مرکزی فرانسه علاوه بر روش امتیازدهی، از روش سیستم خبره قاعده محور که مبتنی بر روش‌شناسی قضاوتی استاندارد (روش‌شناسی کلاسیک رتبه‌بندی) و مباحث آماری است نیز برای رتبه‌بندی ریسک اعتباری استفاده می‌شود که نتایج این روش رتبه‌بندی به‌عنوان یک ابزار مکمل درونی تصمیم‌گیری در بانک مرکزی فرانسه استفاده می‌شود و به مدیران شرکتها نیز فروخته می‌شوند.

بانک مرکزی آلمان

سیستم رتبه‌بندی ریسک اعتباری به کار گرفته شده در بانک مرکزی آلمان نسبت به بانک مرکزی فرانسه، اتکای بیشتری به ابزارهای محاسباتی نسبت به روش‌های تحلیلی دارد. در رویکرد تحلیلی در بانک مرکزی آلمان از دو گام استفاده می‌شود. در گام اول گزارش‌های مالی شرکتها و در گام دوم، مقایسه شرکت موردنظر در بین شرکت‌های هم‌تراز مورد توجه قرار می‌گیرد. سپس برای انجام رتبه‌بندی، با توجه به رویکرد تحلیلی انجام شده و با استفاده از ابزارهای محاسباتی، رتبه اعتباری اعلام می‌شود. در این مرحله، با اتکا به نسبت‌هایی که برای بررسی و تجزیه و تحلیل تبعیضی به کار می‌روند و در جدول شماره دو به آنها اشاره شده است، از روش امتیازدهی استفاده می‌شود.

در روش امتیازدهی به کار گرفته شده در بانک مرکزی آلمان، با استفاده از اطلاعات کمی و کیفی، احتمال نکول هر یک از شرکتها توسط فاصله آن شرکت از نقطه متمایزکننده شرکت‌هایی که با ریسک مواجه هستند و شرکت‌هایی که با ریسک مواجه نیستند، محاسبه می‌شود، اما چون توسط این روش، به حدود ۲۰ درصد از شرکتها، امتیاز خنثی بودن ریسکی اعطا می‌شود، بنابراین، از روش سیستم خبره قاعده محور برای رفع این مشکل استفاده می‌شود. با این وجود

جدول شماره سه - مدل امتیازدهی بانک مرکزی ایتالیا

نسبت‌های تبعیضی به کار گرفته شده برای ارزیابی ریسک اعتباری	
- ساختار مالی و تعادل	
- نقدینگی	
- سوددهی ناخالص	
- خالص مخارج بهره	
- مخارج سرمایه	

کارکرد مدیریت ریسک‌های مالی در یک بانک، تضمین دوام و بقای آن است.

به‌منظور شناسایی ریسک‌ها و مخاطرات نظام بانکی و بخش کشاورزی و راهکارهای مدیریت آن، ویژه‌نامه حاضر در اداره کل روابط عمومی بانک کشاورزی و با همکاری اداره کل مدیریت ریسک بانک تهیه شده است

اداره کل روابط عمومی